

Božena Pacáková-Pasovská

* 30. 8. 1883 Praha

† 21. 2. 1967 Praha

Překladatelka francouzské a angloamerické prózy.

Roz. Pasovská, dcera pražského architekta a městského stavitele. – Po základní škole absolvovala 1900 šestitřídní vyšší dívčí školu v Praze a pak pracovala jako úřednice.

Překladatelský zájem P.-P., orientovaný na prozaickou literaturu francouzskou a angloamerickou, klasickou i současnou, zahrnoval jak francouzský historický a válečný román, anglickou prózu společenskou, z války i psychologickou, tak americkou kovbojku a romantizující dobrodružný žánr vůbec. Výraznější dobový ohlas si získaly první české převody Barbussova románu Jasnó, reagujícího na 1. světovou válku, a satirické utopie A. France Vzpouora andělů. Pozorností k próze určené mládeži P.-P. obohatila poměrně úzkou domácí produkci. Kuriozitou zůstalo přetlumočení rané historicko-dobrodružné prózy B. Mussoliniho. Práce P.-P. charakterizuje jazyková svědomitost (někdy se uchylovala i k nářečí) a smysl pro stylovou jednotu překladu.

PŘÍSPĚVKY in: Venkov (1919). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: H. Barbusse: Jasnó (b. d., 1919); A. France: Vzpouora andělů (1920); C. Farrère: Pohádka na Bosporu a jiné povídky (1920) + Bitva (1921); G. de Maupassant: Upír (1921); J. Richepin: César Borgia (b. d., 1921); A. Villiers de l'Isle-Adam: Příšerný host (1921); H. de Balzac: Lilie v údolí (1922); G. Flaubert: Julien (1922); A. de Musset: Vějíř markýzky de Pompadour (1922) + Dvě milenky (1922); H. Gréville: V šíleném trysku (1922) + Lásky zlatá nit (1929) + Manželství kněžny Ogherové (1929) + Dcera Dosiina (1929); A. Dumas st.: Dáma se sametovou páskou (1924); E. Mills: Matka medvědice (1924); H. G. Ewarts: Blesk (1925); A. Hope (A. H. Hawkins): Vězeň na Zendě (1925) + Rupert z Hentzau (1925); Z. Grey: Volání kaňonu (1925) + Na okraji civilizace (1926); E. Wallace: Pod žhavým sluncem (1927) + Záhadná hraběnka (1927) + Záhada rudého kruhu (1927) + Hružná chvíle (1928) + Skvělý Harlow, muž vysoké hry (1929) + Dědicové milionů (1929); Ph. Mac Donald: Ztracená patrola (1930); B. Mussolini: Kardinálova milenka (1932); K. Bucovici: Plavci na Volze (1934); O. Gabrielli, H. Striem: Tajemné auto (b. d., 1934). ■

LITERATURA: Kř.: ref. překl. H. Barbusse, Kmen 4, 1920/21, s. 225; J. Staněk: ref. překl. A. Du-

mas st., Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 311; ● ref. překl. Ph. Mac Donald: an., Večerník PL 14. 8. 1930; J. Wenig, Venkov 16. 8. 1930 ●; -jeu-: ref. překl. K. Bucovici, Čes. osvěta 30, 1933/34, s. 261.

bs

Čeněk Paclt

* 14. 7. 1813 Turnov

† červen 1887 Keiskamma (Jihoafrická republika)

Autor zápisků a dopisů vydávajících svědectví o ce-
loživotním putování po světě.

Psal se též Pacelt a Pazelt. – Nejmladší ze tří synů brusiče a obchodníka s drahokamy. V Jičíně se vyučil mydlářem, doma se naučil brousit drahé kameny. Odešel do Vídně, kde pracoval jako brusič opálů (1840–42), pak ho bratr poslal za obchodem do Varšavy. Po neshodách s ním odplul P. v září 1846 z Antverp do Ameriky. V New Yorku se nalodil na parník plující do New Orleansu; po požáru lodi a po záchraně americkým válečným plavidlem se stal na pět let dobrovolníkem armády USA. Účastnil se bojů s Mexikem o Texas, po uzavření míru (únor 1848) tažen v Floridu proti indiánům, nakonec pracoval jako kame-
ník při dostavbě vojenské tvrze u Charlestonu. Po vystoupení z armády cestoval po východním pobřeží a v únoru 1853 se vrátil domů. Již v září se vydal do Spojených států podruhé. Dva roky hospodařil na ovocné farmě ve Virginii, pak prodal svůj podíl a vydal se pěšky na jih do Georgie, kde několik měsíců zahradničil. Onemocněl zimnicí a odplul do Rio de Janeira, další cesta ho vedla z New Yorku do Melbourne (připlul v srpnu 1857). Pokoušel se dolovat zlato ve státě Victoria (setkal se i s divokými domorodci), po neúspěchu odplul v říjnu 1859 do Kalkaty v Indii, odkud se však záhy vrátil do Austrálie. Od dubna 1860 putoval po Novém Jižním Walesu a doloval zlato (v jedné šachtě zaplavené spodní vodou téměř utonul), štěstí na bohatý nález měl až na řece Lachlan, což ho v září 1862 vedlo k cestě ze Sydney do Londýna. Začátkem 1863 se vrátil do Turnova a pak se usadil v Rovensku (v blízkém Týně kaplanoval jeho bratr František), kde žil samotářsky. Neklidná povaha způsobila, že v srpnu 1864

odjel opět do Austrálie; tentokrát se ocitl na severu až za Clermontem. Po nezdařené cestě (málo zlata, přepaden domorodci, raněn a oloupen) odplul v říjnu 1865 k západnímu pobřeží jižního ostrova Nového Zélandu, prošel pěšky na sever a z Aucklandu se zklamán vrátil v únoru 1866 do Sydney a pak do Evropy. V Turnově pobyl dva roky, často zájžděl na národní manifestace do Prahy, kam se později přestěhoval. Často vyslýchán pro své politické názory utekl v dubnu 1869, kdy byl na něho vydán zatykač pro pobuňování, přes Domažlice a Norimberk do Berlína (setkal se zde mj. s J. V. Fričem). Po krátkodobé vazbě odplul v lednu 1870 ze Southamptonu do jižní Afriky. Hledal zde diamanty a jiné drahokamy, ale hlavně přitom cestoval: z Elisabeth Portu na sever až k východnímu okraji pouště Kalahari, dále pak přes jezero Ngami až k Zambezi. Trvaleji se usadil v New Rush (nyní Kimberley) na diamantových kopaninách; zde se 1872 setkal s mladým E. Holubem při jeho první africké cestě. 1875 se P. písemně odmlčel a zpráva o jeho existenci přišla do Čech až po pěti letech. Žil a dobýval diamanty v Keiskammě (severně od New Rush u řeky Vaal) a také znovu cestoval (po Transvaalu, do země Zuluů, prošel Svazijsko a Natal). Po druhém odmlčení v říjnu 1884 přišla v červnu 1887 do Prahy O. Pinkasovi zpráva o jeho náhlé smrti.

P. nebyl cestovatelem v tradičním slova smyslu. Stal se světoběžníkem za přispění daných životních okolností, z nechuťi snášet politické poměry v Rakousku-Uhersku, veden i osobnostními dispozicemi. Cestování – související s jeho „profesí“ diggera, tj. zlatokopa, hledače diamantů – se mu stalo součástí životního stylu. Nikdy nezamyšlel napsat a vydat knihu o svém putování po světě, byť pro to měl svými bohatými zkušenostmi a zážitky předpoklady (zpočátku si pořizoval nesouvislé zápisky, či spíše jen poznámky). Vznik posmrtně vydaného cestopisu je datován P. prvním návratem do Čech 1863 a spjat s osobou právníka Jar. Svobody, který objevil v P. výborného vypravěče, a proto na něho naléhal, aby sepsal vzpomínky na své pobyty v Americe i Austrálii. Na rozdíl od ústního podání byla P. písemná podoba vzpomínek kusá, inspirátoru se však podařilo dotazováním mezery vyplnit (tyto zápisky tvoří 1. a 2. část knihy). Podobně postupoval Svoboda i v případech záznamů, které P. při-

vezl z druhé cesty do Austrálie a na Nový Zéland (tvoří 3. část knihy). Práce však byla přerušena P. definitivním odchodem z Čech do jižní Afriky. Materiálem zachycujícím P. africké období od 1870 se staly jeho rovněž nesoustavné dopisy přátelům (G. Eimovi, O. Pinkasovi, K. Fričovi, K. Schusterovi, Jar. Svobodovi a Janu Svobodovi). Z uvedených tří pramenů nakonec Svoboda sestavil obsáhlou knihu *Čeňka Paclta cesty po světě*. – P. vzpomínky i dopisy se vyznačují plastickým viděním přírody a krajiny, smyslem pro detail, bystrými postřehy a naprostou otevřeností. Vedle líčení svých cest a příhod s nimi spojených si vypravěč všímá způsobu života domorodců i diggerů, věnuje pozornost fauně i flóře. Při hodnocení politických a společenských událostí se výrazně projevuje jeho odpor k jakékoli represivní politice i silné vlastenectví (nazýval se „starým potomkem husitů“, „posledním husitou“). Nebyla mu cizí ani poloha životní reflexe. Z těchto důvodů výbory (*Cesty po Austrálii, Sedmnáct let v jižní Africe*) vydané za protektorátu musely být upravovány – byly vypuštěny pasáže navozující politické analogie nebo vyjadřující vlastenectví a autorovu protiněmeckou orientaci. P. životní příběh, jak ho prozrazují vydané zápisky, se stal námětem pro beletristická zpracování J. Knobem (Kámen ze všech nejkrásnější), D. Šajnerem (Zpívající digger) a A. J. Urbanem (Přítel domorodců).

PŘÍSPĚVKY (vesměs zpracované Jar. Svobodou) in: *Květy* (1866–67); Lit. listy (1865); *Slovan* (1874–75); *Světozor* (1870). ■ **KNIŽNĚ**. *Cestopis* (posmrtně): Čeňka Paclta cesty po světě (1888, ed. Jar. Svoboda, 1954 s tit. *Cesty světem*). – *Výbory*: *Cesty po Austrálii* (1939); *Sedmnáct let v jižní Africe* (b. d., 1940, ed. J. Krejčí, L. Štoll, společný pseud. F. A. Bureš); *Jak jsem hledal zlato a diamanty* (1947). ■ **KORESPONDENCE**: an.: Č. P. dopis z jižní Afriky (O. Pinkasovi z 1874), *Slovan* 1874, s. 511; List Č. P. (adresát neuveden, z 1873), *Český listář* (1949, ed. B. Václavek). ■

LITERATURA: J. Svoboda: Č. P., rodák turnovský, Lit. příloha k NL 1865, s. 121; an.: Č. P., *Květy* 1867, s. 110, 118; O. Pinkas: Č. P., cestovatel český, *Světozor* 1874, s. 78; P. Sobotka: *Cestopisy, Osvěta* 1879, s. 76; J. Neruda, Č. P., dobyvatel zlata a diamantů, *Humorist. listy* 1880, s. 266 → *Podobizny* 1 (1951); an.: V pěti dílech světa, NL 6. 2. 1887; O. Pinkas: Č. P., *Zlatá Praha* 1887, s. 43, 54; ● *nekrology*: an., NL 24. 6. 1887; O. Pinkas, *Hlas národa* 26. 6. 1887 ●; an.: ref. Čeňka Paclta cesty po světě, *Hlas národa* 9. 10. 1887; ● *ref. Cesty po Austrálii*: hjk (J. Hájek), *LidN* 26. 12. 1939; P., LitN 1940, s. 72 ●; F. A. Bureš (tj. J. Krejčí a L. Štoll) in Č. P.:

Sedmnáct let... (1940); ● ref. Sedmnáct let...: L. Č. (Čivrný), Čteme 1941, s. 132; V. Běhounek, Dělnická osvěta 1941, s. 115; P., LitN 1941, s. 95; J. Rey, Venkov 4. 3. 1941; jd (J. Drda), LidN 23. 3. 1941 ●; J. Chaloupka: Dva slavní cestovatelé, jeden neznámý (Holub, Vráz, P.), Svět v obrazech 1947, č. 9; K. Kinský: Poslední Štědrý den Č. P. v Turnově, Beseda 1947, s. 318; A. Horský in Č. P.: Cesty světem (1954); J. Ploch in Souhvězdí domova (1960, s. 143); J. Kinský in Čeští cestovatelé 1 (1961, s. 363); J. Knob: Cesty Turnovanů po světě v době národního obrození, Slovanský přehled 1964, s. 340; J. Roder in Příběhy z dalekých krajín (1983); P. Vaněk: Nedooceněný český cestovatel Vincenc-Čeněk P., sb. Čechy a cestování v životě společnosti (Ústí n. Lab. 1997).

vs

Alžběta Pacovská

* 5. 12. 1897 Praha

† 28. 6. 1976 Praha

Autorka mravoličných divadelních her z prostředí velkoměsta a dramatičací národních pohádek.

Pocházela z dělnické rodiny (otec pracoval v Českomoravské továrně Kolben-Daněk); absolvovala školu obchodního grémia v Praze. Už od 1936 externě spolupracovala s rozhlasem, 1939 pronikla na profesionální jeviště jako dramatička; později (v 50. a 60. letech) dramatižovala pro rozhlas pohádky a okrajově pracovala i ve filmovém dabingu.

Po rozhlasové hře s detektivní zápletkou Smaragdový prsten vzbudila ve své době ohlas hra *Chudí lidé vaří z vody*, v níž P. vedle podnětů českého realistického dramatu z konce 19. století zúročila i impulsy, které pro zobrazení velkoměstské periferie poskytovaly hry F. Langra a G. Hauptmanna. V pěti popisných obrazech z předměstské Tróje, jejichž hrdiny jsou číšník, dělnická rodina, cirkusáci a tuláci se svými složitými osobními vztahy, se soustředila hlavně k morální charakteristice tohoto světa malých lidí: odhalovala v něm jak touhu po majetku a ztrátu duchovních hodnot, tak bohatství citu a zdravé mravní jádro, skryté za drsnou maskou. Smysl pro prostředí a jeho zvláštní atmosféru projevila P. i ve veselo-hře *Vdovin groš*, situované do hospůdky na modřanské navigaci: s dávkou dobromyslné ironie v ní předvádí děj plný milostných nástrah, jehož aktéry jsou mírně karikované figury z pražské periferie. Třetí P. hra, která ješ-

tě pronikla na velké jeviště, drama *Milovaný majetek*, představuje (podobně jako starší neuvedená hra *Šelma v kleci*) typ mravoličné „problémové“ činohry o rozkladném, tragicky končícím vlivu peněz na lidskou morálku. Na začátku 50. let se P. pokusila naplnit schéma budovatelsky angažované divadelní tvorby v komedii se zpěvy *Inteligent*, odehrávající se v továrně v pohraničí a demonstrující přerod problematického vzdělance a bývalé živnostnice v uvědomělé členy socialistické společnosti. Později se věnovala dramatižování českých klasických pohádek (B. Němcová, K. J. Erben) pro loutky a pro rozhlasové provedení zpracovávala lidové pohádky různých národů a etnik. – V rukopise zůstala komedie *Chybami se člověk učí* (1950) a revoluční drama *Gracchus Babeuf* (1955).

KNIŽNĚ. *Divadelní hry a dramatižace*: Chudí lidé vaří z vody (D 1940, prem. 1939); Vdovin groš (Chvála žen) (D 1941, i prem.); Milovaný majetek (D 1947, i prem.; hráno i s tit. Očarovaná); Chytrá horákyň (1954, podle B. Němcové); Jirka s kozou (1955, podle K. J. Erbena). ■ SCÉNICKY. *Hry a dramatižace*: Milostivé léto (1940); Jak Jaromil k štěstí přišel (1952, podle B. Němcové); *Inteligent* (1953). ■

LITERATURA: ● ref. Chudí lidé vaří z vody: kd (E. Konrád), LidN 15. a 16. 11. 1939; A. M. Brousil, Venkov 16. 11. 1939; amp. (A. M. Piša), Nár. práce 16. 11. 1939; M. Rutte, NL 16. 11. 1939; Č. (V. Červinka), Zvon 40, 1939/40, s. 278; ah, LidN 23. 1. 1940 ●; vl: Náprstkova cena 1939 (za hru Chudí lidé vaří z vody), LidN 6. 2. 1940; ● ref. Vdovin groš: Č. (V. Červinka), Zvon 41, 1940/41, s. 644; B (E. Bass), LidN 20. 6. 1941; V. Lipský, Venkov 20. 6. 1941; ot, LidN 20. 6. 1941; amp. (A. M. Piša), Nár. práce 20. 6. 1941; ah, LidN 30. 12. 1941 ●; ● ref. Milovaný majetek: J. H. (Hájek), RP 14. 10. 1947; E. Janský, Zeměd. noviny 14. 10. 1947; kd (E. Konrád), Svob. noviny 14. 10. 1941; jmk (J. M. Kvapil), Svob. slovo 14. 10. 1947; B. Milčan, Obrana lidu 14. 10. 1947; K. Milotová, Práce 14. 10. 1947; sje (J. Sajíc), LD 14. 10. 1947; Břz (B. Březovský), NO 15. 10. 1947; V. Gabriel, Lid. kultura 1947, s. 42; H. Budínová, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 6; J. Kopecký, Nár. divadlo 23, 1947/48, s. 38 ●; Z. Bezděk: ref. Chytrá horákyň, Českosl. loutkář 1957, č. 2, příl. s. 8; (š): Jubileum spisovatelky, Práce (Brno) 5. 12. 1972.

bs

Edward Pachmayer
viz in Josef Pachmayer

Pachmayer

Josef Pachmayer

* 16. 5. 1864 *Dnešice* u Přeštic

† 31. 7. 1928 *Praha*

Překladatel, básník a prozaik, publicista zprvu mladočeské, později radikálně pokrokové a vyhraněné národní orientace.

Psal se též J. Pachmajer. – Syn správce velkostatku. Reálku studoval v Klatovech (od 1875), v Plzni (1879–81) a absolvoval v Praze-Karlíně (1883). Poté byl na Nerudovo doporučení přijat do redakce *Nár. listů*, kde pracoval 27 let jako redaktor většiny rubrik. Zároveň spolupracoval s redakcemi dalších listů (*Moderní žena*, později *Večer* aj.). 1893 byl za své protirakouské články odsouzen k čtyřměsíčnímu žaláři (posléze byl amnestován). Široce se angažoval ve veřejném životě, mj. přednáškami a mnohými návrhy na sociální, ekonomické a politické reformy, pozornost věnoval též postavení žen ve společnosti, dělnickým, menšinovým a regionálním otázkám. Podnikal cesty na Slovensko, na Balkán, do Německa, Švýcarska a Francie. Od 1908 spolupracoval s vydavatelem třebenických listů Pařík a Pozdrav ze staré vlasti F. Böhmem. Sblížení nejprve s pokrokovým hnutím a pak se státoprávně pokrokovou stranou vyústilo 1910 v P. vstup do redakce *Samostatnosti*; po jejím zastavení (1914) redigoval poděbradský list *Nezávislost*, který byl 1915 též úředně zastaven. Posléze se stal zaměstnancem Českomoravských tiskařských a vydavatelských podniků, psal vlastenecké úvodníky do krajových listů. Za války se účastnil boje za samostatný český stát, jako posel (např. A. Švehly) cestoval do Itálie a do Uher, využíval svých dlouholetých kontaktů s italskými, srbskými, chorvatskými, slovinskými aj. politiky i s krajskými spolky v zahraničí. Po válce působil v četných národních, kulturních a sociálních sdruženích. Na sklonku života se stal členem republikánské strany a redakce *Venkova*. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech. – Syn Julius P. (1890–1947) byl žurnalistou, redaktorem *Večera*, *Lid*, deníku, *Dopoledního deníku*, *Mladé republiky* a *Venkova*; 1941 se stal šéfredaktorem *Vlajky*. Psal divadelní kritiky, povídky a studie z cest. Syn Edward P. (1895–1967) byl též novinářem, vydal (zejména pod pseudonymy Edwin Rudyard, Stepp Gradmoore a ojedinele i José Hurrero) řadu dobrodružných, fantastických a detektivních próz, psal

milostné příběhy i básně pro mládež a dramatické výstupy.

Beletrii, kterou P. publikoval příležitostně časopisecky (debutoval již jako student v *Brousku* a *Světozoru*), částečně shrnul do útlého souboru satiricky laděných epigramů komentujících především politické události (*To jste to dopracovali!!*) a zejména do bilančující knihy autobiografických, apelativně rétorických i zpěvných veršů, próz, zápisků a sentencí *Písňe zločincovy*, motivovaných jeho vlasteneckými a reformátorskými ideály, činy i pochybnostmi, životními křížovatkami a rodinnými osudy. (Kniha byla uvedena jako první svazek zamýšleného, leč dále nerealizovaného souborného vydání P. textů; její původní varianta byla konfiskována.) P. byl především všestranným, bojovným a velmi plodným žurnalistou, známým svými interview, psal sociálněpolitické a ekonomické studie, fejetony, črty, aforismy i recenze zahraniční a domácí literatury. Vedle beletrie, zejména detektivní a dobrodružné literatury (A. C. Doyle, J. F. Cooper), knižně překládal i populární pojednání přírodovědná a historická, časopisecky pak prózy četných dalších autorů francouzských (P. Arène, P. Bourget, F. Coppée, O. Feuillet, E. a J. Goncourtové, G. de Maupassant, C. Mendès, J. Richepin, V. Sardou, A. Theuriot ad.), italských (M. Serao, E. Castelnuovo) i ruských (F. M. Dostojevskij).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Čeněk Mráček (překlady), Čenský, Fleuret, Hugh Conway, Jos. Bergmannov, Josefa Bergmannova, Josef Čenský (překlady), Josef Starý, Karel Stránský (překlady), Mařenka Pachmayerová (překlady), Nulla (Samostatnost), Štírek, Verus; -h-, J. P., -y-, „yer“, -yer. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie; Brousek (od 1878); kal. Čechoslovák (1921); Čes. politika; Čes. revue; Čes. stráž; Čes. noviny (Louny); Čes. slovo; Českosl. legionář (1915); Čes. úředník; sb. Čeští spisovatelé českým dělníkům národním k 1. máji 1898 (1898); *Dělnické listy* (1922); *Demokrat* (1926–28); *Denní hlasatel* (Chicago); *Hraničář*; *Intimní Praha*; *Jihlavské listy*; *Jihočes. listy* (Tábor); *Jizeran* (Ml. Boleslav); *Journal* (Paříž); *Kraj* (Slaný, Kladno); *Květy* (1886–92); *Lid*, noviny; *Lid*, deník; *Lumír* (1891); *Moderní žena* (1909–10); *Národní noviny* (Turč. Sv. Martin 1926); *Nár. listy* (1883–1902); *Nár. noviny*; *Naše neděle*; *Naše noviny* (Čes. Budějovice); *Naše zahraničí* (1920–21); *Neodvislost* (1917–18); *Newyorské listy*; *Nezávislost* (Poděbrady); *Nové listy*; *Obrana zemědělců*; *Orlické proudy* (Hradec Král.); *Ostravské listy*; *Pařík* (Třebenice 1908–10); *Plzeňský obzor* (od 1892); *Pokrok* (Prostějov); *Pokroková revue*

(1905–06, 1911–12); Pozdrav ze staré vlasti (Třebe-
nice 1909–12); Pozor (Olomouc 1922); sb. Praha ve
dne v noci 2 (b. d., 1904); Právo venkova; Pražská
lid. revue (1908); Radikální listy; Reforma; Rodný
kraj (Ml. Boleslav); Rozhledy literární (1887); Sa-
mostatnost (1910–14, 1924–28); sb. Sirotám pří-
bramským (1892); Slavie (Chicago 1932); Slovácké
zájmy (Uherské Hradiště); Stráž lidu (Čes. Buděj-
ovice); Stráž pod Vítkovem (1895); Světozor (od
1878); Svoboda (Brno 1922); Šotek; Šumavan (Kla-
tovy); Švanda dudák (1890–91); Topičův sborník
(1920–23); Večer; Venkov (od 1916); Zahraniční Če-
choslovák (Berlín); Zlatá Praha (1887–94, 1907);
Žďár (Rokycany). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: To jste to
dopracovali!! (epigramy, 1909); Písňe zločincovy
(BB, PP 1912, obs. i BB A. Pachmayerové). – *Pře-
klady*: É. Zola: Smrt ženy (1884) + Země-matka
(1898, skutečně 1901); J. Verne: Nový hrabě Monte
Kristo (1894); P. Margueritte: Dvou lásek spor (b. d.,
1899); P. Louÿs: Afrodite (1900, pseud. J. Čenský);
C. Flammarion: Pouť nebeská a několik jiných cest
vesmírem (1904) + Lumen (b. d., 1905) + Bůh v pří-
rodě (b. d., 1906) + Neznámo a záhady duše lidské
(1907, s A. Novotnou) + Divy nebeské (1908); H. W.
Fischer: Vilém II. a zákulisí dvora berlínského (b. d.,
1905); G. Orłowski-Golovin: Nihilistka (1905); A. C.
Doyle: Pes baskervillský (b. d., 1905) + Paměti de-
tektiva Sherlocka Holmesa (1906) + Sherlock Hol-
mes vítězí (b. d., 1906) + Plukovníkův hřích (b. d.,
1906) + Příhoda se šesti Napoleony (b. d., 1906) +
Příhoda v Abbey Grange (b. d., 1906) + Dobrodru-
žství tří studentů (b. d., 1906) + Dobrodružství se zla-
tým skřípcem (b. d., 1906) + Aféra K. A. Milvertona
(b. d., 1906) + Pohřešovaný (b. d., 1906) + Druhá
skvrna (b. d., 1906) + Liga zrzavých (b. d., 1906) +
Zvláštní příhoda ve venkovském sídle (b. d., 1906) +
Berylový diadém (b. d., 1906) + Inženýrův palec (b.
d., 1906) + Skvrnitý pás (b. d., 1906) + Případ podi-
vuhodné záměny (b. d., 1906) + Tajemství údolí Bos-
comského (b. d., 1906) + Příhoda s pěti pomerančo-
vými jádérky (b. d., 1906) + Muž se zkřiveným rtem
(b. d., 1906) + Ztracená stopa (b. d., 1906) + Modrý
korund (b. d., 1906) + Skandální příhoda (b. d.,
1906) + Dobrodružství černého Petra (b. d., 1906) +
Dobrodružství v soukromé škole (b. d., 1906) +
Mstitel (b. d., 1907) + Dobrodružství cyklisty (b. d.,
1907) + Tančící muži (b. d., 1907) + Příhoda
v prázdném domě (b. d., 1907) + Dobrodružství de-
tektiva Sherlocka Holmesa (b. d., 1907) + Vzkříšení
Sherlocka Holmesa (b. d., 1907) + Paměti lékařovy
(1908); H. Burland: Černý automobil (1907); A.
Laurie: Vládece hlubin (1907); D. Lesueur: Maska
lásky (1907); B. Björnson: Vlajky nad městem i pří-
stavem (b. d., 1909); J. F. Cooper: Vyzvědač (b. d.,
1909). – *Ostatní práce*: Čest mučedníkům našim!
(přednáška, 1919). ■ *REDIGOVALI*: *časopisy*: Mo-
derní žena (1909 do č. 13–14, hlavní spolupracov-
ník), Pozdrav ze staré vlasti (Třebe-
nice 1909–12, s F. Böhmem), Nezávislost (Poděbrady 1915, č. 18–52);
knižníci: Knihy českého republikána (Čes. Buděj-
ovice 1919, s F. Šimkem). ■ *USPOŘÁDAL A VY-
DAL*: První průvodce český po Berlíně (1911); Češi
z Brna v moci rakouských katanů (1919); Habsbur-
kové v Čechách. Zločiny jich proti českému národu
a proti lidskosti (1919); Slavné činy legionářů v Itá-
lii, na Rusi a ve Francii (1919). ■

LITERATURA: Tristan (S. V. Fried): ref. překl.
C. Flammarion: Divy nebeské, Zvon 9, 1908/09,
s. 219; NAP: 30 let novinářské činnosti J. P., Samo-
statnost 12. 4. 1913; an. (J. Vodák): ref. Písňe zločin-
covy, Čas 6. 7. 1913; ● k padesátinám: an. (Jos. Šimá-
nek), Týden světem 1, 1913/14, s. 820; an., Nár. obzor
22. 5. 1914 ●; ● k šedesátinám: -c- (J. Borecký), Topi-
čův sborník 11, 1923/24, s. 520; S., Samostatnost 15. 5.
1924; an., Naše kniha 1924, s. 84; -il., Lid. deník 16. 5.
1924 ●; ● nekrology: an., Zvon 28, 1927/28, s. 672; rv,
LidN 1. 8. 1928; J. Škába, Samostatnost 17. 8. 1928 ●.

lm

Julius Pachmayer viz in Josef Pachmayer

Míla Pachnerová

* 21. 11. 1904 *Chrudim*

Prozaička námětově spojující konvenční ženský ro-
mán s rozmanitými politickými a sociálními aktualita-
mi a s problematikou intelektuálních povolání,
zvláště lékařského, autorka povídek pro děti, drama-
tička, publicistka.

Vl. jm. Milada P., provdaná Skálová. – Pocházela z rodiny chrudimského lékaře A. Pachne-
ra, jenž se vedle praktického lékařství věnoval
vědecké práci v oboru stomatologie, hygieny
a sociální patologie a jenž své dceři později
pomáhal odbornými radami a přímo se podílel
i na jedné její dramatické práci. Když byl za
1. světové války vojensky přidělen do Vyso-
kého Mýta, rodina se za ním přestěhovala a P.
zde 1915–19 vychodila nižší gymnázium; poz-
ději pokračovala ve studiu a 1926 získala di-
plom na École des hautes études sociales et
politiques v Paříži. Po návratu pracovala na
min. veřejného zdravotnictví (v rámci svých
úředních povinností byla v pravidelném kon-
taktu se státním zdravotnickým ústavem). Poté
se věnovala publicistické a literární práci. 1932
se provdala za právníka. Za okupace nemohla
publikovat (otec byl vězněn a zemřel v Osvěti-
mi), několik svých knižních prací vydala
v rychlém sledu po válce. 1966 odešla do ciziny.

Zároveň s ukázkami poezie, povídkami a menšími překlady z francouzštiny se P. hned v počátcích představila i jako publicistka (např. fejetony vytěženými z pobytu ve Francii). Typicky publicistický zájem o časová, přítažlivá a neobvyklá témata určoval i její následující práce románové a dramatické: nejprve volila problematiku česko-slovenských vztahů, traktovanou jako kontroverzní střetávání autonomistů se zastánci čechoslovakismu (*Evina cesta*), dále téma výzkumu nových diagnostických metod v medicíně spojené s problémem společenského postavení Židů (*Ahasverův plášť*), pak znovu vědecké experimentování, tentokrát s „prahmotou“, nadto ve spojení s nosným fabulačním motivem ztráty paměti (drama *Muž z pomníku padlých*), a posléze téma dědičnosti (drama *Cherubín*); v poválečných prózách se vedle opětného exkursu do výzkumné oblasti (*Plášť do deště*) zaměřila na otázku mravních postojů za okupace a jejich přetrvávajících důsledků (*Ten červený den*) a na problematiku pracujících žen-intelektuálek (*Večerní šaty pro Janu, Sladká i hořká*). Takto kumulovaná společenská témata však P. se stereotypní setrvačností spojovala s milostným příběhem (zpravidla trojúhelníkem), který se odvíjel z kolizí intimního života, mnohdy nezávisle na pojednáváních veřejných záležitostech; ty tvořily většinou jen rámeček nebo publicistickou výplň vyprávění, jež tíhlo k oblíbenému, leč pokleslému typu románového čtení pro ženy. Smysl pro empirická fakta a zálibu v detailech zde P. projevila hlavně v oblastech, jež bývají doménou ženského zájmu (společenský styk, styl bydlení, módní oděvy aj.). Publicistické vlohy uplatnila i v humorně míněných radách do manželství (*Manželský slabikář*), v knize stylizované jako vzpomínky zdravotní sestry na různé obory této činnosti (*Život ošetřovatelky*) a v apelativním pojednání o etice (*Slušný člověk a dnešní doba*). Pro děti napsala humorné příběhy o psí věrnosti a vlastenecky tendenční povídku *Kde domov můj...*; podle informace z tisku též přeložila román se známou hrdinkou Bibi od K. Michaëlisové.

ŠIFRA: Mípa. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda naší rodiny; Čes. svět (1928); Jas (od 1928); Lid. demokracie; Lid. noviny (1929–30); Lumír (1930–33); Mladá fronta (1946–47); Moravskoslezský deník (od 1930; 1932 R Ahasverův plášť); My 45; sb. Padesát let gymnázia ve Vys. Mýtě (1929); Právo lidu (1923);

Rozpravy Aventina (1928–30, 1933); Svět práce (1946–47); Světozor (1931–32); Svob. noviny; Svob. slovo; Svob. zítřek (1946–47); Tribuna (1921–28; FF z Francie); Velký zábavný kalendář na rok 1948; Vlasta (od 1947, t. r. první verze R Sladká i hořká); Zvon (1929); Ženský obzor (1928–29); Ženský svět (1929–30). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dobrý pes Citronek (P pro ml., 1927); Kde domov můj... (P pro ml., b. d., 1928); Evina cesta (R 1931); Pes Vašek (P pro ml., 1934); Manželský slabikář (FF 1946); Slečna Julie (P 1947); Slušný člověk a dnešní doba (úvahy, 1947, s B. Králíkovou-Stránskou); Ten červený den (R 1947); Večerní šaty pro Janu (R 1947); Život ošetřovatelky (P 1947); Plášť do deště (R 1948); Sladká i hořká (R 1948). – *Překlad*: K. Michaëlis: Bibi (1929, an.). ■ SCĚNICKY. *Hry*: Muž z pomníku padlých (1935); Cherubín (1937, s A. Pachnerem). ■

LITERATURA: p. (A. M. Píša); ref. překl. K. Michaëlis, Večerník PL 18. 12. 1929; ● ref. Evina cesta: V. Brtník, Venkov 21. 10. 1931; F. L. (Lukáš), Čin 3, 1931/32, s. 906; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 271; vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 54 ●; If. (I. J. Fischerová); ref. Muž z pomníku padlých, NO 17. 12. 1935; Č. J. (Jeřábek); ref. Cherubín, LidN 23. 11. 1937; J. Aul in M. P.: Život ošetřovatelky (1947).

et

Jan Pakosta

* 24. 12. 1896 *Písek*
† 20. 8. 1983 *Praha*

Prozaik a dramatik, zejména autor nenáročných humoristických povídek a fejetonů a mnoha veseloher, komedií, frašek a operetních textů pro široké publikum.

Syn vdovy po profesoru píseckého gymnázia, který zemřel pět měsíců před P. narozením. 1907–13 studoval P. na gymnáziu v Písku, po 6. třídě z existenčních důvodů studia přerušil a nastoupil místo u c. a k. místodržitelství v Praze (po 1918 Zemská správa politická); jako externista složil při zaměstnání maturitu na malostranském gymnáziu (1919) a stejně tak 1920–24 studoval Filoz. fakultu UK (filozofie, psychologie, dějiny hudby, estetika, pedagogika, čeština). 1924 rezignoval na úřednické povolání a stal se žurnalistou – nejprve externím a od 1927 řádným redaktorem Nár. politiky, kde působil až do 1945; pak byl dramatickým spisovatelem z povolání.

První beletristické práce vydal P. knižně v polovině 20. let, kdy už získal určitý ohlas

jako autor zábavných fejetonů v Národní politice. Humoristické zaměření, slučující konvenční komické motivy (staromládenectví a staropanenství, manželské rozbroje apod.) s lehce satirickými šlehy zasahujícími sociální a morální nešvary doby (byrokratismus, politická demagogie), charakterizuje i knížku krátkých próz *Představení v kinu Život*; nejvýraznější její část tvoří satirické konfrontace starých pověstí a legend se životem v současné Praze. Také dvoudílný román *Štěpán Ráz, dokonalý úředník* je laděn v podstatě humoristicky: využívaje schématu milostného příběhu s happy endem líčí – patrně na základě vlastních zkušeností z mládí – trampoty naivního mladého úředníka v zkorumpovaném světě rakouské byrokracie na sklonku války, jeho poznávání nástrah života a šťastné vyústění jeho osudu převratem 1918 a výhodným sňatkem po překonání překážek. P. se pokusil i o psychologicky založené prózy, nejprve v čtenářsky podbízivém, erotikou naplněném příběhu souchotinářského herce *Láska v Plyšovém divadle*, zasazeném do prostředí vídeňského divadla s jeho zákulisními intrikami a milostnými pletkami. Náročnější umělecký záměr a stylizační křežň projevil v nerozsáhlém studentském románu z malého města *Morbidní mládí* (odehrává se v dějišti Šrámkova Stříbrného větru se zřetelnými reminiscencemi na něj), koncipovaném jako autentické zápisky senzitivního dvanáctiletého chlapce z úřednické rodiny, zhnuseného jejím morálním i hmotným úpadkem a trpícího odlidštěným drilem rakouského gymnázia. Od 30. let v P. literární aktivitě převládala činnost dramatická; jeho veselohry, frašky a operetní libreta se orientovaly na nenáročný vkus širokého publika a moralizující kresbou špatných lidských vlastností (*Zásnuby slečny Boženky, Imogena miluje, Imogena se vdává*) navazovaly na P. fejetonistiku. Vystupňovaná snaha o zábavnost se pak realizovala ve fraškovité situační komice (záměny postav, honičky apod.) i v konvenčních dramatických typech a zápletkách (*Výchova mladé dámy*) často se odehrávajících v atraktivním prostředí vyšší společnosti. Podstatnou část P. prací pro divadlo tvořila libreta operet, v nichž se v lepších případech projevilo úsilí vnést pravděpodobnost a logiku do operetních dějových schémat a tematicky je oživit (*Rudá rozkoš*, námětově čerpající z Říjnové revoluce). Po 1945 napsal P. dva texty pro skladatele J. Křičku (*Slavík a Chopin, Tichý dům*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. T. Skopal, Kapusta, K. Stopa; Ast., -asta, -pasta, pat., Pst., -st-, -sta. ■ PŘÍ-
SPEVKY in: Cesta (1924–26; 1924 P Manželství
Marcela Noviho, 1925–26 R Epizoda, která vzrušuje);
Čes. slovo; Kulturní zpravodaj (1926); Lípa.
ABC nové ženy (1929, R Dušička domu); Nár. listy;
Nár. politika; Naše rodina (1975, P Všehrdova ulice);
Pravda (Plzeň 1948, P Zápisky bytné Burové);
Švanda dudák; Tribuna (od 1921); Venkov; Zvon
(1923–26, PP Srdce tančící, Vůně života). ■ KNIŽ-
NĚ. *Beletrie*: Láska v Plyšovém divadle (P 1924);
Představení v kinu Život (PP 1925); Zásnuby slečny
Boženky (D 1925); Sen noci karnevalové (opereta,
1926, i prem. s tit. Karneval! Karneval!, hudba J. Wil-
koňski); Hold slunci (D 1926, i prem.); Morbidní
mládí (R 1926); Zázračná divotvorkyně (D b. d.,
1926); Štěpán Ráz, dokonalý úředník 1, 2 (R, 1. Ve
výpravně, 1926, 2. V úctárně je blaze, 1927); Co mu-
ži chtějí (P 1928); Žádám onoho pána... (P 1929);
„Srdce láskou opilá“ (D b. d., 1931); Jak zaplatím
daně (D b. d., 1932); V ministerstvu zakletá
(P 1932); Kdybyste chtěla... (D b. d., 1933); Manžel-
ství se rozvádí na zemi (D 1933, s V. Šteinem-Táborským);
Láska za 400 Kč (D b. d., 1934); Zpívající
kočka (D b. d., 1935); Výchova mladé dámy
(D 1937); Bývalý plavovlasý hoch (D b. d., 1940);
Panny opět na sklade (D 1942); Tichý dům (opereta,
1961, prem. 1952, podle Povídek malostranských
J. Nerudy, hudba J. Křička). ■ SCÉNICKY. *Hry
a operety*: Mariův návrat (1919); Nahota (1925); Jeho
veličenstvo Jaro (1927, s K. Hašlerem); Rudá roz-
koš (1928, hudba J. Wilkoňski); Imogena miluje,
Imogena se vdává (1930); Lady Godiva (1931); Že-
ny jsou nebezpečné hračky (1944); Slavík a Chopin
(Český Paganini) (1951, s R. Lampou, hudba J. Křič-
ka); autor uvádí dále (b. d.): Nepožádáš manželky
bližního; Hleď se dcera; Já z milosti boží (hudba
J. E. Zelinka); Krám na náměstí (hudba J. E. Zelinka);
Prázdniny Jaroslava Haška (hudba J. E. Zelinka);
Nos lorda Gilberta (hudba R. Blahník). ■
LITERATURA: V. Brtník: ref. Představení v kinu
Život, Venkov 3. 1. 1925; ● ref. Nahota: M. M. (Maje-
rová), RP 25. 8. 1925; L. S. (Suchý), Venkov 29. 8.
1925 ●; -FR- (J. Frejka): ref. Hold slunci, NO 13. 7.
1926; ● ref. Morbidní mládí: M. N. (Novotný),
Kulturní zpravodaj 1926, s. 48; -mm-, Dělnická osvě-
ta 1927, s. 36 ●; V. Brtník: ref. Štěpán Ráz... 1, 2, Ven-
kov 24. 8. 1926 a 16. 6. 1927; J. O. Novotný: ref. Mor-
bidní mládí, Štěpán Ráz..., Cesta 9, 1926/27, s. 242;
M. M. (Majerová): ref. Rudá rozkoš, RP 10. 2. 1928;
If. (I. J. Fischerová): ref. Imogena se vdává, NO 9. 12.
1930; jd.: ref. Tichý dům, LD 19. 12. 1953.

11

Vojtěch Pakosta

* 14. 4. 1846 *Deštná* u Soběslavi† 10. 7. 1892 *Písek*

Nábožensky orientovaný básník, prozaik a překladatel z polštiny a slovinštiny; autor homilií.

Pocházel z mlynářské rodiny, byl vzdáleným příbuzným prozaika F. Pravdy. Po předčasně otcově smrti se matka s dětmi přestěhovala do Jindř. Hradce, kde P. od 1859 studoval na gymnáziu. Po maturitě (1867) odešel do Prahy, kde z náboženských a též sociálních důvodů vstoupil do arcibiskupského semináře. Po teologických studiích byl 1871 vysvěcen a stal se kaplanem v tehdy německé farnosti v Černošíně u Stříbra. 1874 se vrátil do Prahy jako kaplan v kostele Matky boží před Týnem, 1880 byl ustanoven katechetou napřed měšťanských škol na Novém Městě, od 1885 na vyšší dívčí škole v Praze. Brzy po příchodu do Prahy se sblížil s konzervativními představiteli katolické církve, s proboštem vyšehradské kapituly V. S. Štulcem, později s podnikatelsky založeným kanovníkem M. Karlachem, kterému jako redaktor od 1878 řídil jeho nakladatelské podniky, a T. Škrdlem, v jehož časopise *Vlast* našel trvalou publikační základnu. Léto pravidelně trávil na Šumavě a na cestách: navštívil Pobaltí, Německo, Belgii a Holandsko, Rakousko i tehdejší Uhry. Zemřel na návštěvě u svého bratra v Písku, pohřben byl na Vyšehradském hřbitově.

P. začal se svou literární činností už v semináři, ještě jako student otiskl 1869 svou první báseň v časopise *Blahověst*. V prvních letech svého kněžského působení psal pouze náboženskou literaturu (homilie), po návratu do Prahy se zaměřil především na prózu, v níž mu byl vzorem katolický povídkář F. Pravda. Zejména v jeho duchu psal vesnické povídky, v nichž schematicky viděné dobro a zlo spolu zápasí, přičemž vítězství dobra je nepochybné. K veršům se P. vrátil až v posledních letech života, kdy vydal dvě sbírky básní (*Listy a květy* a *Růže a ostny*). Jeho lyrika má spíš blíže k veršům starších generací (J. Kollár, V. Hálek) než k lumírovským vrstevníkům; jejími náměty jsou příroda, hlavně šumavská, dojmy z cest a vlastenecké city. Pouze časopisecky (*Vlast*) publikoval P. několik obsáhlých básnických povídek. Ve většině jeho prací je zřejmá náboženská tendence, někdy umírněně, jindy ná-

padně prosazovaná. Orientace na vesnickou tematiku, někdy i nábožensky pojatou, se uplatnila při volbě P. překladů děl slovinských a polských autorů (S. Gregorčič, J. Jurčič, J. I. Kraszewski, J. A. Lukaszewicz, M. Rodziewiczówna aj.).

PSEUDONYM: Deštnák. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Beseda učitelská (1885–87); *Blahověst* (1869–79); *Čech* (od 1875); *Hlas národa* (1886–89); *Jarý věk* (1883); *Koleda*; *Květy* (1883, 1889); *Mariánský kalendář*; *Obzor* (od 1883); *Osvěta* (1888); *Pastyř duchovní* (od 1881); *Rajská zahrádka*; *Svatováclavský kalendář*; *Světlozor* (1878, 1883); *Vlast* (1884–92); *Vlastenecký poutník* (od 1885); *Vychovatel*; *Výr. zpráva Vyšší dívčí školy král. města Prahy za šk. r. 1889/90*; *Zlatá Praha* (1884–91). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Krejčův novinář* (P 1876); *Pijavky na zdravém těle* (P 1877); *Bohatství bez ctnosti* (PP 1878); *Zlato a pozlátka* (PP 1879); *V sousedství* (P 1880); *Tmáři a osvětáři* (PP 1881); *Třtina ve větru* (P 1881); *Z českých dědin* (PP 1881); *Zpomínky šedivé hlavy* (P 1881); *Matčin mazlíček* (P 1882); *S proudem času* (P 1883); *Vesnická královna* (P 1883); *Listy a květy* (BB 1884); *Tři povídky* (1884); *Dolorosa* (PP 1885); *Jak v Koudelkové křísili* (P 1885); *Otcové a děti* (P 1886); *Venkovský reformátor* (P 1887); *Komediant* (P 1888); *Kovář Šimon* (P 1889); *Ze statků a z chaloupek* (PP 1889); *Růže a ostny* (BB 1890). – *Překlady*: K. Paszliński: *Na rozcestí* (1880); J. I. Kraszewski: *Jermola* (1880) + *U babičky* 1, 2 (1882); H. Sienkiewicz: *Černé obrázky* (1881); J. Jurčič: *Desátý bratr* (1886); S. Gregorčič: *Básně* (1887); M. Rodziewiczówna: *Strašný dědeček* (1891); J. A. Lukaszewicz: *Štěstí na vsi* (1892). – *Ostatní práce*: *Výklad katechismu* 1, 2 (1890, 1891). ■ REDIGOVANAL *kalendáře*: *Vlastenecký poutník* na rok 1885–...1893, *Svatováclavský kalendář* na rok 1886–...1893; *knížnici*: *Zábavy večerní* (1880 až 1892). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: *Výbor kázání Jana Rychlovského. Kázání nedělní* 1, 2 (1881, 1886); *Pomněnky. Výbor básní pro dívky* (b. d., 1883); *Kázání sváteční* 1, 2 (1886, 1887); *Kázání příležitostná* (1888). ■

LITERATURA: V. Bitnar: V. P. Život a dílo (Deštná 1935). ■ ● ref. ant. *Pomněnky*: F. Doucha, *Světlozor* 1884, s. 240; E. Miřiovský, *Zlatá Praha* 1884, s. 196 ●; ● ref. *Listy a květy*: O. Svoboda, *Vlast* 1, 1884/85, s. 252; B. Čermák, *NL* 11. 2. 1885; V. Č. (V. Češkuta), *Hlídká lit.* 1885, s. 55 ●; J. Novodvorský: ref. *Komediant, Hlídká lit.* 1889, s. 228; A. F. Tichý (F. Dlouhý): ref. *Ze statků a z chaloupek*, *Lit. listy*, 1889, s. 106; ● ref. *Růže a ostny*: J. Flekáček, *Vlast* 6, 1889/90, s. 957; Halifax (J. Vrchlický), *Hlas národa* 7. 6. 1890; Astur (H. G. Schauer), *Lit. listy* 1890, s. 343 → *Spisy* (1917); V. Šťastný, *Obzor* 1890, s. 222; P. Vychodil, *Hlídká lit.* 1890, s. 263; F. Zákrejs, *Osvěta* 1891, s. 371 ●; ● nekrology: an., *Světlozor* 26, 1891/92, s. 420; an. (F. Kaván), *Zlatá Praha* 9,

1891/92, s. 419, 431; T. Škrdle, *Vlast* 8, 1891/92, s. 866; an. (F. Dlouhý), *Lit. listy* 1892, s. 311; X. Dvořák, *Pastýř duchovní* 1892, s. 121; M. Karlach, *Čech* 1892, s. 156; an. (F. Roháček), *Niva* 1892, s. 246; an. (J. V. Sládek), *Lumír* 1892, s. 150 ●; F. D. Zenkl in *Spisovatelé kraje táborského* (1902, s. 312); A. D.: V. P., *Naše kniha* 1922, s. 120; bs (B. Slavík): *Výročí dvou kněžích spisovatelů*, *LidN* 11. 7. 1942.

vf

František Palacký

* 14. 6. 1798 *Hodslavice* u Nového Jičína

† 26. 5. 1876 *Praha*

Zakladatel moderní české historiografie, politik, vůdčí osobnost epochy národního obrození; v mládí autor veršů a básnických překladů, teoretických úvah o prozodii, literárních kritik a filozofických a estetických studií. Editor staročeských památek.

Narodil se jako druhorozený v početné (12 dětí), českobratrskou tradici udržující rodině, která se po vydání tolerančního patentu s jistými rozpaky přihlásila k povolenému luteránskému vyznání. Otec Jiří P. (1768–1836), vyučený krejčí, příležitostný obchodník a od 1784 učitel na hodslavické škole, udržoval v rodinném prostředí přísné mravní klima. Jako autodidakt se zabýval i pedagogikou (1812 vydal an. v Bratislavě *Knížečku ku vzdělavatelnému čítání*, obzvláště pro školní mládež). Po škole u svého otce navštěvoval P. od 1807 německou školu v Kunvaldu u Nového Jičína (Kunín), zřízenou hraběnkou M. V. Truchsessovou a působící v duchu tehdy moderních pedagogických zásad (1809 ho odtud otec odvolal v obavě z případné konverze ke katolictví), od 1809 evangelickou latinskou školu v Trenčíně a od 1812 evangelické lyceum v Bratislavě; na něm ukončil gymnazijní studia a 1815 zahájil tříletý teologicko-filozofický kurs připravující především protestantské pastory (z učitelů ho nejvíce ovlivnil J. Gross, přednášející filozofii, estetiku a pedagogiku). Za bratislavských studií se P. nadchl pro jazykově české vlastenectví a slovanskou myšlenku (četl práce F. M. Pelcla a J. Jungmanna), přijal za své osvícenské ideály šířené především posluchači německých univerzit, navázal přátelství s J. B. Benediktim, P. J. Šafaříkem a J. Kollárem, excerpoval ze starých českých spisů pro chystaný *Palkovičův* česko-němec-

ko-latinský slovník, věnoval se básnickým i překladatelským pokusům, začal se zabývat poetikou i estetikou a publikoval první práce. Jeho mimořádný talent, jazyková vybavenost (vedle rodné řeči ovládal aktivně deset jazyků) a hudební zájmy mu usnadnily přístup do uherských šlechtických kruhů; 1818 opustil školu a stal se vychovatelem, nejprve v domě šlechtičny Anny (Niny) Zerdahelyové (s níž ho pojil hluboký citový vztah), nejdéle (1819–23) ve službách hrabat Csúzyů. Se svými svěřenci pobýval 1820–21 a 1823 ve Vídni (zde se poznal s J. Dobrovským a B. Kopitarem a údajně se zabýval myšlenkou vyučovat na zdejší univerzitě estetiku) a na statku Csúzy (Dubník) u Komárna. 1818 si začal vést tzv. každodenníček, do něhož si zaznamenával vedle událostí osobního života a výpisků z četby i své myšlenky, názory a rozsáhlejší úvahy; v lednu 1823 tu před odchodem do Čech bilancoval svůj dosaavadní život v rozsáhlé autobiografii, v níž velmi konkrétně zachytil rodinné ovzduší, svou výchovu a myšlenkové zrání, život na bratislavském lyceu a v prostředí uherské šlechty i svá přátelství a literární začátky. Ovlivněn německým historikem H. Ludenem, že jedině studium národních dějin vychovává k pravému vlastenectví, přijel P. v dubnu 1823 do Prahy s cílem studovat dějiny husitství a zároveň si nalézt odpovídající zaměstnání. Záhy vstoupil do služeb hraběte F. Šternberka, pro něhož (i další šlechtice) zpracovával genealogické přehledy, a zároveň se připravoval na dráhu dějepisce studiem pomocných věd historických, zvláště paleografie, u J. Dobrovského. 1829 byl stavy jmenován historiografem Království českého (císařem definitivně schválen až 1838) s úkolem sepsat pětidílné dějiny Čech a po předběžných studiích na nich začal 1830–31 systematicky pracovat. V Praze se zprvu přátelil s S. K. Macháčkem, V. A. Svobodou, skladatelem V. J. Tomáškem a německým básníkem K. E. Ebertem, který ho uvedl do rodiny bohatého advokáta J. Měchury; 1827 uzavřel P. sňatek s jeho dcerou Terezií, čímž natrvalo vyřešil své hmotné zabezpečení (syn Jan, 1830–1908, univerzitní profesor zeměpisu, dcera Marie, manželka F. L. Riegra). Od sňatku bydlel P. trvale v Praze (v tchánově domě, pův. Mac Nevenově paláci v Pasířské, nyní Palackého ul. na Novém Městě, od 1853 s Riegrovými), často pobýval na zámku své choti v Lobkovicích u Neratovic a později na Rie-

grově statku v Malči u Chotěboře. Několikrát podnikl delší badatelské cesty (především Itálie, Francie a německé oblasti), často kombinované s ozdravnými pobyty manželčinými. – Od poloviny 20. let se P. zapojil do pražského vědeckého a kulturního života s cílem vytvořit pro české obrozenecké snahy pevnou institucionální základnu, a to koncepční proměnou činnosti Vlasteneckého muzea, která doposud byla pod vlivem šlechticů (F. a K. Šternberkové aj.) smýšlejících v duchu „zemského“ patriotismu a skeptických vůči jazykové české kultuře. P. zde 1827 prosadil vydávání dvou vědeckých periodik: prvotní úlohou německy psaného časopisu *Monatschrift der Gesellschaft des Vaterländischen Museums in Böhmen* (od 1830 *Jahrbücher des Böhmischen Museums...*) bylo seznamovat zahraničí s výsledky čes. vědy (1831 ukončil pro nedostatek odběratelů činnost), český *Časopis Společnosti Vlasteneckého museum* v Čechách přinášel vedle odborných statí i literární kritiky a beletristické příspěvky a stal se hlavním vědeckým i osvětovým orgánem obrozenecké epochy; v prvním desetiletí byl takřka tribunou P. názorů. Záslouhou P. vznikl 1830 Muzejní sbor pro pěstění české řeči a literatury; s cílem umožnit zrod česky psané vědecké encyklopedie inicioval P. 1831 založení *Matice české*, která se záhy stala společností finančně zajišťující vydávání hodnotných česky psaných publikací. Jako jednatel *Společnosti Vlasteneckého museum* (1841–52) se zasloužil o zakoupení *Noticova paláce* v ul. Na příkopě, prosadil rozšíření převážně přírodovědných a knihovnických sbírek o sbírky archeologické, historické, archivní (s plánem na sestavení diplomatáře k českým dějinám), hudební, národopisné a uměleckohistorické; podnítil tím pozvolnou proměnu Muzea ze „zemského“ ústavu, kontrolovaného stávy, v národní instituci, která zůstala střediskem českého vědeckého života až do rozdělení pražské univerzity 1882. Novou atmosféru vnesl P. i do KČSN (člen od 1830, 1839–44 sekretář, 1840–51 jednatel historického odboru), kde se postaral o zřízení sekce pro československou filologii a o připuštění češtiny jako jednacích jazyka. P. organizační činnost před 1848 výrazně přispěla ke konstituování a profesionalizaci české vědy a k překonávání úzce národního horizontu české kultury. – V souvislosti s tím, jak obrozenecké snahy přerůstaly kulturní rámec, byl P. vtaho-

ván do politického života. V předvečer a v průběhu revolučních let 1848–49 zaujal místo respektovaného představitele národně orientovaných liberálů usilujících o ústavní přeměny monarchie při uchování podunajského soustátí. Ve známém *Psaní do Frankfurta* odmítl začlenění českých zemí do uvažované, byť na principu liberálních zásad budované německé říše a formuloval názor o nezastupitelnosti federativně přebudovaného Rakouska, respektujícího přirozené právo slovanských národů, jako garanta jejich existence, vystavené německému a zvláště ruskému mocenskému tlaku (stal se tak hlasatelem tzv. austroslavismu). V květnu a znovu v září 1848 odmítl P. jmenování ministrem vyučování ve vídeňské vládě, v červnu předsedal Slovanskému sjezdu v Praze, od července byl poslancem Ústavodárného sněmu (pracoval v subkomisi pro návrh ústavy) ve Vídni a později v Kroměříži. Po nástupu reakce jej vláda postavila pod policejní dohled (bez ohledu na to udržoval za Bachova absolutismu korespondenci s K. Havlíčkem a 1856 se zúčastnil jeho pohřbu). 1852 se P. vzdal funkce předsedy (od 1850) Sboru pro zřízení Nár. divadla a jednatele Muzea (nebyl zvolen ani do výboru), demonstrativně se stáhl do ústraní a věnoval se práci na *Dějninách*; do veřejného života se vrátil až 1860 po pádu absolutismu. Z jeho podnětu vznikl 1861 spolek k podpoře českých spisovatelů *Svatobor* (1862–75 předseda), 1868 položil základní kámen ke stavbě Nár. divadla, 1861–72 byl poslancem českého zemského sněmu a jako jediný Čech jmenován 1861 do panské sněmovny rakouské říšské rady (ještě t. r. ji na protest vůči oficiální politice přestal navštěvovat). 1863 vahou své osobnosti podpořil tzv. pasivní rezistenci českých poslanců odmítajících další účast na jednání říšské rady a spolu s Riegrem stanul v čele tzv. staročeského křídla nár. strany; podílel se i na založení jeho deníku *Národ*. Ve svém největším politickém spisu *Idea státu rakouského* varoval před důsledky možného rakousko-uherského vyrovnání, a když k němu 1867 došlo, zúčastnil se s Riegrem manifestační „poutě do Moskvy“ na národopisnou výstavu (byl v Carském Sele přijat carem Alexandrem II.). Ve státoprávním zápase 1868–71 podporoval historickopravní princip uspořádání monarchie respektující státní celek zemí *Koruny české*; po odmítnutí návrhu ve sněmovně se stáhl z aktivní politiky a věnoval se bilancování ži-

votního díla (vydání starších úvah, článků a projevů o politice, historii, estetice a literatuře v souborech *Radhost* a *Gedenklblätter*) a především dokončení Dějin. Zemřel nedlouho po slavnostní hostině na počest této události, pohřb 31. 5. 1876 přerostl v celonárodní manifestaci (pochován do rodinné hrobky v Lobkovicích). – Vědecký věhlas přinesl P. četná mezinárodní uznání a pocty (člen více než dvaceti vědeckých společností, mj. 1847 i zakládající člen Královské akademie věd ve Vídni).

Na bratislavském lyceu, kde se intenzivně pěstovaly klasické jazyky (jako student např. P. přednesl dvě latinské řeči a přeložil Platonův dialog *Faidros*), začal psát (zejména 1817–19) verše inspirované antickými vzory a hymnickou poezií F. G. Klopstocka; první jeho otištěná práce – překlad části Macphersonova *Ossiana* – však naznačovala i souvislost s literárními tendencemi preromantismu. P. původní básně (např. *U hrobu přítele*, *Na horu Radhost*, *Ideálů říše*, *Moudrost*, *Má modlitba dne 26. července 1818*, vyvolaná vztahem k A. Zerdahelyové) charakterizuje racionální úsilí vyjádřit zvolenými poetickými postupy velebnost, vážnost, hloubku citu a filozofický rozměr tématu; k tomu cílí např. jak perifrastičností výrazu a rozvedená přirovnání a obrazy převzaté z antické kultury, tak zejména použití časoměrných metrických útvarů (hexametr, alkajská strofa aj.). Oprávněnost časoměry v česky psané poezii prosazoval P. i teoretickými úvahami ve formě fiktivních listů v knížce *Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie* (je autorem listů 1, 2 a 5, list 3, 4 a 6 napsal P. J. Šafařík). V dobových souvislostech znamenal spisek kritickou reakci na sylabotonický verš puchmajerovského údobí, pocíťovaný už jako mechanický a akusticky chudý, a obnovení úvah o prozodických základech českého verše. Časoměrná prozodie byla prezentována jako libozvučnější, harmoničtější a esteticky působivější a čeština jako jazyk zvukově tak bohatý (podobně jako latina a řečtina a na rozdíl od němčiny), aby mohla být jejím podkladem. Jako příklady otiskl P. v *Počátcích* vlastní básně; argumentem pro časoměru měl být i jeho časopisecky zveřejněný překlad ukázek z Vergiliových *Eklog*. Od zájmu o poezii směřoval P. k obecným otázkám estetiky, kterou chápal ne jako normativní, nýbrž jako vědeckou disciplínu zakotvenou v pevných filo-

zofických základech. V *Přehledu dějin krásovědy a její literatury* a v nedokončené rozpravě *Krásověda čili O kráse a umění* (obě jsou prvními českými estetickými pracemi vůbec) se pokusil o myšlenkovou konstrukci, v jejímž rámci by byla definována idea krásy a vysvětleny důvody jejího působení na lidskou duši. Pod silným vlivem Kantovy filozofie vycházel ze tří hlavních, obecně daných idejí určujících podstatu lidského ducha, Ctnosti, Pravdy a také Krásy, která jako původní a objektivně existující idea je trvale přítomná v duchovním založení člověka. Vědecká estetika má pak sledovat úlohu obraznosti a zejména citu při vzniku dojmu krásy; polemicky ke Kantovi vyzdvihoval P. prvotní roli citu, jenž člověku umožňuje zmocnit se reálně existujících, ale rozumem neuchopitelných principů existence. Z tohoto objektivně idealistického přístupu, odpovídajícího i duchu jeho evangelické výchovy, P. odvozoval svůj základní pojem „božnost“; označoval jím nejvyšší cíl lidského života a zároveň trvalé směřování lidstva k absolutní svobodě, absolutnímu dobru a absolutní kráse, které je obsahem veškerých jeho dějin. Ve 20. a 30. letech psal P. (vedle posudků vědeckých prací) i kritiky beletrie, v nichž často sledoval obecnější otázky soudobé české literatury (vztah poezie a lidové písně, podoba tragédie z národních dějin, věčná pravdivost historické povídky apod.). Pokud měla odpovídající uměleckou úroveň, vyzdvihoval díla se zřejmým morálním akcentem a s národněvýchovným zřetelem; nejvýše hodnotil J. Kollára, F. L. Čelakovského a J. K. Tyla (později i K. Havlíčka a B. Němcovou), odmítavě a posléze rozpačitě K. H. Máchu. Pokusil se též o souhrnný obraz českého literárního vývoje: v národně obranném duchu psaný nástin *An- und Aussichten der böhmischen Sprache und Literatur* (Rozhledy a vyhlídky české řeči a literatury, 1822), vytýkající české literatuře nedostatek individuálního českého rázu, i na objednávku a za přispění S. K. Macháčka vzniklá informativní práce *Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen* (Dějiny české slovesnosti, 1823) nebyly v době svého vzniku publikovány, stejně jako později ojedinělá bilanční stať *K novějším dějinám české řeči a literatury* (z 1862, otištěná až v souboru *Gedenklblätter*). Četné byly P. edice staročeské literatury (v ČČM a v řadě Archiv český); s výjimkou prací o J. A. Komenském a o díle

J. Dobrovského tvořily již součást P. historického studia. Při vydávání památek se P. řídil Dobrovského požadavkem rekonstrukce původního (byť nedochovaného) textu a v mnoha případech (Staří letopisové čeští, Žižkovy listy aj.) tak existující znění posunul či zkruslil. S P. J. Šafaříkem se podílel na edici rukopisných podvrhů z okruhu RKZ (Die ältesten Denkmäler der böhmischen Literatur), o jejichž pravosti byl přesvědčen a též ji hájil v polemikách s badateli odlišného mínění. 1846–47 zasáhl P. i do dobových pravopisných sporů, připouštěl pouze změny zdůrazňující jazykovou zákonitost nebo odstraňující nejednotnost v souvztažnosti grafemů s fonémy, odmítal prosazování nářečních prvků ve spisovné češtině. – Životním dílem P., kterým se stal zakladatelem moderní české historiografie, jsou *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, spis vynikající vědecké i literární úrovně a mimořádného uměleckého účinku. P. se na ně připravoval neobyčejně rozsáhlým a systematickým průzkumem českých a zahraničních archivů (např. vatikánská bohemika); objevné genealogické, topografické i jiné přehledy a soupisy (např. *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve Království českém*, *Popis Království českého*) a kritické zhodnocení prací českých středověkých a raně novověkých dějepisců (*Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber*) i formulářových sbírek (*Über Formelbücher...*) mu umožnily jako nikomu předtím zalidnit české dějiny a konkrétně postihnout jejich jeviště. Z příprav pro Dějiny vplynuly P. edice vyprávěcích i úředních pramenů (Archiv český, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges*, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georgs von Poděbrad*, *Documenta Mag. Johannis Hus*), které dodnes představují základní pramenné soubory pro výzkum pozdně středověké epochy v českých zemích, a desítky průpravných studií (zejména v *Abhandlungen der Königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften* a v ČČM). Svě Dějiny začal P. psát a vydávat (v souladu s postavením stavovského zemského historio- grafa) německy s názvem *Geschichte von Böhmen*, 1848 se příznačně rozhodl pro prioritu české verze. Práce, objímající dobu od příchodu Slovanů až do 1526, vznikala přes čtyřicet let (v jejím průběhu dospíval autor přirozeně

k dílčím korekcím), konečnou verzi, rozvrženou do pěti dílů, dopracoval P. krátce před smrtí. Pozdější bádání nejkritičtěji posoudilo první díl, podstatně ovlivněný vírou v pravost RKZ, zatímco ostatní svazky (každý obsahuje i přehled kulturního a literárního vývoje) zůstaly nadlouho východiskem dalších výzkumů. Dílo, jímž vytvořil první moderní ucelenou koncepci české minulosti, P. filozoficky opřel o svou starší představu totožnosti dějin lidstva (i jednotlivých národů, v nichž viděl přirozené organismy) s vývojem k božnosti; nikdy nezavržená cesta k tomuto cíli je přitom plná nestálého střetávání, ovlivňování a překonávání vzájemně soupeřících principů. Toto v podstatě dialektické pojetí, charakteristické pro romantické vnímání minulosti, se promítlo do obrazu českých dějin, za jejichž dynamizující princip P. pokládal vzájemné stýkání a potýkání se českého a německého živlu (obdobné soupeření francouzsko-německé učinili nosnou linií svého pojetí soudobí francouzští romantičtí historikové, např. F. Guizot). Češi jako Slované jsou v něm nositeli demokracie (její výklad je vybudován zejména na textu RKZ), zatímco německé etnikum, usazené v českých zemích za velké kolonizace v 13. století, je ztělesněním pevných, především feudálních řádů. Vzpourou proti tomuto systému bylo husitství, vykládané P. jako poslední velké vzepětí slovanské demokracie, první evropská reformace a zároveň první velká evropská demokratická revoluce; od porážky jeho radikálních proudů u Lipan vede pak v P. pojetí přímá cesta k opětovnému upevnění feudalismu, k podlomení mravních sil národa, k faktické ztrátě české samostatnosti a všestrannému úpadku, překonanému až v době obrození. Ačkoliv tento výklad českých dějin svým zdůvodněním existence i specifického poslání českého národa vycházel nejen z P. liberálního a národního zaujetí, nýbrž i z jeho evangelické orientace, přijala česká, převážně katolická společnost tuto koncepci za svou; P. historické dílo se stalo ještě za autorova života inspirací pro české umělce (včetně beletristů, zvláště z generace ruchovců a lumírovců), dalším rozvíjením či polemicky se s ním vyrovnávali všichni přední čeští historikové i filozofové (především T. G. Masaryk), aktualizovalo se v tíživých dějinných obdobích (1. světová válka, Mnichov, nacistická okupace) a zároveň dlouho poskytovalo cizině, na prvním místě

německy mluvící, základní poučení o českých dějinách. – P. patřil též k příspěvatelům Brockhausova lexikonu a Riegrova Slovníku naučného (sem napsal i obšírné heslo o sobě).

ŠIFRY: F. P., P., ** ý (C. k. vlastenské noviny).

■ **PŘÍSPĚVKY** in: Abhandlungen der Königlich-böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften (1831–76; 1831–32 Joseph Dobrovskýs Leben und gelehrtes Wirken, i sep., česky 1986 s tit. Josefa Dobrovského život a vědecké působení, přel. J. Šindlerová; 1838 Literarische Reise nach Italien im Jahre 1937..., i sep.; 1842 Der Mongolen Einfall im Jahre 1241. Eine kritische Zusammenstellung aller darüber vorhandenen Quellenschriften mit besonderer Rücksicht auf die Niederlage der Mongolen bei Olmütz, i sep.; 1843 Die Grafen Kaspar und Franz Sternberg und ihr Wirken für Wissenschaft und Kunst in Böhmen, i sep.; 1856 Zeugenverhör über den Tod König Ladislaws von Ungarn und Böhmen im Jahre 1457, i sep.); Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände (Brockhaus Conversations-Lexikon 2, Lipsko 1833–37); Allgemeine Zeitung (Augsburg 3. 5. 1846, příl.); Almanach de Carlsbad (1834); Bohemia (1859, 6.–10. 11. Handschriftliche Lügen und paleographische Wahrheiten); Brockhaus Conversations-Lexikon der Gegenwart (Lipsko 1838–41); Brockhaus Conversations-Lexikon der neuesten Zeit und Literatur 1–4 (Lipsko 1832–34); C. k. vlastenské noviny (Závěsek 9. 10. 1819, překl. Vergilia); ČČM (1827–75; 1827 Krásověda čili O kráse a umění a Okus české terminologie filozofické, obzvláště krásovědné; 1828 Krása. Pokus filozofický a překl. Platonovy rozpravy Fedros aneb O kráse; 1829 Krásověda... Kniha druhá; 1830 Ohlas písní ruských od Čelakovského); sb. Čechy. Země i národ (1863); Čes. včela (1835, 1837, 1844); Českosl. hlasatel (1849); Gedichte aus Böhmens Vorzeit (1845, RK v překladu J. M. Thuna); sb. Geschichte und Verhandlungen der Gesellschaft des böhmischen Museums in den Jahren 1846–1850 (1853); Glasnik družstva srbsko slovesnosti (Bělehrad 1849); sb. Guide des étrangers à Prague avec un plan de la ville (1836, stať Précis de l'histoire de Prague); Historische Zeitschrift (Mnichov 1859, obhajoba RKZ); Hlas (1862); sb. Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky (1846); Hormayrs und Mednyanskys Taschenbuch für die vaterländische Geschichte (Videň 1825); Jahrbücher der Literatur (Videň 1829); Jahrbücher des böhmischen Museums für Natur- und Länderkunde, Geschichte, Kunst und Literatur (1830–31); J. A. Comenii Orbis pictus (1845); J. A. Komenský: Přemýšlování o dokonalosti křesťanské (Pešť 1843, Život J. A. K.); J. G. Sommer: Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt 9 (1841); Krok (1821 Povšechné zkoumání ducha člověčího v jeho činnostech, 1823 Přehled dějin krásovědy a její literatury); Květy (1836); Květy (1869); Lada (1862); Lumír (1854, 1858); Monat-

schrift der Gesellschaft des Vaterländischen Museums in Böhmen (1827–29; 1828 Aus und über Peter Eschenloer Geschichten der Stadt Breslau vom J. 1440 bis 1479, i sep.); Národ (1863–65); Nár. listy (1861–69); Nár. noviny (1848–49; 15.–18. 4. 1848 Psaní do Frankfurta, i sep.); Nár. noviny (1868); Nár. pokrok (1868); Obščestvije istorii i drevnostej rossijskich (Moskva 1846); Ost und West (1841); Pokrok (1865–76; 21. 10. 1873 Několik slov o náboženství a víře, i sep.; 11. 5. 1875 O roztržce v národu českém, i sep.); Posel od Mže (Plzeň 1849); sb. Pouť Slovanů do Ruska (1867); Pozor (1861–63); Prager Zeitung (1849); Pražské noviny (1848–58; 19. 3. 1848 Co jest konstituční, i sep.); Pražský večerní list (1849–50); Prvotiny pěkných umění (1817, překl. z Ossianových zpěvů → Radhost 1); Reform (Videň 1880, 1873); sb. Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae 1 (1855, ed. K. J. Erben); Sitzungsberichte der Königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften (1863, 1868–69); Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Königlich Akademie der Wissenschaften zu Wien (1853); Slovenské noviny (Videň 1851); Svatobor (Sušice 1871–72, 1874); Verhandlungen der Gesellschaft des Vaterländischen Museums in Böhmen (1842–44, 1846, 1855); Verhandlungen des Österreichischen Reichstags nach der stenographischen Aufnahme (Videň 1848–49); Viktorína Kornelia ze Všehrd Knihy devatery o právech a súdech i o diskách země české (1841, ed. V. Hanka); sb. Zpráva o sjezdu slovanském (1848); – posmrtně: Časopis Společnosti přátel starožitností (1960); Lumír (1926, Italská cesta z roku 1844, ed. J. Borovička); Osvěta (1885, Vlastní životopis, ed. M. Červinková-Riegrová, i sep.); Protokolle des Verfassungs-Ausschusses im Österreichischen Reichstage 1848–1849 (Lipsko 1885, ed. A. Springer). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie (studie, Prešpurk, Praha 1818, s P. J. Šafaříkem, oba an., předml. podp. Blahoslav); Radhost 1. Spisy z oboru řeči a literatury české a krásovědy (1871); Das Schöne. Ein philosophischer Versuch aus den Jahren 1821–1822 (1871); – posmrtně: Básně P. J. Šafaříka a F. P. (1889, ed. F. Bačkovský); Básně (1898, ed. J. Jakubec); Korespondence a zápisky 1. Autobiografie a zápisky do roku 1863 (1898, ed. V. J. Nováček); Poslední mé slovo. Doslov k Radhostu (1912); Palackého kulturní program z r. 1837 (1927, ed. F. Táborský ← ČČM 1837, s tit. Předmluva k vlastenskému čtenářstvu); Dvě latinské řeči z roku 1817 (1927, přel. K. Hrdina); Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen – Dějiny české slovesnosti (1968, s S. K. Macháčkem, pův. oba an.; ed. a překl. O. Králík, J. Skalička). – *Historické a politické práce:* Staročeský všeobecný kalendář čili Počítání dní v roce u starých Čechů (1829); Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber (1830); Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských v Království českém od nejstarších časů až do ny-

Palacký

nějška (1832); Geschichte von Böhmen 1–5/2 (1836–67: 1. Die Vorgeschichte und die Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197, 1836; 2/1. Böhmen als erbliches Königreich unter den Přemysliden. Vom Jahre 1197 bis 1306, 1839; 2/2. Böhmen unter dem Hause Luxemburg, bis zum Tode Kaiser Karls IV. Vom Jahre 1306 bis 1378, 1842; 3/1. Böhmen unter König Wenzel IV. bis zum Ausbruch des Hussitenkrieges. Vom Jahre 1378 bis 1419, 1845; 3/2. Der Hussitenkrieg vom 1419 bis 1431, 1851; 3/3. Böhmen und das Basler Konzil. Siegmund und Albrecht, von 1431 bis 1439, 1854; 4. Das Zeitalter Georgs von Poděbrad: 1. Die Zeit von 1439 bis zu K. Ladislau Tode 1457, 1857; 2. K. Georgs Regierung 1457–1471, 1860; 5. Das Zeitalter der Jagelloniden: 1. K. Wladislaw II. von 1471 bis 1500, 1865; 2. König Wladislaw II. und König Ludwig I. von 1500 bis 1526, 1867); Das vaterländische Museum in Böhmen im Jahre 1842 (1842); Über Formelbücher, zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte nebst Beilagen. Ein Quellenbeitrag zur Geschichte Böhmens und der Nachbarländer im 13., 14. und 15. Jahrhunderte 1, 2 (1842, 1847); Die Vorläufer des Hussitentums in Böhmen (Lipsko 1846, pod jm. J. P. Jordan, čes. orig. s tit. Předchůdcové husitství v Čechách in Radhost 2); Historická mapa Čech rozdělených na archidiakonáty a dekanáty 14. století... (1847); Popis Království českého čili Podrobné poznamenání všech dosavadních krajů, panství, statků, měst, městeček, vesnic, někdejších hradů a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. 1843 vykonaného (1848); Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě 1/1–5/2 (1848–76: 1/1. Od pravělosti až do roku 1125, 1848; 1/2. Od roku 1125 až do roku 1253, 1854; 2/1. Od roku 1253 do 1333, 1875; 2/2. Od roku 1333 do 1403, 1876; 3/1. Od roku 1403 do 1424 čili Od počátku nepokojů husitských až po smrt Žižkovu, 1850; 3/2. Od roku 1424 až do 1430 čili Od Žižkovy do Albrechtovy smrti, 1851; 4. Věk Jiřího z Poděbrad: 1. Od roku 1439 do 1457 čili do smrti krále Ladislava, 1857; 2. Od roku 1457 do 1471 čili do smrti krále Jiřího, 1860; 5. Věk Jagellonský: 1. Kralování Vladislava II. od roku 1471 do 1500, 1865; 2. Kralování Vladislava II. a Ludvíka I. od roku 1500 do 1526, 1867); Život Jana Amosa Komenského (1849); Osvědčení se F. P. ke všem svým voličům – Ansprache des Landtags-Deputierten Dr. F. P. an Seine Herren Wähler (1861); Řeč dr. F. P. v devátém zasedání zemského sněmu Království českého dne 29. ledna 1863 (1863); Idea státu rakouského (1865 ← Národ 1865); Život blahoslavené paměti Jana Amose Komenského, biskupa církve českobratrské, k němuž připojen jest téhož Kšaft umírající matky jednoty bratrské... (1865); Die Geschichte des Hussitentums und Prof. Konst. Höfler. Kritische Studien (1868; čes. překl. s tit. Obrana husitství 1926, ed. F. M. Bartoš); Über die Beziehungen und das Verhältnis der Waldenser zu den ehemaligen Sekten in Böhmen (1869 ← ČČM 1868, pův. čes. verze); Zur

böhmischen Geschichtsschreibung. Aktenmässige Aufschlüsse und Worte der Abwehr (1871); Radhost. Sbirka spisů drobných z oboru řeči a literatury české, krásovědy, historie a politiky 2, 3 (Spisy z oboru historie, 1872; Spisy z oboru politiky, 1873; Doslov na místě předmluvy... z d. 3 1872, i sep.); Gedenkbücher. Auswahl von Denkschriften, Aufsätzen und Briefen aus den letzten 50 Jahren (1874); – posmrtně: Dějiny české v stručném přehledu a povahopisy (1898 ← Slovník naučný 2, 1862, heslo Čechy, dějiny politické; doplň. V. V. Tomek, ed. J. Klika); Dvě latinské řeči z roku 1817 (1927, přel. K. Hrdina); Řeči F. P. a P. J. Šafaříka na Slovanském sjezdě... (1928, ed. A. Novák); Stručné dějiny Prahy (1985 ← sb. Guide des étrangers à Prague, přel. A. Molnár. – *Výbory*: Nejnovější politické úvahy (1874); Politické myšlenky (1898, ed. A. Srb, znovu 1926); P. národu. Myšlenky a stati vybrané z jeho spisů (1898, ed. F. Bílý, O. Hostinský, J. Pekař, B. Rieger); O mistru Janu Husovi (b. d., 1902, ed. J. Hejret); Doba Husova (1915, ed. V. Novotný); Poslední slova (1917, ed. J. Borovička); Obrazy z dějin národa českého (1919); Vybrané stati (1924, ed. H. Traub); Mistr Jan Hus (1926); Z politického odkazu F. P. (1926, ed. J. Fischer); Politická závěť F. P. (1926, ed. J. Werstadt); Vůdčové a tradice (1932, též práce K. Havlíčka Borovského a T. G. Masaryka; ed. J. Fischer); Myšlenky F. P. (Londýn b. d., za války); Z naší slavné minulosti (1948, ed. J. Prchal); Z dějin národu českého (1957, ed. J. Charvát); Počátkové školních let F. P. (1958, ed. A. Sivek); Z dějin národu českého 1, 2 (1958, 1975, ed. J. Prchal); Z dějin národu českého (1976, ed. V. Štěpánek); Úvahy a projevy. Z české literatury, historie a politiky (1977, ed. J. Špičák). – *Souborná vydání*: Spisy drobné (Bursík a Kohout, 1898–1903, ed. L. Čech, V. J. Nováček, B. Rieger); Korespondence a zápisky (ČAVU, 1898–1911, 3 sv., ed. V. J. Nováček); Dílo (L. Mazáč, 1941, 4 sv., ed. J. Charvát, F. Krčma). ■ **KORESPONDENCE**: P. Michailu Petroviči Pogodinu (z 1871), Pokrok 10. 2. 1872; List F. P. do J. Chociszewskiego w sprawie tłumaczenia na polskie Dziejów narodu czeskiego (z 1863), Lech (Poznaň) 1878, s. 241; P. lístek do památníku F. L. Čelakovského (z 1823), Světozor 1877, s. 298; A. J. Vrátko: Dopisy F. P. k Janu Kollárovi (z 1820–30), ČČM 1879, s. 378 a pokr.; Několik listů F. P. k prof. J. Purkyňovi (z 1842–47), ČČM 1880, s. 419; Dopisy F. P. Purkyňovi (z 1833–42), Slovanský sborník 1886, s. 184 a pokr.; an. (J. Emler): Několik listů spisovatelů a vlastenců českých k Antonínu Markovi (z 1835), ČČM 1887, s. 67; List P. z r. 1830 (J. L. Deinhardsteinovi, red. Wiener Jahrbücher), Hlas národa 8. 2. 1889; B. Navrátil: Listy P. A. Bočkovi (z 1832–38), ČČM 1901, s. 97, i sep.; F. P.: Korespondence a zápisky. 2. Korespondence z let 1812–1826 (P. J. Šafaříkovi z 1816, otci Jiřímu P. z 1816, J. Kollárovi z 1820–26, A. Virozilovi z 1823, J. Kopitarovi z 1823 a 1826, A. hr. Vratislavové z 1825, E. Černínovi z Chudenic z 1825, J. R. hr. Černínovi z Chudenic z 1825, knihupectví Kronberger a Weber z 1826; 1902, ed. V. J.

Nováček); in Korespondence Karla Havlíčka (z 1851–55; 1903, s. 630, ed. L. Quis); A. Ivič: Ein Brief Palackýs (A. Virozilovi z 1860), Archiv für slawische Philologie (Berlin) 1906, s. 628, čes. překl. J. Švehly NL 9. 7. 1933; F. J. Rypáček: Dva dopisy F. P. (V. Klímovi a továrníkovi Haníkovi z Rožnova z 1871 a 1872), ČCM 1908, s. 87; Č. Zibr: Z dopisů F. P. synu Janovi (z 1848–74), Osvěta 1909, s. 41; B. Čermák: F. P. posílá r. 1865 gymnazistům do Litoměřic..., ČCM 1909, s. 450; H. Traub: Účastenství F. P. a P. J. Šafaříka při Moravské národní jednotě (J. Chytilovi z 1850), ČMM 1910, s. 298; F. P.: Korespondence a zápisky 3. Korespondence z let 1816–1826 (J. Jungmannovi z 1818–21, M. Ghyczymu z 1820, bratru Ondřeji P. z 1820–26, A. Virozilovi z 1821–26, V. A. Svobodovi z 1821, J. V. Šimkovi z 1821, J. S. Preslovi z 1821, J. Telčíkovi z 1821, P. J. Šafaříkovi a J. Benediktimu z 1821, A. Zerdahelyové z 1822, J. z Csúzy z 1823, J. Dobrovskému z 1823, otcí Jiřímu P. z 1823, B. Kopitarovi z 1823, F. J. hr. Vratislavovi z 1823, A. hr. Vratislavové z 1823, O. Rudelbachovi z 1824, B. hr. Bertholdovi z 1824, F. hr. Sternbergovi z 1824–25, J. G. Eichhornovi z 1825, L. Měchurovi z 1825, K. Nádhernému z 1826, K. Pichlerové z 1826, K. Petersovi z 1826, von Bernardovi z 1826, T. Měchurové z 1826, K. E. Ebertovi a L. Měchurovi z 1826, K. J. Hoppemu z 1826, K. hr. Sternbergovi z 1826; 1911, ed. V. J. Nováček); J. Volf: Ein Brief Palackýs an Grafen Thun in polizeilicher Beleuchtung (L. Thunovi z 1843), Union 30. 6. 1912; an. (L. Bráfová-Riegrová): Korespondence F. P. s manželkou Terezií, Kalendář paní a dívek českých na rok 1912; J. V. Šimák: Šest dopisů z doby vlastenecké (J. E. Purkyňovi z 1842, M. Kotlerovi z 1848, E. Vorlovi z 1870), Zvon 17, 1916/17, s. 441, 455; A. Hnilička: Z neznámé korespondence F. P. dr. Janu Theob. Heldovi (z 1839 a 1844) + Z rodinné korespondence F. P. (Janu a Adelině P. z 1859–60, Janu P. z 1853), Zvon 22, 1921/22, s. 259 a 456; Příspěvky k listářů a listinářů dr. Frant. Lad. Riegra 1 (F. L. Riegrovi z 1853, 1859, 1862; 1924, ed. J. Heidler); O. Odložilík: List P. nejv. purkrabímu hr. Chotkovi (z 1831), Prager Presse 16. 5. 1926; in Paměti a listář dr. Aloise Pražáka 2 (A. Pražákoví z 1855; 1927, ed. F. Kameníček); Z neznámé korespondence F. P. (H. F. hr. ze Salm-Reifferscheidů z 1830), LidN 27. 5. 1928; in J. G. Droysen: Briefwechsel 2. 1851–1884 (Berlin, Lipsko 1929, ed. R. Hübner); K. Stloukal: Rodinné listy F. P. dceři Marii a zeti F. L. Riegrovi (z 1843–75; 1930); L. Nopp: Nové listy P. (H. hr. Salmovi z 1830), LidN 13. 2. 1930; V. V. Škorpil: Z korespondence F. P. s A. V. Šemberou (z 1843–69), ČNM 1930, s. 80; F. Forst: Tři dopisy F. P. v muzeu města Nymburka (purkmistrovi J. Seigerschmidtovi z 1862, řediteli hospodářské školy J. Dlabáčovi z 1868 a 1869), Výr. zpráva reálného gymnázia v Nymburce za rok 1932/33; J. Tomek: List F. P. magistrátnímu radovi Pavlu Starčovskému v Novém Městě n. Metují (z 1848), Od Kladského pomezí 11, 1933/34; A. Neumann: Dopis F. P. z r. 1869 (asi A. Beckovi), Hlídka

1935, s. 265; Dopis F. P. městské radě tábořské o podobě Jana Žižky (Tábor 1938, ed. F. Kroupa); E. Škorpil: Dopis F. P. Al. Vojt. Šemberovi (z 1843), Od Trstenické stezky 20, 1940/41, s. 41; J. Magnuszewski: Dopis F. P. Josefu Chociszewskému (z 1863), SISb 1952, s. 261; M. Wurmová: Neznámé dopisy F. P. Petru Chlumeckému (z 1854–61), ČMM 1954, s. 322; A. J. Pošváb: Z listů F. P. A. Bočkovi o poměru Čechů a Moravanů, sb. Rodné zemi (1958, s. 140); J. Skutil: P. dopis do rodných Hodslavic v roce 1873, Valašsko 1957, s. 156; J. Dvořák: Neznámé dopisy P. Havlíčkovi (z 1849 a 1851), AUP Olomouc, Facultas philosophica 1, Historica 1, 1960, s. 145; in Korespondence Pavla Josefa Šafaříka s F. P. (z 1832–48; 1961, ed. V. Bechyňová, Z. Hauptová); O. Storch-Marien: Neznámý dopis F. P. C. F. Nappovi (z 1840), LD 2. 7. 1963; M. Písková: Neznámý dopis F. P. z roku 1873 (A. Pilečkovi), Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci 1968, č. 142; J. Sliziński: Z korespondence F. P. s Poláky (J. N. Deszkiewiczovi z 1847, W. Kętrzyńskému z 1869), SISb 1969, s. 383; J. Tywoniak: Neznámé dopisy F. P. ze šternberského archivu (K. hr. Šternberkovi z 1831, b. d., 1836, 1837), Středočeský sb. historický 5 (1970); A. Mařovčík: P. listy Hamuljakovi, Literární archiv 6 (Martin) 1971, s. 241; M. Kovačka: P. list Godrovi... (z 1833), sb. Literární archiv 8–9, 1973–74, s. 435; L. S. Kiškin: Znakomstvo i perepiska F. P. s V. A. Žukovskim (z 1828), Sovetskije slavjanovedenje (Moskva) 1976, č. 2; J. Kollmann: P. a zemský archiv (zemskému výboru z 1862), sb. Strahovská knihovna (1976, s. 116); J. Kořalka: Bavorská a saská korespondence F. P. (Ludvíku I., králi bavorskému z 1836 a 1839, F. Thierschovi z 1841 a 1842, Lichenthalerovi z 1846, Friedrichu Augustovi II., králi saskému z 1836, Johannu, princí saskému z 1836, Ch. A. Pescheckovi z 1844, J. de Carrovi z 1845), Husitský Tábor 5, 1982, s. 209; J. F. Zacek: F. P. and „The Battle of the Manuscripts“ (A. V. Šemberovi z 1859), Nationalities Papers (Charleston, Illinois, USA) 1984; J. Kořalka: P. a Frankfurt 1840–1860. Husitské bádání a politická praxe (J. Aschbachovi z 1840, prezidiu českého zemského gubernia z 1843, J. F. Böhmerovi z 1844 a 1860, T. Palacké z 1846 K. Schönemannovi z 1847, E. Simsonovi z 1849, M. Bonfilsovi z 1851, H. von Aufsessovi z 1855, L. Häusserovi z 1857, Ch. F. Stälinovi z 1855, Královské společnosti věd v Göttingen z 1860), Husitský Tábor 6–7, 1983–84, s. 239 + P., Sybel a počátky Historische Zeitschrift (H. Sybelovi z 1859–60), Husitský Tábor 9, 1987, s. 207; J. Pernes: Neznámá korespondence F. P. (J. Kolářkovi z 1864), VVM 1992, s. 65. ■ REDIGOVÁL periodika: Ephemerides politico-statisticae Posonienses (Bratislava 1817), Monatschrift der Gesellschaft des Vaterländischen Museums in Böhmen (1827–29), ČCM (1827–38, sv. 1), Jahrbücher des Böhmisches Museums für Natur- und Länderkunde. Geschichte, Kunst und Literatur (1830–31); *ediční řadu*: Archiv český čili Staré písemné památky české a moravské z archivů domácích i cizích 1–6 (1840–72). ■ USPO-

ŘÁDAL A VYDAL: Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili Pokračování v kronikách Přibíka Pulkravy a Beneše z Hořovic (1829); Joan Amos Comenii Orbis pictus (1833); Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache: Libušas Gericht, Evangelium Johannis, Leitmeritzer Stiftungsurkunde, Glossen der Mater verborum (1840, s P. J. Šafaříkem); Archiv český 1–6 (1840, 1842, 1844, 1846, 1862, 1872); Majestas Carolina latině i česky (1844 ← Archiv český 3, 1844); Václava Březana Život Viléma z Rosenberka (1847); Monumenta conciliorum generalium saeculi decimi quinti. Concilium Basiliense 1 (Víděň 1857, s E. Birkem); Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georgs von Poděbrad (Fontes rerum Austriacarum 2, Diplomata et acta, sv. 20, Víděň 1860); Jura et constitutiones regni Bohemiae regnante Wladislao anno 1500 editae a M. Roderico Dubravo... – Zřízení zemské Království českého za krále Vladislava r. 1500 vydané... (1863 ← Archiv český 5, 1862); Leben des Grafen Kaspar Sternberg von ihm selbst beschrieben (1868); Documenta Mag. Johannis Hus vitam, doctrinam, causam in Constantiensi concilio actam et controversias de religione in Bohemia annis 1403–1418 motas illustrantia, quae partim adhuc inedita, partim mendose vulgata, nunc ex ipsis fontibus hausta eduntur (1869); Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an 1, 2 (1873). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Kalousek in F. P.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě 1 (3. vyd. 1876, s. LI1); an.: F. P. Nekrolog und chronologische Bibliographie seiner Publikationen, Jahresbericht der Königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1877, s. XLIII; Z. V. Tobolka: Výroční den stoletých narozenin F. P., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 371 (práce o P.); Č. Zibrť: F. P., Světozor 32, 1897/98, s. 371 + Bibliografie o F. P., Památník na oslavu stých narozenin F. P. (1898, s. 713) + in Bibliografie české historie 2 (1902, s. 796); K. Nosovský: Bibliografie F. P., Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 356; M. Písek: F. P. Zoznam literatury o F. P., Čitateľ (Bratislava) 1956; M. Bělohávek: Příspěvky F. P. k bibliografii F. P., ČSPS 1960, s. 22; M. Heřman, F. Svejkovský in J. Vlček: Z dějin české literatury (1960, s. 708); J. Hoffmannová: Písemná pozůstalost F. P. a jeho blízkých 1772–1968. Inventář (1976); M. Bidlas: Bibliografie díla F. P. (Státní knihovna Praha 1977, rozmnož.); J. Hlaváček, V. Kaiser: Bibliografie tištěného literárního díla F. P. do roku 1876, sb. Problémy dějin historiografie 2, AUC Praha, Philosophica et historia 5, 1982, s. 119; L. Dokoupil, I. Barteček: F. P. – výběrová bibliografie, F. P. 1876–1996 (Ostrava, Hodslavice 1996). ■ LITERATURA: an.: Upomínka na den 14. června 1868 co padesátileté jubileum vědecké činnosti F. P. (1868); C. Grünhagen: F. P. Ein deutscher Historiker wider Willen (Breslau 1871); F. J. Koželuha: F. P. Upomínka na jeho cestu po východní Moravě (1873 ← Mor. orlice 1873); an.: F. P., historiograf Král. českého... zemřel dne 26. května

1876... (1876); B. Molnár, F. Molnár, K. Lány: Řeči duchovní konané při pohřbu F. P. ... dne 31. května 1876 (1876); an.: F. P., jeho život a působení (1876); an.: F. P., historiograf Království českého (1876); H. H. H. (I. Herrmann): F. P. Stručný nástin jeho života a působení (1876); J. Durdík: O zásluhách P. Slavnostní řeč při odhalení jeho poprsí dne 20. června 1885 (1885); F. Bačkovský: O básnické činnosti P. J. Šafaříka a F. P. (1885); J. J. Hanel: Velký Čech. Život, působení a význam F. P. (1897); Památník na oslavu stých narozenin F. P. (1898; mj. F. Bílý: P. a spisovný jazyk český, L. Čech: P. jako estetik, E. Denis: Vzpomínky a úvahy o P., R. Dvořák: Snahy P. o vydání české encyklopedie, J. Goll: P. Würdigung, O. Hostinský: F. P. estetické studie 1816–1821, J. Jakubec: O básnické činnosti F. P., K. Kadlec: P. a české divadlo, J. Kalousek: O vůdčích myšlenkách v historickém díle P.); F. Bayer, F. Koželuha: F. P. poslední loučení s rodnou Moravěnkou r. 1873 (1898); K. Bolina: F. P. (1898); J. Cvrček: O Palackém (1898); L. Čech: P. poetika (1898 ← 4. roční zpráva zemské vyšší reálné školy v Novém Městě na Moravě 1898); V. Havel: Otec národa F. P. (1898); C. B. Hedrlín: F. P., Otec a vůdce národa (1898); J. Hejret: O F. P. (1898, změn. vyd. 1926); V. Hořínek: P. pasivní opozice (1898); J. Hruška: Otec národa F. P. (1898); A. L. Krejčík: F. P., život, působení a význam (1898); J. Křen: F. P. (1898); J. J. Langner: Čím nám byl a jest P. (1898); T. G. Masaryk: Palackýs Idee des böhmischen Volkes (1898; 1912 čes. s tit. P. idea národa českého); J. Matoušek: F. P. (1898); J. Mrazík: O F. P., Otci národa (1898); I. S. Palmov: F. P. K stoletiju so dnja jeho roždenija... (Petrohrad 1898); F. Pavlík: F. P. (1898); A. Roušal: F. P. (1898); F. J. Rypáček: F. P. Na stoletou paměť narozenin Otce národa... (1898); J. Svozil: F. P. (1898); Z. V. Tobolka: F. P. jako politik a historik (1898); sb. Za velkým vzorem. K oslavám stých narozenin F. P. (1898, red. F. Horálek); F. Žilka: F. P. (1898); A. S. Budilovič: K charakteristice Palackého (Jurjev 1899); L. F. Hovorka: F. P., ojciec narodu czeskiego (Krakow 1912); V. Chaloupecký: F. P. (1912); F. V. Krejčí: F. P., jeho význam v českém probuzení (1912); J. Pekař: F. P. (b. d., 1912 ← Ottův slovník naučný 1902); Z. Nejedlý: F. P. (1921); J. Staněk: F. P. (1922); K. Kálal: P. mladá léta (1925); F. Homolka: F. P. (1926); J. L. Hromádka: P. osobnost a význam v národním probuzení (1926, s výtahy z díla); K. Kálal: Čtení o F. P. (1926) + Otec národa (1926); Památník Palackého (Valašské Meziříčí 1926, red. F. Konvička; mj. A. Novák: P. a Čelakovský → Nosiči pochodní, 1928, R. Urbánek: P. historik, F. Žilka: Historik, filozof, politik); Sborník Palackého. Promluvy, myšlenky, vzpomínky, recitace... pro potřebu školní... (1926, red. L. Novák, H. Sedláček); J. Fischer: Dr. F. P. o minulosti pro budoucnost (1926) + Myšlenka a dílo F. P. 1, 2 (1926, 1927, se soupisem literatury); F. Hrejsa: Mladý F. P., jeho duševní vývoj a první dvě řeči (1927); R. Urbánek: F. P. (1927); V. A. Francev: M. P. Pogodin i F. P. K istorii ruskoočeských svjazej... (1928); J. Slavík: Nový názor na

husitství. P. či Pekař? (1928 ← NO 1928); J. Werstadt: P. odkaz potomstvu a osvobozenému národu (b. d., 1928) → Odkazy dějin a dějepisců (1948); F. Kameníček: F. P. v ústavním výboru říšského sněmu rakouského (1929); J. Drobný: F. P. a numismatika (1930); W. Kosch: P. und Brockhaus (Nimwegen, Brno 1945); J. B. Dolenský: F. P. Otec národa (1945); Sborníček Palackého k 70. výročí úmrtí Otce národa (Hodslavice 1946, red. F. Hanzelka); R. Urbánek: F. P. (Brno 1947); F. M. Bartoš: F. P., Otec národa (1948); sb. Palackého rodná obec (Hodslavice 1948); A. Zbavitel: F. P. ve Frenštátě pod Radhoštěm (Frenštát p. R. 1948); sb. Tři studie o F. P. (1949); J. Bělič: Zásady P. v otázkách jazykové kultury, O. Králík: P. božné doby, F. Kutnar: P. pojetí společnosti, národa a státu); R. G. Plaschka: Von P. bis Pekař. Geschichtungswissenschaft und National Bewusstsein bei den Tschechen (Štýrský Hradec, Kolín n. R. 1955); A. Kraus, M. Šleisová: Otín, kde došel P. svého životního štěstí (Okres vlastivědné muzeum Klatovy 1959); M. Jetmarová: F. P. (1961, s ukazkami z díla); M. Machovec: F. P. a česká filozofie (1961); F. Prinz: F. P. als Historiograph der böhmischen Stände. Probleme der böhmischen Geschichte (Mnichov 1964); L. Klimeš: Příspěvek k vývoji české slovní zásoby v době obrozenecké se zvláštním zřetelem k jazyku F. P. a P. J. Šafaříka (Neapol 1967); F. Batha: F. P. Literární pozůstalost (LA PNP 1967); Památník Palackého 1798–1968 (1968, red. M. Myška; mj. F. Seibt: Dílo F. P., další autoři J. L. Fischer, J. Hanák, J. Havránek, R. A. Kann, L. V. Tapié, J. Válka, E. Winter); V. Smetana: F. P., průkopník českého naučného slovníku (1969, rozmnož.); J. F. Zacek: P. The Historian as Scholar and Nationalist (Haag, Paříž 1970); sb. Pocta F. P. Václavkova Olomouc 1976 (1979, red. J. Dvořák, F. Valouch, M. Pospíchal; mj. J. Butvin: Vztah F. P. k slovenskému národnoobrodeneckému hnutí, P. Čornej: P. a Tomek v letech 1848–1852, J. Dvořák: P. a Olomouc, E. Foglarová: Kantův vliv na P. liberalistické smýšlení, J. Hanzal: P. a česká kultura první poloviny 19. století, V. Hudec: P. a Smetana, N. Kvítková: O jazyku a stylu P. publicistiky, J. Skalička: P. pojetí národnosti v dějinách české slovesnosti, R. Stuna: P. principy kulturního programu, M. Tarantová: Mladý P. a hudba, A. Závodský: F. P. a divadlo); E. Foglarová: Estetika F. P. (1984); J. Kořalka: Pozvání do Frankfurtu (1990); J. Morava: F. P. Eine frühe Vision von Mitteleuropa (Viedeň 1990, čes. 1994 s tit. P. Čech, Rakušan, Evropan); J. Dvořák: F. P., český národ a dnešek (Háj u Opavy 1996); sb. F. P. 1876–1996 (Ostrava, Hodslavice 1996, red. L. Dokoupil, I. Barteček); J. Kořalka: F. P. Životopis (1999). ■ K.: ref. Počátkové českého básnictví..., Krok 1821, s. 141; Š. Hněvkovský in Zlomky o českém básnictví... (1820); ● ref. Literarische Reise nach Italien...: L.^{xxx} (L. Ritter z Rittersbergu), Ost und West 1838, s. 129; J. E. Purkyně, Jahrbücher für Wissenschaftliche Kritik (Berlín) 1839, sv. 1 → Sebrané spisy 5 (1951) ●; J. E. Purkyně: ref. Die ältesten Denkmäler der böhmischen Spra-

che, Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik (Berlín) 1841, sv. 2 → Sebrané spisy 5 (1951); L. Häusser: ref. Geschichte von Böhmen 1, 2/1, 2/2, Allgemeine Zeitung (Augsburg) 24. a 25. 4. 1843, příl. + ref. Geschichte von Böhmen 3/1, Allgemeine Zeitung 28. 3. 1846, příl. + ref. Geschichte von Böhmen 3/2, Allgemeine Zeitung 12. 4. 1852, příl., vše → Gesammelte Schriften 1 (Berlín 1869); K. Křížan: Prvá literární práce F. P., Světozor (Viedeň) 1858/59, s. 150; an. (K. Sabina): F. P., dějepisec národu československého, Posel z Prahy 1860, s. 189 → K. S.: O literatuře (1953); V. Zelený: F. P., alm. Máj (1860); G. Voigt: ref. Geschichte von Böhmen 4/2, Historische Zeitschrift (Mnichov) 1861; J. E. Sojka in Naši mužové (1862); J. Lippert: ref. Dějiny národu českého 5/2, Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1867, Literarische Beilage; C. Höfler: Kritische Wanderungen durch die böhmische Geschichte, Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1869 a 1870; J. J. Martinica: F. P. Životopisný nástin, Pokrok 1870; J. Emler: P. a české dějepiscetví, Osvěta 1871, s. 67 + (Erl): ref. Radhost, NL 26. 10. 1872; L. Leger: ref. Radhost, Revue politique et littéraire (Paříž) 1873, s. 769; J. Perwolf: F. P., istoriograf českého národa. Jeho učennaja dejatelnost', Žurnal ministerstva narodnogo prosvěščenija (Petrohrad) 1873; J. J. Kořán: Dr. F. P., Světozor 1874, s. 3; ● k úmrtí: an.: Nad hrobem českého veleducha, F. P., Čes. včela 1876, s. 13; an.: Palackého není! + Nemoc a úmrtí F. P., Světozor 1876, s. 321, 329; B. Tempský: P. v soukromém životě, Pokrok 6. 7. 1876; V. Vlček: Dějepisecké dílo F. P., Osvěta 1876, s. 401 + F. P., tamtéž, s. 479 ●; J. Kalousek: Nástin životopisu, in F. P.: Dějiny národu českého... 1 (3. vyd. 1876, i sep.); J. Goll in Revue historique (Paříž) 1878, s. 429 → J. Goll, J. Šusta: Posledních padesát let české práce dějepisné (1926); J. F. Vrba (F. Dlouhý): ref. Vlastní životopis, Lit. listy 6, 1884/85, s. 235; F. Bačkovský: Něco nového o Šafaříkovi a P., Zlatá Praha 1885, s. 427, 463 + O zásluze F. P. o české básnictví, Pokrok 20. 6. 1885; L. Čech: P. jako filozof, Osvěta 1885, s. 1053; J. Kalousek: F. P. jakožto sekretář Královské české společnosti nauk, Pokrok 27. 5. 1885 + Příspěvky k životopisu F. P., Pokrok 2. 12. 1885; M. Červinková-Riegrová: Před sňatkem P., Světozor 20, 1885/86, s. 11; J. Arbes: P. jako divadelní kritik, Hlas národa 5. 12. 1886 → Literaria (1954); F. Bačkovský in Básně P. J. Šafaříka a F. P. (1889); K. E. Franzos: P. und Ebert, Neue freie Presse (Viedeň) 7. 2. 1889; K. Pochobradská: P. nebyl šťastným kritikem, Komenský 1889, s. 221; F. Vymazal: O češtině P., tamtéž, s. 729; J. Král: O prozodii české. Počátkové českého básnictví a boj o prozodii jimi vzbuzený, LF 1894, s. 1 + K činnosti Jungmannově v prozodickém sporu, LF 1895, s. 201 (k tomu polemika: M. Červinková-Riegrová, Osvěta 1895, s. 201; A. B., tamtéž, s. 470); T. G. Masaryk in Česká otázka (1895); J. Pekař: ref. Spisy drobné 1, ČČH 1895, s. 51; J. J. Hanel: F. P., ČMM 1897, s. 197; L. Čech: P. a Kant, ČMM 1898, s. 105, 221 + P.-literát,

- Zlatá Praha 1898, s. 366; R. Dvořák: Jak byla posouzena německými učenci činnost F. P., ČMM 1898, s. 331; V. A. Francev: K stoletímu dně narození velkého českého historika, Varšavskij deník 7. 6. 1898; J. Goll: P. program práce historické + F. P., obor ČCH 1898, s. 1, 211, i sep.; J. Hanuš: Z mladších let F. P., Čes. revue 1, 1897/98, s. 1025; J. Jakubec: Zwei deutsche Gedichte P., Politik 26. 5. 1898 + in F. P.: Básně (1898); J. Kalousek: Památce P., ČCM 1898, s. 3; an. (F. V. Krejčí): P. význam kulturní a vědecký, PL 10. 6. 1898; T. G. Masaryk: F. P. als Geschichtsphilosoph und als Politiker, Die Zeit (Vídeň) 1898, č. 194; V. J. Nováček: K jubileu F. P., Osvěta 1898, s. 481; J. Pekař: F. P., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 362 a pokr. + F. P., Politik 1.–18. 6., 2.–31. 8. 1898 a 15. 2.–31. 3. 1899; J. Pospíšil: Hlavní principy krásovědy F. P. se zřetelem k nauce sv. Tomáše Akvinského, Hlídka (Brno) 1898, s. 350; F. J. Rypáček: P. a Morava, ČMM 1898, s. 1; Z. V. Tobolka: Politický program P., Rozhledy 7, 1897/98, s. 248; J. Voborník: O působení dějepisných prací F. P. na novější beletrii českou, ČCM 1898, s. 248, i sep.; Č. Zíbrt: F. P., Světozor 32, 1897/98, s. 359; Z. Winter: Památce velkého Čecha, Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 365; V. J. Nováček: Jiří P., otec F. P., ČMM 1898, s. 113 + F. P. styky s Karolinou Pichlerovou, Čes. revue 2, 1898/99, s. 529; F. Léman: Mickiewicz a P., Lit. listy 20, 1898/99, s. 73; M. (T. G. Masaryk): Jubilejní literatura o P., Naše doba 6, 1898/99, s. 553; ● ref. Autobiografie a zápisky: L. Čech, Obzor lit. a umělecký 1899, s. 10; V. Flajšhans, Osvěta 1899, s. 80 ●; T. Vodička: F. P. řeč spisovná, ČMM 1901, s. 1 a pokr.; ● ref. Spisy drobné 1–3: J. Gl., Přehled 1, 1902/03, s. 171; Č. (F. Čáda), Čes. mysl 1903, s. 221 ●; Jc (J. Jakubec): ref. Korespondence z let 1812–1826, Naše doba 10, 1902/03, s. 306; J. Pekař, A. Novák: F. P. v letech 1823–1848, sb. Literatura česká 19. století 3 (1905); K. Mašek: P. umělec, Světozor 1908, s. 806; P. Váša: Kdo byl původcem Počátků?, ČMM 1910, s. 270; H. Traub: Účastenství F. P. a Pavla J. Šafaříka při Moravské národní jednotě, ČMM 1910, s. 298; J. Heidler: O vlivu hegelismu na filozofii dějin a na politický program F. P., ČCH 1911, s. 1; Z. Kobza: Stežejní články kulturního programu F. P., Osvěta 1911, s. 801; E. Chalupný: P. o Jungmannovi, Přehled 10, 1911/12, s. 167; A. Novák: F. P., Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 473; V. Kratochvíl: P. titul stavovského historioografa a státní rada, ČCH 1912, s. 321; K. Krofta: P. a Gindely, tamtéž, s. 275; J. H. (Herben): Jiří P., Besedy Času 1912, s. 203; -by- (J. S. Machar): Význam P., Čas 7. 7. 1912; J. Pekař: F. P., Zlatá Praha 29, 1911/12, s. 478 + F. P., ČCH 1912, s. 269; J. Pešek: Nenávistná kritika P. Würdigung, ČCH 1912, s. 337; P. Váša: P. a Jungmann, LidN 19. 3. 1912; J. Volf: Cenzor Kopitar o P., ČCM 1912, s. 395 + P. Dějiny a cenzura, ČCM 1913, s. 157; V. Novotný in F. P.: Doba Husova (1915); V. D. (Dyk): K čtyřicátému výročí úmrtí F. P., Lumír 1916, s. 327; J. Jakubec: Mladý Šafařík a P., sb. Literatura česká 19. století 2 (2. vyd., 1917); J. Borovička: Slovensko v politickém programu P., Národ 1917, s. 235 + P. italská cesta r. 1837, ČCH 1918, s. 165; F. Frýdecký in F. P., P. J. Šafařík: Počátky českého básnictví (1918); F. M. Bartoš: P. poslední slova českým historikům, Kmen 2, 1918/19, s. 261; J. Volf: Vyhazov P. z výboru Národního muzea r. 1852..., ČCM 1919, s. 62; J. Werstadt: Politické dějepisectví 19. století a jeho čeští představitelé, ČCH 1920, s. 5, i sep.; J. Jakubec: Neznámá báseň od F. P., LF 1921, s. 135; J. Hanuš: Muzejní časopisy za redakce P., ČCM 1921, s. 17; J. Hendrich: Vergilius v českých překladech, Sborník filologický 1922, s. 335; F. Kréma: Mácha a P., LidN 10. 12. 1922; J. Král in O prozodii české (1923); K. Randé: P. a šlechta, Nová svoboda 1924, s. 270; O. Vočadlo: English influences upon P., The Slavonic Review (Londýn) 3, 1924/25, s. 547; F. M. Bartoš: P. božnost a Komenský, Nár. kultura 1925, s. 57; K. Káral: K jubileu Otce národa, Zvon 26, 1925/26, s. 477 + P. a kritika, Kritika 1926, s. 213; F. M. Bartoš in F. P.: Obrana husitství (1926); J. Borovička: Italská cesta P. r. 1844, Lumír 1926, s. 225; J. Fischer in F. P.: Z politického odkazu (1926); J. Hanuš: P. jako tvůrce a redaktor časopisů muzejních, ČCM 1926, s. 3; A. Hartl: Slovanství F. P., Slovanský přehled 1926, s. 318; J. Herben: P. und Museumszeitschriften, Prager Presse 25. 5. 1926; V. Chaloupecký: Slovensko a P., NO 26. 5. 1926 + P. a Slováci, LidN 10. a 17. 9. 1926; R. Jakobson in Základy českého verše (1926); O. Jiráni: Klasická filologie v Muzejníku, ČCM 1926, s. 137; K. Kazbunda: Palackýs Berufung zum Minister im Jahre 1848, Prager Presse 26. 5. 1926; K. Krofta: F. P., La revue française de Prague 1926, s. 149; Z. Nejedlý: Naše jubilea. F. P., Var 4, 1925/27, s. 398 → Velké osobnosti (1951); L. Neumann: Sto let české filozofie v ČCM, ČCM 1926, s. 249; J. Pekař: K jubileu P., ČCH 1926, s. 237; Samostatnost 1926, č. 21–22 (mj. Z. Kalista: Portrét básníkův, A. Novák: P. a sloh empirový, A. Pražák: P., Vrchlický a pokus o legendu věků → Míza stromu, 1940, R. Urbánek: Poměr P. ke kultuře německé, J. Volf: P. a slovník všeučebný); A. Stašek in Vzpomínky (1926); J. Škultéty: P. a Slováci, Slovenské pohľady 1926, s. 432; -š- (P. Váša): P. a evangelická církev, LidN 26. 4. 1926; A. Pražák: Škultéty proti P., Naše věda 8, 1926/27, s. 84; F. M. Bartoš: Zapomenutá obrana Husa z pera mladého P., Zlatá Praha 1928, s. 186; J. Borovička: P. a Virozsil, Bratislava 1928, s. 362; H. Gregorová: Vliv Niny Zerdahely na F. P., Ženský obzor 1929, s. 4; S. Potter: P. a anglické písemnictví, ČMM 1929, s. 87; J. Borovička: P. v Itálii r. 1847, sb. Od pravěku k dnešku. ... K šedesátým narozeninám Josefa Pekaře 2 (1930, s. 389); A. Novák: F. P. a duch pražského empiru, sb. Kniha o Praze (1930, s. 104) + ref. Rodinné listy F. P., LidN 20. 12. 1930; J. Pfitzner: Heinrich Luden und F. P., Historische Zeitschrift 1929, sv. 141, č. 1; P. M. Haškovec: P. epopea, ČMM 55, 1930/31, s. 311; A. Stašek: O některých politických a sociálních názorech F. P., Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 269; B. Jevrejinov: Bakunin i P., Russkij archiv 1931, s. 55; J. Antl: Nerudova srážka s P. o Svatobor, Fronta 5, 1932/33, s. 230; B. Hlaváč

- in Postavy ze staré Prahy (1932); V. A. Francev: F. P. i V. A. Svoboda prevodioci oda L. Mušickog, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor (Bělehrad) 1932; F. Lannes: P. et la France, La revue française de Prague 1932, s. 50/3; J. B. Čapek in Československá literatura tolerantní 2 (1933); E. Lemberg: Die historische Ideologie von P. und Masaryk und ihre Bedeutung für die moderne Bewegung, Historisches Jahrbuch (Kolín n. R.) 1933, s. 429; F. Gregor: O předcích F. P., sb. Kravařsko 3, 1933/34, s. 43, 85; A. Vyskočil: Máchovo „Nerozumím“, Rád 1, 1932/34, s. 388; D. Dorošenko: Dijalnist' F. P. i ukrajinská sprava, Praci Ukrajinskoho vysokoho pedagogičnoho institutu v Prazi 2, 1934, s. 118; J. Růžička: Lipany v pojetí P. a Masarykově, NO 29. 5. 1934; E. Winter: F. P. und Franz Exner, Ackermann aus Böhmen (Karlový Vary) 1935, s. 125; Z. Hájek: Česká a slovenská idea v programu F. P., sb. Kravařsko 5, 1935/36, s. 178; B. Slavík: Vztah F. P. k rodnému kraji, tamtéž, s. 174; J. Borovička: F. P., sb. Tvrůvové dějin 4 (1936, s. 335); Z. Kalandra: P. a Mácha, sb. Ani labuť ani Lůna (1936) → Intelektuál a revoluce (1994); K. Stloukal: Idea československého státu u F. P., sb. Idea státu československého 1 (1936); H. Traub: Hundert Jahre seit Palackýs Geschichte von Böhmen, Prager Presse 23. 8. 1936; J. Werstadt in O filozofii českých dějin. P. – Masaryk – Pekař (1937 ← Přítomnost 1937, s. 374 a pokr.); A. Černík: Neznámé dílo P. (o rukopise kuchařky pro rodinu), LidN 30. 7. 1937; M. Novák: Pekař a P.?, Čes. mysl 1937, s. 182; J. Salaba: Hus a P., Venkov 6. 7. 1937; R. Sobotík: Ein Palackýfund im Archiv des Duppauer Stiftungsgymnasiums, Aus dem Stiftungsgymnasium Duppau /Doupovl, seš. 3, 1937, květen; F. Štyndl: P. a Pekař, Kostnické listy 22. 4. 1937; F. Tábořský in P. kulturní program z r. 1837 (1937); F. Bařha: Ze styků Frant. Tuřinského s J. Jungmannem, F. P. a P. J. Šafařikem, ČČM 1938, s. 198; A. Berndorf: Otec českého národa F. P. v klatovském kraji, Klatovské listy 4., 11., 18., 25. 6. 1938; K. Kálal in F. P.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě 4 (1938); M. Novák: P. filozof a estetik, Čes. mysl 1938, s. 227; S. Růžička: P. životopisy J. A. Komenského a tzv. nivnická tradice o Komenském, Náboženská revue církve československé 1938, s. 93; B. Šmeral: P. a naše doba, RP 3.–10. 7. 1938; H. Traub: F. P. rakouským ministrem školství, Masarykův lid 1938, s. 255; F. Adámek: Náboženství F. P., Čes. zápas 18. 5. 1939; F. M. Bartoš: P. a Dobrovský, Kostnické jiskry 9. 11. 1939; F. Žilka: Náboženský profil F. P., Naše doba 47, 1939/40, s. 534; M. Novák: Osvícenství v české a slovenské estetice, SaS 1940, s. 43; E. Bass in Čtení o roce osmačtyřicátém (1940); V. Chaloupecký in F. P.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě 6 (1940); O. Votočková-Lauermannová: Vesuv sopř. Z korespondence slavného malíře Josefa Vojtěcha Hellicha s dějepiscem F. P., Nár. politika 24. 4. 1940; A. Vyskočil: K základům nového útvaru české poezie (o P. kritice Čelakovského) 1, Akord 8, 1940/41, s. 153; F. Stiebitz: České překlady Platona, Naše věda 1941, s. 201; M. Novák in Česká estetika. Od P. po dobu současnou (1941); J. Charvát: Cenzura a dílo F. P., in F. P.: Dílo 5 (1941, distribuováno 1945, i sep.); J. Ludvíkovský: Platonsko-stoický prvek v P. idei božnosti, LF 1941, s. 232; M. Tarantová: Neznámé písně F. P., Svob. noviny 29. 5. 1946; O. Odložilík: P. o pravém lidství, Křesťanská revue 1946, s. 104; J. Werstadt: F. P. a náš osvobozenecský boj, ČČH 1946, s. 75; J. M. Lochman: P. „božnost“, Křesťanská revue 1947, s. 298; J. Páta: Nové příspěvky k dějinám slovenské literární spolupráce v 19. století (o stycích s J. P. Jordanem), Slavia 18, 1947/48, s. 377; F. M. Bartoš: J. Karafiát proti F. P., in Knihy a zápasy (1948); J. B. Čapek: Symbolické přátelství obrozenské trojice (Kolář, Šafařik, P.), in Záření ducha a slova (1948); O. Králík: F. P., Kytice 1948, s. 348; Z. Kristen in Za odkazem F. P. (1948); A. Pražák in České obrození (1948); J. Werstadt: Rozhled po filozofii českých dějin, in Odkazy dějin a dějepisců (1948); L. Holý: Komentář k stati F. P. Rozhledy a výhledy české řeči a literatury z r. 1822, Slovesná věda 2, 1948/49, s. 12; D. Votrubová: K periodizaci české literatury, Slovesná věda 2, 1948/49, s. 115 + K pramenům P. „božnosti“, tamtéž, s. 214; V. Vojtíšek: Národní muzeum a F. P., ČNM 117–119, 1948–1950, s. 95; F. M. Bartoš: P. Documenta M. J. Hus, Jihočeský sb. historický 1949, s. 65; Z. Nejedlý in Dějiny národa českého (1949, s. 72); J. Teichman: Hudba v životě F. P., Obrana lidu 20. 8. 1949; A. Gregor: Mladý P. o některých slovenských otázkách, Slavia 20, 1950/51, s. 404; D. Votrubová: Kulturní ovzduší Trenčína v době příchodu F. P., Slovesná věda 1951, s. 40; B. Šindelář: F. P. a dělnická třída, ČČM 1952, s. 19; D. Votrubová: Husitská literatura v P. Dějinách, Slovesná věda 1952, s. 22; L. Rieger: Poznámky k P. filozofii dějin lidstva, Zdeňku Nejedlému ČSAV (1953, s. 437); F. M. Bartoš: P. a Augustin Smetana, Křesťanská revue 1956, s. 137; M. Jetmarová: K hodnocení společenských názorů P. před rokem 1848, Filoz. časopis 1956, s. 843; F. Kutnar: P. slovanství, Slovenský přehled 1956, s. 153; J. Patočka: Filozofie dějin v P. Krásovědě, Křesťanská revue 1956, s. 86 + Idea „božnosti“ v P. „Krásovědě“, tamtéž, s. 118; M. Tarantová: O hlas Mozartova díla v Každodenníku F. P., ČNM 1956, s. 75; S. E. Mann: „The Journal of the Czech Museum“ and F. P., The Slavonic and East European Review 36, 1957, s. 81; J. Markl: F. P. a hudba, Miscellanea musicologica 3, 1957, s. 45; J. Charvát in F. P.: Z dějin národu českého (1957); R. Wierer: F. Palackýs staatspolitisches Programm, Zeitschrift für Ostforschung (Marburg a. der Lahn) 1957; J. Beran: F. P. jako sekretář Královské české společnosti nauk, sb. Akademiku Václavu Vojtíškovi k 75. narozeninám (1958, s. 96); Červený květ (Ostrava) 1958, mimořádná tematická příl. k č. 6 (mj. J. Dvořák: K filozofickému odkazu F. P., O. Králík: F. P., J. Skutil: P. a staročeská literatura); M. Jetmarová: P. filozofie dějin, její geneze a význam, AUC Praha, Philosophica et historica 3, 1958, s. 23; M. Machovec: Místo filozofie v dějepisném díle F. P., AUC Praha, Philosophica et historica 2, 1958, s. 213; J. Polišenský: F. P.

- a naše historická věda, Zprávy Českosl. historické společnosti 1, 1958, s. 33; R. Pražák: P. a Maďaři před rokem 1848, ČMM 1958, s. 74; A. Sivek in F. P.: Autobiografie (1958); V. Kovařík in Když velcí byli malí (1959); J. Dvořák: K počátkům literárněkritické činnosti F. P., Sborník prací jazykovědných a literárněvědných, AUP Olomouc, *Facultas philosophica* 2, *Philologia* 1, 1960, s. 87; M. Bakoš in F. P.: Počátkové českého básnictví... (Bratislava 1961); V. Bechyňová in Korespondence Pavla Josefa Šafaříka s F. P. (1961); L. Klimeš: K P. překladu Dialogu Jana z Rabštejna, SaS 1961, s. 181; F. Svejkský: P. a Šafaříkův projev z roku 1845 k otázkám kritiky na zasedání Matice české, Sborník NM v Praze, ř. C, sv. 8, 1963, č. 5; J. M. Lochman in Duchovní odkaz obrození, Dobrovský, Bolzano, Kollár, P. (1964); G. Brückner: Eine Föderation in Böhmen. Der tragisch gescheiterte Plan Palackys, Der europäische Osten 1964; L. Klimeš: Jazyková úprava P. prací z let 1823–1854 v jejich pozdějších vydáních, SaS 1964, s. 254; B. Loewenstein: Aspekte der Geschichtsphilosophie von F. P., Deutsch-tschechoslowakische Beziehungen in Vergangenheit und Gegenwart. Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig, Sonderband 4, 1964; F. Prinz: F. P. als Historiograph der böhmischen Stände, sb. Probleme der böhmischen Geschichte. Vorträge der Wissenschaftlichen Tagung des Collegium Carolinum in Stuttgart vom 29. bis 31. Mai 1963 (Mnichov 1964); J. F. Zacek: P. and his History of the Czech Nation, *Journal of Central European Affairs* (University of Colorado, USA) 1964; K. Kazbunda in Stolice dějin na pražské univerzitě 2 (1965); J. Válka: F. P., Dějiny a současnost 1965, č. 1; J. F. Zacek: P. and the Marxists, *Slavic Review* (Washington) 1965, č. 2; V. Čejchan: Rusofilství F. P., *Slovanský přehled* 1966, č. 1; L. Klimeš: Vývoj slovtvorby v odborném jazyce F. P. a P. J. Šafaříka, SPFF Plzeň, *Jazyk a literatura* 6, 1966, s. 17; J. Válka: La théorie de l'histoire chez F. P., SPFF Brno, ř. C – hist., 1967, č. 14 + Německá a česká verze P. Dějin, SPFF Brno, ř. C – hist., 1968, č. 15; F. Hanzelka: Rod a rodina F. P., *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín* 2, 1968; J. Charvát: P. a Národní muzeum, sb. 150 let NM v Praze (1968); O. Králík in F. P., S. K. Macháček: Geschichte der schönen Redekünste... (1968) + P. a RKZ, Index 1968, č. 10 → Osvozená slova (1995); F. M. Bartoš: Počátky F. P. v Praze, Jihočeský sb. historický 1969, s. 33; J. L. Fischer: Zamyšlení nad F. P., *SISb* 1969, s. 145; O. Králík: Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie, po půldruhém století, *SISb* 1969, s. 490; J. Špét: P. koncepce Národního muzea a její význam pro začátky regionálního muzejnictví, ČNM. Historické muzeum 1968–1970, s. 18; F. Kutnar: F. P. jako historik a politik, sb. Přednášky ve 14. běhu Letní školy slovanských studií (1970); Z. Šolle: O smyslu novodobého českého politického programu, ČČH 1970, s. 1; J. F. Zacek: Metternichs Censors: The case of F. P., sb. *The Czech Renaissance of the Nineteenth Century* (Toronto 1970); L. Hosák: Palackýs Geschichte und Boček's Falsen, *Sborník prací historických*, AUP Olomouc, *Facultas philosophica – Historica* 15, 1971; M. Kopecký: K autorství spisu *Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen*, ČLit 1972, s. 243; G. Říčan: P. a moravští bratři, *Křesťanská revue* 1972, s. 224; E. Schieche: F. P., Antonín Boček und der mährische Separatismus, *Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum* (Mnichov, Vídeň) 13, 1972; M. Flegl: Žižkova věrnost zákonu božím a výkladu P., *Křesťanská revue* 1973, s. 155; J. Charvát in F. P.: Z dějin národu českého (2. vyd. 1973); F. Kutnar in *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví* 1 (1973); J. Pacholík: F. P. a třeboňský archiv, sb. *Výběr z prací Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích* 11, 1974; E. Foglarová: Vliv Kanta na filozofii a myšlení F. P., *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín* 16, 1975; J. Hemmerle: Hormayr und Böhmen. Aus seinen Briefen an Palacký, *Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum* (Mnichov, Vídeň) 16, 1975, s. 110; J. Hoffmannová: Písemnosti F. P., *Archivní časopis* 1975, s. 67; L. Klimeš: Délka jednoduché věty v Počátcích českého básnictví, obzvláště prozodie, NŘ 1975, s. 200; B. Burian: P. českobratrství, *Křesťanská revue* 1976, s. 109; Z. Drobáná: Podíl F. P. na budování historických sbírek Národního muzea v Praze, ČNM. Historické muzeum 1976, s. 79; J. Hanzal: Hodnocení písemných pramenů v díle P., *Archivní časopis* 1976, s. 79 + P. historiografické začátky, *Muzejní a vlastivědná práce* 1976, s. 34 + P. kulturní program před rokem 1848, ČLit 1976, s. 122; F. Hanzelka: Sourozenci a potomci F. P., *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín* 18, 1976; J. Haubelt: F. P. a Gelasius Dobner, ČsČH 1976, s. 885 + Poznámky ke vzniku P. ideologie českých dějin, ČL 1976, s. 197; L. E. Havlík: P. koncepce počátků českých dějin a Slovanů v politickém programu národního obrození, *Slovanský přehled* 1976, s. 221; J. Charvát in F. P.: *Stručný přehled dějin českých doby starší...* (1976); L. S. Kiškin: Znakomstvo i perepiska F. P. s V. A. Žukovskim, *Sovetskoje slavjanovedenije* (Moskva) 1976; L. Klimeš: Délka věty v P. Dějinách národu českého, SaS 1976, s. 279; J. Macůrek: F. P. a jeho pojetí dějin Moravy a Slezska, *VVM* 1976, s. 157; E. Michálek: K domácím tradicím v P. názorech na jazyk, SaS 1976, s. 38; J. Mikulka: F. P. a polská otázka, *Slovanský přehled* 1976, s. 229; J. Popelová: P. filozofie českých dějin, *Filoz. časopis* 1976, s. 562; sb. *Strahovská knihovna* 11 (1976, část 1: Památce F. P.; mj. P. Křivský: P. a Hormayr, M. Pavlíková: Bolzanovství v rodině P. a Riegrové, J. Polišenský: F. P. a naše kulturní dědictví, Z. Šamberger: Mladý P. a jeho zakladatelský význam pro českou vědu); K. Svoboda: *Souvětná stavba se zřetelem ke spojovacím výrazům v jazyce F. P.*, SaS 1976, s. 255; M. Šesták: P. „idea státu rakouského“, *Slovanský přehled* 1976, s. 177; Z. Šimeček: K metodologii díla F. P., tamtéž, s. 211; M. Šmerda: F. P. a česká národní ideologie

v době obrození, tamtéž, s. 202; J. Špět: F. P. a jeho snahy o ochranu a využití kulturního dědictví + Zamyšlení nad dílem a odkazem F. P. + Národní muzeum a F. P. v pravopisných sporech let 1846–1850, vše ČNM. Historické muzeum 1976, s. 19, 57, 95; V. Šťastný: K politické aktivitě F. P. v době obnovení ústavního života, Slovanský přehled 1976, s. 196; J. Štěpán: Větosled u F. P., SaS 1976, s. 270; V. Štěpánek in F. P.: Z dějin národu českého (1976); V. Záček: Spolupracovníci F. P. na manifestu Slovanského sjezdu roku 1848 k evropským národům, ČNM. Historické muzeum 1976, s. 63; J. Dvorský, J. Špičák in F. P.: Úvahy a projevy. Z české literatury, historie a politiky (1977); J. Havránek: Úloha F. P. a Lva Thuna při snahách o jmenování Pavla Josefa Šafaříka profesorem slavistiky na pražské univerzitě, Slavia 1977, s. 385 + Návrh F. P. na udělení profesury Pavlu Josefu Šafaříkovi z roku 1846, tamtéž, s. 413; J. Hučko: F. P. a Slovensko, ČsČH 1977, s. 49; S. Ježek: F. P. et le fédéralisme en Europe centrale, Bulletin Européen 28, 1977, č. 11; K. Novotný: F. P. a dělnická otázka, ČsČH 1977, s. 715; F. Prinz: F. P. und das deutsch-tschechische Verhältnis aus der Sicht der tschechischen Geschichtswissenschaft unseres Jahrhunderts, Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum (Mnichov, Vídeň) 18, 1977, s. 129; J. Haubelt: Přírodovědecké ovlivnění P. ideologie českých dějin, Dějiny věd a techniky 1978, s. 97; J. Charvát: „Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě“, sb. Přednášky 19. a 20. běhu letní školy slovanských studií v r. 1975 a 1976 (1978); T. Krejčík: F. P. a genealogie, Časopis Slezského muzea, ř. B, 1978, č. 27, s. 189; Z. Šamberger: Opisy P. korespondence ve Státním ústředním archivu v Praze, Archivní časopis 1978, s. 22; V. Aschenbrenner: Herder und P., Sudetenland (Mnichov) 22, 1980; H. Brückner: Aus Palackys Erinnerungen an den Kremsierer Reichstag, tamtéž; E. Foglarová: F. P. „Přehled dějin krásovědy a její literatury“, AUC Praha, Philosophica et historica 2, 1980; J. Křen: Palackýs Mitteleuropavorstellungen (1848–1849), sb. Acta creationis (Hannover) 1, 1980; Z. Šamberger: P. první archivní výzkumy po příchodu do Prahy (1823–1828), Sborník archivních prací 30, 1980; J. Havránek: F. P. a Univerzita Karlova, AUC Praha, Historia universitatis Carolinae Pragensis 21/1, 1981; E. Niederhauser: Geschichtsschreiber und Politiker Lelewel und P., Annales (Budapešť), Sectio historica 21, 1981; East European Quarterly (University of Colorado) 15, 1981, č. 1 (tematicky věnováno F. P.); A. M. Drabek: F. P. and the Beginning of the Austrian Academy of Arts and Sciences, B. M. Garver: P. and Czech Politics after 1876, J. Hanzal: P. and Czech Culture in the First Half of the Nineteenth Century, A. Chalupa: F. P. and the National Museum, J. Hoffmannová: F. P. and his Wife Terezie, F. Kutnar: P. and the Development of Modern Czech Nationalism, L. D. Orton: P. at the Slav Congress of 1848, T. G. Pešek: P. and Havlíček: Their Political Relationship, O. Svejková: The

Relationship Between the German and Czech Versions of Palackýs History of the Czech Nation, A. Šubrtová: Mr. P., J. F. Zacek: F. P. /1798–1876/: A Centennial Appreciation); P. Čornej: Nad P. edicí Starých letopisů českých, Slavia 1982, s. 69; I. Lutterer: Onomastika v díle F. P., sb. Přednášky z 23. běhu Letní školy slovanských studií v r. 1979 (1982) + F. P. jako onomastik, sb. Přednášky z 24. běhu Letní školy slovanských studií v r. 1980 (1983); J. Kořalka: Bavorská a saská korespondence F. P. 1836–1846, sb. Husitský Tábor 5, 1982 + P. a Frankfurt 1840–1860. Husitské bádání a politická praxe, tamtéž 6–7, 1983–1984; J. F. Zacek: F. P. and „The Battle of the Manuscripts“, Nationalities Papers (Charleston, Illinois, USA) 12, 1984; J. Kořalka: Evropský zájem o husitství a F. P. (do roku 1848), sb. Husitský Tábor 8, 1985; J. Vrchotka: Knihovna F. P., A. Skwarlová, K. Malovcová: Katalog knihovny F. P., obojí Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1985, sv. 30, s. 1 a 7; A. Molnár in F. P.: Stručné dějiny Prahy (1985); R. G. Plaschka in Nationalismus-Staatsgewalt-Widerstand. Aspekte nationaler und sozialer Entwicklung in Ostmittel- und Südosteuropa (Vídeň 1985); K. Horálek: Filozofie dějin v českém obrození, Slavia 1985, s. 255; J. Válka: P. a francouzská liberální historiografie, SPFF Brno, ř. C – hist., 1986, č. 35; J. Skutil: F. P. a edice staročeských památek, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín (1986); J. Kořalka: P. und Österreich als Vielvölkerstaat, Österreichische Osthefte (Vídeň) 28, 1986 + P., Sybel a počátky Historische Zeitschrift, sb. Husitský Tábor 9, 1987; L. Major: P. Krásověda a německá klasická filozofie, AUC Praha, Philosophica et historica 2, 1980; Z. Šamberger: Nevydané ediční torzo P. korespondence z let 1827–1836 (opis dopisů v pozůstalosti V. J. Nováčka), sb. Literární archiv 17–18, 1988; J. Hanzal: Od rusofilství k češství: P. – Havlíček, Slovanský přehled 1990, s. 260; J. Kořalka in Tschechen im Habsburgerreich und in Europa 1815–1914 (Vídeň, Mnichov 1991; český Češi v habsburské říši a v Evropě, 1996); J. Štaif: Konceptualizace českých dějin F. P., ČČH 1991, s. 161 + Politický koncept F. P. do roku 1860, ČČH 1992, s. 343; M. Bednár: P., Havlíček, Masaryk – geneze české morální politiky, sb. Čechy a Evropa v kultuře 19. století (1993); M. Sedláček: 150 let Jungmannova Napominatele (o počátcích české jazykové kritiky), NŘ 1993, s. 251; J. Štaif: Antonín Gindely a F. P., AUC Praha, Studia historica 39, 1994 + F. P. a František Ladislav Rieger po revoluci 1848–1849, Historický obzor 1995, č. 7–8 + P., Rieger a Bráb – česká národní elita před první světovou válkou, Babylon 1996, č. 6; J. Kořalka: F. P. a rakouský stát: ideál a realita, sb. Český lev a rakouský orel v 19. století – Böhmischer Löwe und österreichischer Adler im 19. Jahrhundert (1996); J. Skutil: F. P. a česká literatura, VVM 1996, s. 231.

pč

Otakar Palán

* 8. 8. 1875 *Větrný Jeníkov* u Humpolce† 7. 1. 1954 *Kolín*

Básník, autor elegické intimní lyriky, balad i časových veršů, překladatel parafrázující klasickou římskou poezii.

Podepisoval se i O. Pallan. – Byl synem stavebního inženýra působícího v Uhrách. V osmi letech onemocněl zánětem okostice pravé nohy a tato choroba ho tížila po celý život. Absolvoval gymnázium, první tři ročníky (z toho pro nemoc dva soukromě) v Něm. (Havl.) Brodě, ostatní ročníky v Čes. Budějovicích, kam se po rozchodu rodičů přestěhoval s matkou. Po maturitě 1897 studoval klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze, studia ukončil státními zkouškami až 1905, kdy také získal doktorát prací *De quinta decima Ovidii epistula* (O Ovidiově patnáctém listě). Ještě před získáním aprobace učil jako suplent, 1902 krátce na gymnáziu v Truhlářské ul. v Praze, od šk. roku 1903/04 na gymnáziu na Král. Vinohradech, zde pak po vykonání zkoušek působil jako profesor latiny a řečtiny, někdy též češtiny; 1907 byl přeložen na reálné gymnázium v Kolíně, kde setrval až do výslužby 1936. Zde se přátelil zejména s básníkem K. Legrem. Byl členem Jednoty čes. filologů a předsedou Volného dramatického sdružení.

Po mladické sbírce osobních vyznání *Na prahu života* se P. na více než tři desetiletí odmlčel, teprve pak v rychlém sledu vydal téměř čtyři desítky básnických knih. V nich se po tvárné stránce představil jako opožděný epigon S. Čecha a J. Vrchlického, jejichž poetiku v mládí přijal, aniž ji později nějak podstatně obměnil. Pouze jeho občasné satiricko-kritické verše, postihující některé nešvary veřejného života, svědčily i o P. vztahu k poezii J. S. Machara, jindy se v jeho aktuálních osloveních národa a zvláště mládeže příznačně uplatnila čechovská dikce a patos. V celku P. poezie však naprosto převážila subjektivní dojmová lyrika, která jak ve verších intimního charakteru, v nostalgických návratech k nevyžitému mládí, ve vzpomínkách na matku, v reflexích nad bezútešnou osobní situací aj., tak ve verších s přírodními motivy vyjadřuje bolest, sebelítost a zahořklost. Tento všudypřítomný životní pocit, pramenící hlavně z P. zdravotního stavu a promítající se i do názvů sbírek (*Vyschlá*

oáza, *Zachmuřené obzory*, *Pod tíhou života* aj.), vedl k jednostrannému vyznění P. lyriky a v jeho nečetné epice zcela souhlasně i k volbě žánru balady, pro niž P. čerpal náměty z krajo- vých událostí a historie (*Kolínské balady* aj.). Dvě prozaické knihy mají vzpomínkový ráz a zachycují hlavně autorovy zážitky z dětství a studentského mládí. V překladatelské činnosti se P. zaměřil na verše římských básníků (Catullus, Horatius, Ovidius, Vergilius), které moderně parafrázoval, nahradiv časoměrně hexametry jambickým čtyřverším. Pro studenty připravil stručné heslovité přehledy římské literatury a římských reálií. Jako klasický filolog se účastnil též práce na Ottově slovníku naučném. – V literatuře bývá ještě uváděn titul Dějiny reálného gymnázia kolínského, jež není bibliograficky doložen.

ŠIFRA: Pln. (Ottův slovník naučný). ■ PŘÍSPĚVKY in: Vyr. zprávy státního českosl. reálného gymnázia v Kolíně (1928, 1931); Zálesí (Humpolec); Zvon (1940). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na prahu života (BB 1897); Na prahu smrti (BB 1933); Pozdravy z druhého břehu (BB 1933); Kolínské balady (BB 1934); De profundis (BB 1934); Cestou (BB 1935); Vybledlé květy herbáře (BB 1935); Za soumraku (BB 1935); Ztichlý den vzpomínkou hovoří (BB 1936); Stíny západu (BB 1936); Vyschlá oáza (BB 1936); V nemocnici (BB 1936); Když vítr přes lada táhne (BB 1936); Ultima Thule (BB 1937); Liber tristium (BB 1937); Co srdcem chví (BB 1937); Sonety smutných chvil (BB 1937); Na křídle nejkrásnější (BB 1937); Sonety pokory a smíru (BB 1937); Tristium Colonia (BB 1937); Básně. Znělková všeho- chuť (BB 1938); A porta inferorum (BB 1938); V předtuše jara (BB 1938); Co život dal (BB 1938); Zachmuřené obzory (BB 1938); Pod mečem Damoklovým (BB 1938); Hovory se smrtí (BB 1938); Ve vichru dějin (BB 1938); Pro zasmání (BB 1938); Mé vzpomínky (PP 1939); Povídky a vzpomínky (PP 1939); Prohrané kampaně (BB 1939); Kruhy na vodách (BB 1939); Láska vítězí (B 1939); Nové básně (BB 1940); Stesky na stezčákém životem (BB 1940); Kniha lyriky (BB 1941); Pod tíhou života (BB 1941); Zvony podzimních večerů (BB 1941); Vítězné hlaholy (BB 1946). – *Překlady*: Ohlasy z Horáce (1935); Ovidiovy Proměny v moderním rouše (1935); Ohlasy z Catulla (1936); Ohlasy z Vergilia (1936); Nové ohlasy z Horáce (1936). – *Ostatní práce*: Přehled římských reálií (1936); Přehled literatury římské (1936, upr. vyd. 1937). – *Výbory*: Prvá antologie (1945); Druhá antologie z nevydaných básní Dr. O. P. (1946). ■

LITERATURA: R. F. Šimek: Básník O. P. (1937). ■ P. Kunz (F. X. Šalda): ref. Na prahu života, Lit. listy 1898, s. 344 → KP 4 (1951); -pa- (F. S. Procházka):

ref. De profundis, Zvon 35, 1934/35, s. 349; ● ref. překl. Ovidiovy Proměny v moderním rouše: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 558; K. P. (Polák), PL 25. 7. 1935; V. Kúst, Střední škola 1936, s. 32 ●; ● ref. překl. Ohlasy z Horáce: P. (K. Polák), PL 4. 1. 1936; V. Kúst, Střední škola 1937, s. 42 ●; ● ref. překl. Ohlasy z Catulla: K. P. (Polák), PL 9. 9. 1936; V. Kúst: Střední škola 1937, s. 169 ●; F. Stiebitz: ref. Přehled literatury římské, Přehled římských reálií, Střední škola 1937, s. 169; K. J. (Juda): ref. Na křídle nejkrajnějším, Střední škola 1938, s. 194; -drb- (J. Borecký): ref. Mé vzpomínky, Zvon 39, 1938/39, s. 516; K. J. (Juda): ref. Tristium Colonia, A porta inferorum, Střední škola 1939, s. 97; drb. (J. Borecký): ref. Povídky a vzpomínky, Zvon 40, 1939/40, s. 27; Rfš. (R. F. Šimek): ref. Láska vítězí, tamtéž, s. 166; -c-: ref. Kruhy na vodách, Zvon 41, 1940/41, s. 181; Rfš. (R. F. Šimek): ref. Stesky na stezkách životem + ref. Kniha lyriky a Nové básně, tamtéž, s. 390, 475.

mu

Štěpán z Pálče

* kolem 1365

Teolog.

Psal se též Páleč, lat. Stephanus de Palecz. – Studoval na pražské univerzitě (1386 dosáhl hodnosti bakaláře a 1391 mistra svobodných umění, 1402 bakaláře a 1411 mistra teologie). 1399 byl zvolen děkanem její artistické fakulty, 1400 jejím rektorem. 1394 přijal kněžské svěcení, t. r. získal faru v Suchdole, 1402 faru v Košicích na Kutnohorsku, 1403 oltářnictví v hlavním kostele v Kutné Hoře, 1406 se stal plebánem v Kouřimi (v kněžských povinnostech se dával zastupovat střídáním, protože působil na artistické fakultě a současně studoval teologii). 1413 se stal kanovníkem kapituly u Všech svatých. Byl přítelem a stoupencem Jana Husa, ale 1412 – kdy poznal, že reformní hnutí spěje k revoluci – se od něho odvrátil a při procesu v Kostnici vystupoval jako jeho žalobce. Husovo upálení mu znemožnilo návrat do Prahy; po rozpuštění kostnického koncilu (1418) odešel do Polska, kde obdržel arcijáhenství v Kališi (Kalisz) a stal se profesorem na teologické fakultě krakovské univerzity. Vystupoval proti husitským názorům pronikajícím z Čech (na synodě v Kališi 1420 aj.) a jeho žáci vynikli jako teologové v období basilejského koncilu. Poslední zpráva o něm je z 1422.

Počátky P. literární činnosti souvisí s polemikami o Viklefovo učení vedenými na přelomu 14. a 15. století na pražské univerzitě. Nejvýznamnějším literárním projevem P. rozchodu s Husem je traktát *De ecclesia* (O církvi), nazvaný podle stejnojmenného Husova díla; obsah tohoto spisu P. polemicky vyhotil v kratším pojednání *Antihus*. P. spisy, vesměs latinské, jsou součástí dějin teologického myšlení, především české recepcce viklefismu a sporů o pojem církve (tj. i o rozsah její moci). Do dějin české literatury v užším smyslu slova P. zasáhl nepřímou, jako Husův odpůrce: jeho spisy – spolu se spisy Stanislava ze Žnojma a jiných teologů katolické strany – tvoří součást ideového rámce Husova díla.

EDICE: in Magnum oecumenicum Constantiense concilium 1 (Frankfurt, Lipsko 1700, ed. H. v. Hardt; kázání Resistite fortes in fide); in Abhandlungen der k. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 5/2, 1861–62, s. 99 (ed. K. Höfler; Replicatio contra quiddamistas); in Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen 2 (Víděň 1865, ed. K. Höfler; kázání Si a carnibus a dva listy M. Křišťanovi z Prachatic z 1417); in Hlídko 1911, příl. (ed. J. Sedlák; kázání Contra duos articulos Vicleph); in Hlídko 1912, příl. (ed. J. Sedlák; De ecclesia, Antihus); J. Sedlák in M. Jan Hus (1915; ukázky z De ecclesia, Articuli 42 ex processu M. Iohannis Hus); in Hlídko 1920, s. 7 a pokr. (ed. J. Sedlák; Tractatus breves pro domino Paulo); in Mediaevalia Philosophica Polonorum (Varšava) 1970, s. 113 (ed. R. Palacz; Positio de universalibus); in Studia Mediewistyczne 1972/2, s. 165 (ed. F. Šmahel; Argumenta de universalibus realibus). – *Překlad do češtiny*: in Výbor z české literatury doby husitské 1 (1963; přel. A. Molnár; ukázka z De ecclesia). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Fikrl: Čechové na koncilu kostnickém. Dodatek 2. Spisy Š. P., ČČH 1903, s. 428; J. Truhlář: Paběrky z rukopisů klementinských. Doplňky spisů M. Maříkových a Pálčových, ČČH 1904, s. 201; V. Flajšhans: Dodatky a opravy... 1. Š. z P., ČČM 1905, s. 129; J. Prokeš in Husitica vatikánské knihovny v Římě (1928); J. Triška in Literární činnost předhusitské univerzity (1967); R. Palacz in Materiały Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej (Varšava) 8, Seria A, 1967, s. 107; J. Triška in Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity 1348–1409 (1981); P. Spunar in Repertorium auctorum provecum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans 1 (Wrocław 1985). ■ LITERATURA: J. Bidlo: Čeští emigranti v Polsku v době husitské a mnich Jeroným Pražský, ČČM 1895, s. 118 a pokr.; J. Fikrl: Čechové na koncilu kostnickém, ČČH 1903, s. 178 a pokr.; J. Sedlák: P. spis proti Husovu traktátu De ecclesia, Hlídko

Paleček

1912, s. 39 a pokr.; V. Sokol: Příspěvek k dějinám kaple Betlémské, ČNM 1923, s. 24; B. Vydra: Polská středověká literatura kazatelská a její vztahy ke kazatelské literatuře české, Věstník KČSN 1927, č. 2; J. Prokeš: K P. Replíce proti čtyřem artikulům pražským, Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi, prof. Karlovy univerzity, k 60. narozeninám (1928); J. Pečar in Žižka a jeho doba 2 (1928); L. Matyáš: M. Š. z P., Časopis katol. duchovenstva 1931, s. 111 a pokr., 1932, s. 235 a pokr. + M. Š. z P. proti Husovi v Kostnici, tamtéž 1933, s. 22 + M. Š. z P. v Kostnici po smrti Husově, tamtéž 1937, s. 414 + Š. z P. v Polsku, tamtéž 1938, s. 144 + Právní názory M. Š. z P. o církvi a sněmu, tamtéž, s. 228; R. Palacz: Stefan Palecz. Stan badań, Materiały Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej (Varšava) 8, Seria A, 1967, s. 93; K. Yrána: M. Š. z P. v Polsku, sb. Se znamením kříže (Řím 1967); J. Trífška: Příspěvky k středověké literární univerzitě 3, AUC, Historia 10, 1969, s. 40; J. Nechutová: M. Š. von P. und die Hus-Historiographie, Mediaevalia Bohemica 1970, s. 87; R. Palacz: La Positio de universalibus d'Étienne de Palecz, Mediaevalia Philosophica Polonorum (Varšava) 1970, s. 113; F. Šmahel: Circa universalia sunt dubitationes non pauce 1–3. Studie a texty k pražskému sporu o universalia realia, Filoz. časopis 1970, s. 987; J. Nechutová: M. Š. z P. v Husově korespondenci, LF 1970, s. 29; F. Šmahel: Ein Disputationsbehelf aus der Blütezeit des Prager Universalienstreites: Argumenta de universalibus realibus M. Stephani Palecz, Studia Mediewistyczne 1978, sv. 2, s. 165; V. Herold in Pražská univerzita a Wyclif (1985); J. Kadlec in Katoličtí exulanti čeští doby husitské (1990).

jl

Paleček

15.–16. století

Cyklus morálně-naučných rozprávek o šaškovi Jiřího z Poděbrad.

Šířil se rukopisně i tiskem pod názvy *Historie o bratru Janovi P.*, *Historií dvanácte o b. J. P.*, *Artikulové, kteréž b. J. P. ... činíval* apod. – Centrální postavou cyklu je Jan P., původně asi Palček († asi kolem 1470), šašek krále Jiřího z Poděbrad, ve své době široce známý, jak ukazuje několik historických zmínek (jeho domnělou totožnost s bratrem J. Klenovským, tradovanou ve starší odborné literatuře, vrátil J. Herben). O jeho působení se zřejmě ústně tradovaly historky vyvolané jeho vtipnou prostořekostí. Z nich byl asi v 1. polovině

16. století zredigován výběr omezený na sakralizovaný počet 12 vyprávění (epizodicky se dochovaly narážky na některé další rozprávky, do cyklu nepojaté), ukazujících P. jako ochránce utlačovaných a praktického usku-tečňovatele evangelijních morálních zásad, vtipného a důsledného hlasatele čínorodé křesťanské humanity. Tím je cyklus ideově blízký sociálním názorům jednoty bratrské. Ještě v 16. století byl přeložen do němčiny. Literárně navazuje na tradici zábavných rozprávek pozdního středověku a renesance, ale látková literární filiace byla zatím zjištěna jen u jediné rozprávky.

Dík oblibě cyklu vykristalizovala hrdinova postava v obecném povědomí rychle ve výrazný typ, a jak dokládá jeho jméno v názvech obrozených i pozdějších humoristických časopisů, dlouho se v něm udržela. Novodobou popularitu zajistil cyklu edicemi a úpravami J. Herben (poskytl jimi podnět i L. N. Tolstěmu k přepracování látky v povídce Šašek Paleček). Pro literární tvorbu se postavou P. inspirovali K. Sabina, J. Neruda, V. Hálek, S. Čech, A. Jirásek, F. Kubka.

EDICE: in Výbor z literatury české 2 (1868, ed. K. J. Erben); J. P., šašek krále Jiřího (1904, ed. J. Herben); in J. P., der lustige Rath des Königs Georg von Böhmen. Politik 25. 12. 1904 (ed. Č. Zíbrt, starý něm. překlad); in Historie utěšené a kratochvilné (1941, ed. B. Václavek, jazykově modernizováno); in Kratochvilné rozprávky renesanční (1952, ed. A. Grund); in sb. Příspěvky k dějinám starší české literatury (1958, ed. R. Urbánek). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 3034–36; R. Urbánek in J. P., šašek krále Jiřího, a jeho předchůdci v zemích českých, sb. Příspěvky k dějinám starší české literatury (1958, s. 44). ■ LITERATURA: F. B. Mikovec: Johann Klenovský, der lustige Rath Königs Georg von Böhmen (s novým něm. překladem Historií), Slawische Blätter (Vídeň) 1865, s. 93; A. Tobias: Kleine Mitteilungen aus der Stadtbibliothek in Zittau, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1870, s. 214; J. Jireček in Rukověť 1 (1875, pod heslem Klenovský); J. Herben: Klenovský – Paleček, Sborník historický 1, 1883, s. 43 + J. P., šašek krále Jiřího (s úpravou Historií), Čas, beletr. příloha 1898, s. 185, 193; Č. Zíbrt: J. P., der lustige Rath des Königs Georg von Böhmen, Politik 25. 12. 1904; B. R. (Ryba): Paleček – plagiátor?, LF 1934, s. 465; B. Václavek in ant. Historie utěšené a kratochvilné (1941); A. Grund in ant. Kratochvilné rozprávky renesanční (1952); J. Kolár: Historie o bratru J. P., ČLit 1957, s. 402; R. Urbánek: J. P., šašek krále Jiřího, a jeho předchůdci v zemích

českých, sb. Příspěvky k dějinám starší české literatury (1958); J. Kolár in Česká zábavná próza 16. století a tzv. knížky lidového čtení (1960); E. Pražák: Prokop a P., in Stati o české středověké literatuře (1996).

jk

Paleček (1)

1841–1847

První český humoristický časopis pro široké čtenářské vrstvy.

Podtitul: 1841–47 (sv. 1–19) Milovník žertu a pravdy. – *Redaktoři:* 1841–42 (sv. 1–5) „na světlo posílán od Fr. Rubše, Fr. Hajniše a ještě někoho“ (tj. V. Filípka); 1842 (sv. 6) „od Fr. Rubše a několika jiných“; 1842–43 (sv. 7–10) od „Fr. Rubše a ještě někoho“ (tj. V. Filípka); 1843–47 (sv. 11–19) „od Fr. Rubše a V. Filípka“. – *Nakladatel:* 1841–47 (sv. 1–19) J. Spurný, Praha. – *Periodicita:* Nepravidelná v jednotlivých svazcích: 1841 (sv. 1–4); 1842 (sv. 5–7); 1843 (sv. 8–12); 1844 (sv. 13–15); 1845 (sv. 16); 1846 (sv. 17–18); 1847 (sv. 19). Prvních 7 svazků vyšlo i ve 2., popř. i 3. vydání.

Posláním prvního českého humoristického časopisu bylo rozšířit s pomocí zábavné formy okruh českého čtenářstva a zároveň poskytnout praktickou pomoc pořadatelům besed publikováním deklamací a scénických výstupů. Zprvu se dařilo vyvolat zájem o české čtení zejména v lidových vrstvách, postupně však, zvláště když se v posledních dvou ročnících přestaly objevovat příspěvky F. J. Rubeše, P. ztrácel pro svou nenáročnost a malou časovou aktuálnost na výraznějším společenském i literárním významu. Každý svazek přinášel proti titulu kreslený vtíp. V různých rubrikách, nepravidelně zařazovaných (*Oznámení, Stoleť kalendář, Všeličeho chuť, Kukátko, Vysvětlení obrázku zprědu přiloženého* apod.), byly otiskovány anekdoty, aforismy, obecné ironické narážky na některé dobové otázky týkající se literatury, vlastenectví a zejména stylu života, módy, lidské hlouposti aj.

Hlavním autorem P. byl F. J. Rubeš. Jeho novely uváděly do české literatury obraz soudobého všedního života s výraznými realistickými prvky, hlavně v kresbě postav (Pan Trouba, Smutné vyrazení ve Hvězdě, Ostří hoši), jeho deklamovánky se pak stávaly pravidelnými součástmi českých besed. Z hoj-

ných, umělecky však méně náročných příspěvků Filípkových jsou nejzajímavější některé ironické glosy k soudobému životu a výjevy ze života nižších vrstev, kuchařek, bradýřů, hadráček, podané s výrazným sociálním soucítěním. Autor nápadu vydávat tento humoristický časopis, F. Hajniš, přispíval do P. většinou anonymně drobnými prozaickými útvary. Několika menšími pracemi se na časopisu podílel i J. K. Tyl, F. Kop, J. Možný a dramatickou scénkou J. Burgerstein. – V. 50. letech vycházely neperiodické tisky, které pod tituly připomínajícími Rubešův časopis (Palečka prvního povídalek, Paleček druhý, humorista český ap.) otiskovaly anekdoty a žertovná vyprávění, ale bez většího ohlasu a významu. Sám Filípek se pokusil na P. navázat časopisem Turek na mostě pražském, vyšel však jen první svazek.

LITERATURA: F. L. Vorlíček: List z české literatury, alm. Lada Nióla (1855); F. Hajniš: Před čtvrt stoletím, sb. Po desíti letech (1863); K. S. (Sabina): P. a jeho doba, Světozor 1869, s. 318 a pokr. → Články literárnědějepisné 2 (Vybrané spisy 3, 1916); A. Novák: F. J. Rubeš a počátky novočeské literatury humoristické, sb. Literatura česká 19. století 3, sv. 1 (1905); F. Strejček in Humorem k zdraví a síle národa (1936); M. Vučka: Vyprávění o P., Dějiny a současnost 1963, č. 2.

ks

Paleček (2)

1872–1887

Humoristický a satirický obrázkový týdeník přinášející původní i přeloženou prózu, lyrické i epické verše, epigramy i parodie. Na sklonku 70. let stál na straně stoupenců národní orientace literatury a proti lumírovcům.

Podtitul: 1872/73–1874 (roč. 1–2) Humoristický týdeník obrázkový; 1874/75–1880 (roč. 3–8) Humoristický obrázkový týdeník nepolitický; 1881–82 (roč. 9–10) Humoristicko-satirický týdeník nepolitický; 1883 (roč. 11 do č. 25) Humoristický týdeník nepolitický; 1883 (roč. 11 od č. 26) Humoristický týdeník nepolitický se satirickou přílohou Šotek; 1884 (roč. 12) Humoristický týdeník nepolitický s politickosatirickou přílohou Šotek; 1885–87 (roč. 13–15) Humoristický týdeník nepolitický. – *Redaktoři:* 1872/73 (roč. 1 do č. 29) J. Štolba; 1873–1873/74 (roč. 1 od č. 30 – roč. 2 do č. 13) A. V. Nevšímal; 1873/74–1874/75 (roč. 2 od č. 14 – roč. 3 do č. 7) J. Štolba a A. V. Nevší-

Paleček

mal; 1874/75–1875/76 (roč. 3 od č. 8 – roč. 4 do č. 43) A. V. Nevšimal; 1875/76–1876/77 (roč. 4 od č. 44 – roč. 5 do č. 24) za redakci odpovědný J. Stolař (bylo to formální opatření, protože faktický redaktor I. Herrmann nebyl ještě plnoletý); 1876/77–1878 (roč. 5 od č. 25 – roč. 6 do č. 44) I. Herrmann; 1878–81 (roč. 6 od č. 45 – roč. 9 do č. 9) R. Pokorný; 1881–82 (roč. 9 od č. 10 – roč. 10) K. Krejčík a R. Pokorný; 1883 (roč. 11) R. Pokorný; 1884–85 (roč. 12–13 do č. 41) K. Krejčík a R. Pokorný; 1885–87 (roč. 13 od č. 42 – roč. 15 do č. 25) R. Pokorný; 1887 (roč. 15) od č. 3 odpovědným redaktorem obrázkové části a od č. 26 do č. 39 odpovědným redaktorem celého časopisu K. Krejčík, č. 40 J. Kouba. – *Vydavatel*: 1872/73–1878 (roč. 1–6 do č. 26) J. Otto; 1878 (roč. 6 od č. 27) Fr. Borový; 1879–81 (roč. 7–9 do č. 26) R. Pokorný; 1881–82 (roč. 9 od č. 27 – roč. 10) K. Krejčík a R. Pokorný; 1883 (roč. 11) R. Pokorný; 1884–85 (roč. 12–13 do č. 41) K. Krejčík a R. Pokorný; 1885–87 (roč. 13 od č. 42 – roč. 15 do č. 2) R. Pokorný; 1887 od č. 3 J. Skřivan a K. Krejčík; Praha. – *Periodicitá*: týdeník; 1872/73–1875/76 (roč. 1–4) od podzimu do podzimu; 1876/77 (roč. 5) od podzimu 1876 do konce roku 1877, 66 čísel; 1878–87 (roč. 6–15) shodně s kalendářním rokem; s výjimkou roč. 5 a roč. posledního (jen 40 čísel do 30. 9. 1887) obvykle 52–53 čísel; v některých ročnících byla čísla sdružována do sešitů po třech číslech. – *Přílohy*: 1873/74–1874/75 (roč. 2–3) Příloha; 1878–81 (roč. 6–9) Palečkův telefon. Inzertní příloha k humoristickému týdeníku; 1878 (roč. 6) Ozvěna, románová příloha k humoristickému týdeníku P. a Pražským hospodářským novinám; 1882 (roč. 10) Inzertní příloha k humoristickému týdeníku a též prémie: J. Herben: Paleček; 1883–84 (roč. 11–12) Šotek; 1884 (roč. 12) v sešitech J. Arbes: Český Paganini; 1884–86 (roč. 12–14) Rarášek.

Úkolem P. bylo podle programové básně E. Züngela v 1. čísle „tapat hříchy, vady, bludy“ a být, jako byl kdysi Paleček krále Jiřího z Poděbrad, „králův šašek – šaškův král“. Pěstování českého humoru v samostatném časopise mělo vytlačit německé humoristické časopisy do té doby v domácí společnosti oblíbené a také tzv. krvavou literaturu. Zejména od redaktorského působení I. Herrmanna byly v P. hojně otiskovány i překlady. 1878 vycházela navíc ještě na překlady zaměřená příloha *Ozvěna*. Za redaktorství R. Pokorného a K. Krejčíka se v P. na dobré úrovni více uplatňovala satira, týkájící se především literárních, uměleckých a společenských problémů, někdy i politického života (byla jí též vyhrazena rubrika *Z Palečkovy toboľky*, obsahující krátké dialogy Palečka s Malíčkem na aktuální témata), a ještě výraznější místo v něm zaujímaly překlady, a to zejména ze slo-

vanských literatur. V 80. letech způsobovalo satirické ostří občasnou konfiskaci čísel; následná snaha redakce zvýšit u čtenářů důvěryhodnost časopisu přidáváním dalších příloh nespĺnila vždy očekávané cíle a list se postupně – také vlivem konkurence Humoristických listů a nově založeného Švandy dudáka – dostával do existenčních potíží a ztrácel svůj význam. Poslední ročník vycházel již bez vlivu R. Pokorného, po jehož smrti bylo vydávání P. zastaveno. Na starý titul pak navázal Nový Paleček, který majitel J. Skřivan s redaktorem J. Koubou začal vzápětí (od října 1887) vydávat. Pro svou uměleckou nenáročnost a nepolitickost humoru však nedosahoval významu a úrovně starého P., ač vycházel až do 1900. – Inzertní příloha P. mívala část vyhrazenou pro listárnu, šachové úlohy, hádanky, pro obrázek s komentářem, někdy i pro anotovaná oznámení nových knih. Velká pozornost se zde věnovala literatuře a kulturnímu dění na Slovensku. Pokud *Inzertní příloha* nevycházela, měly tyto stálé rubriky místo na poslední stránce P. Někdy se v příloze vyskytovaly i zásadní kritické články, které přesahovaly zábavný ráz časopisu, např. za redaktorství I. Herrmanna 1878 (roč. 6) v ní existovala rubrika *Žert a pravda o českém divadle*. – Další příloha *Ozvěna* s podtitulem *Románová příloha k humoristickému týdeníku P. a Pražským hospodářským novinám* vycházela 1878 (roč. 6); pořádal ji B. Frida, odpovědným redaktorem byl I. Herrmann (č. 1–22), pak R. Pokorný (č. 23–26) a vycházela jednou za 14 dní (každou druhou sobotu); č. 1 vyšlo 5. 1., poslední 21. 12. – Nejvýznamnější přílohou P. byl *Šotek*. Vycházel 2 roky (1883–84), a to jednou týdně o 4 stranách. V roč. 1 do č. 50 měl podtitul *Satirická příloha Palečkova*, dále pak *Politicko-satirická příloha k Palečku*. V roč. 1 do č. 16 byl hlavním spolupracovníkem J. Arbes a hlavním ilustrátorem M. Aleš, od č. 17 byl redaktorem a vydavatelem R. Pokorný; 1. roč. měl také hudební přílohu. – Příloha *Rarášek* (1884–86, roč. 12–14) za redakce K. Krejčíka a R. Pokorného, pak jen R. Pokorného, nebyla významná. V celkem 30 číslech malého formátu o 16 stránkách přetiskovala kreslené vtipy a anekdoty ze starších ročníků P.

Vedle vlastního poslání rozvíjet český humor a satiru se P. za redakce R. Pokorného a jeho přičiněním významně podílel na dobových sporech o základní orientaci české lite-

ratury na konci 70. let, když se postavil do řad odpůrců lumírovského pojetí literatury; zejména Pokorný vedl polemiky a psal satirické verše zaměřené na Lumír a J. V. Sládku, v nichž se ovšem zřetelně odrážela i osobní averze. Pokorný také 1881 (roč. 9) otiskl otevřený list adresovaný Sládkovi (formou zaslána ho uveřejnily i Nár. listy a Pokrok), v němž se polemicky vyslovil k výhradám redaktora Lumíra vůči stanovisku ruského historika A. N. Pypina v knize Historie slovanských literatur a při té příležitosti znovu prokazoval příslušnost P. k národně a slovansky zaměřenému proudu v české literatuře. Obdobné postoje zaujímal P. i v jiných sporech, včetně obrany pravosti RKZ. – Žánrové složení P. bylo velice pestré. Vedle převažujících povídek a humoresek i žertovných veršů lyrických i epických (často lidového původu) skladbu časopisu vytvářely také epigramy a básnické parodie (Erbenovy Svatební košile, Hálkovy Večerní písně, Nerudovy Písně kosmické, Jablonského Moudrosti otcovské, byly parodovány verše J. Vrchlického, J. V. Sládky, A. Heyduka aj.). P. přinášel i statí věnované humoru, jež se svým odborným rázem poněkud vymykaly z beletristického charakteru časopisu (J. Holeček: Klásobraní na poli české pouliční poezie, roč. 5, 1877; J. Arbes: Máchovy satirické náběhy, roč. 14, 1886; Č. Zíbrt: Staročeský humor, roč. 15, 1887). Vedle běžných vtipů se od roč. 7 (1879) v P. objevují seriály anekdot z jednotlivých etnik (židovské, cikánské) i národnostní (slovenské, vyprávěné slovensky, bulharské, velko- i maloruské, perské, o Maďarech aj.), příběhy o společenských profesích a skupinách (myslivecké, vojenské, farářské i popské historiky, sokolské anekdoty aj.). V 8. roč. (1880) tvořila pravidelnou součást časopisu i humorná vyprávění o divadle (*Divadelní historiky*) rozmanitých autorů, mezi nimi i P. Albiériho, J. V. Friče, J. Holečka, J. D. Konráda, S. Mráze, J. Nerudy, J. L. Turnovského. P. si od počátku vytvořil široký okruh přispěvatelů. Z nejvýznamnějších spisovatelů v něm publikovali verše J. Neruda (i pseud. Ant. Barborika), V. Hálek, A. Heyduk (i podp. Adolf) a do sporů s lumírovci i J. Vrchlický a J. V. Sládek (pseud. Barnabáš Satan, Milo), prózy S. Čech a J. Zeyer. Na přispěvcích se podílely všechny generace; z nejstarších zejména F. Doucha, J. V. Frič (i pseud. Filek z Dobré Kopy, J. Opočenský, M. Brodský) a F. Hajniš, zveřejňovaly se

dosud netištěné práce z pozůstalosti F. L. Čelakovského (epigramy), K. Havlíčka Borovského (epigramy a jiné texty), verše V. V. Bělohrobského i V. V. Trnobranského. Výročí vydání Máchova Máje P. 1886 (roč. 14) připomněl verši mrtvých májistů V. Hálek a R. Mayera, dále básněmi A. Heyduka, A. Sázavské, F. V. Jeřábka a články J. Arbesa, J. V. Friče a K. Světlé. Z nejmladší generace začal v P. publikovat již 1883 (roč. 11) J. S. Machar (i pseud. Antonín Rousek, dr. Leon Leonardi, Leon Leonardi), poté A. Klášterský (pseud. Petr Jasmín), A. Sova (pseud. Ilja Georgov) a F. X. Svoboda (i pseud. Fr. Lifka). Podstatným způsobem se pak mladá generace prosadila v posledním, 15. roč. (1887), kdy se Pokorný vzhledem ke své chorobě vzdal redakce. Tři Macharovy básně, tři básně a próza A. Sovy a dva sonety F. X. Šaldy vnesly do časopisu moderní sarkasmus a sebeironii. Nejčastěji *veršem, prózou nebo obojím do prvních ročníků P. přispívali* J. Baše (i pseud. Al Terego), V. Crha (pseud. H. Arnošt Vajcr), M. Čech (pseud. Jan z Lípy, Karaf. Steinbach), I. Herrmann (i podp. Hynek H. a pseud. Arminius, Barbarabáš Trn, Basilisk, Ernst Kasperes, Ignatius, Šnofoun, Švanda, Tomáš Cihla, Známý), A. V. Nevšimal (i pseud. Josef Sofoklés a šifry A. N., N.), L. Stroupežnický, J. Štolba (i pseud. Jobek, dr. Pepé) a E. Züngel (i Züngl, i pseud. Em. Trnka, Trnka a šifry E., E. Z.) a dále G. Bambas Miškovský (i šifra G. Bs.), V. Beneš Šumavský, J. J. Benešovský-Veselý (i pseud. Juan Ejaroslao Fscppa a Heřmánek-Benešovský), J. Bittner (i pseud. Holátko, J. Brus), K. Čermák, A. V. Černý (i pseud. Aug. Strážovský a šifra Aug. St-ý), G. Dörfel (i pseud. L. Bobeš), F. K. Drahoňovský, F. Dvořák, J. Funke, A. Gallat, I. Geisslová, L. Grossmannová Brodská (podp. Grohsmannová), H. Grunert (pseud. Froufrou a Frou-Frou), B. Havlasa, J. Herben (i pseud. J. Kalina), F. Herites (i pseud. Jakub Stoleček, Tureček), V. Hes (pseud. Václ. Hase), J. Holeček, V. Hornof (podp. Hornov), V. R. Horský, J. V. Hrubý (i pseud. Josef Libochovský), J. Hubáček (i pseud. Fedor Hubičko), P. Jehlička, B. Jelínek, E. Jelínek (i pseud. Ed. J. Pražský a šifra E. J.), J. Ježek (i šifra Jos. Jžk), K. Jiránek (i šifra Q. H.), Č. Kalandra, J. Košín z Radostova (i pseud. Josef Radostov), A. Koukl (i pseud. Filištín, Petr Filištín a šifra P. Fil.), E. Krásnohorská (pseud. Soliman Ředkvička), G. B. Kubelka (i pseud. G. Bodláček), J. B. Kühnl,

Paleček

- F. Kvapil (pseud. F. Žherský), J. Martinec, A. Melišová-Körschnerová, J. Nečas, O. Pinkas (pseud. Saknipo), R. Pokorný, L. Quis, K. V. Rais (pseud. Prokop Bodlák), R. Saska (i pseud. R. S. Pepř), L. Sehnal, O. V. Seykora (i pseud. Kostelecký, K. Seykora, K. Sykra a šifra Oldř. S. Kost.), G. J. Schulz, A. Schwab (pseud. Arnošt Polabský), J. Soukal, A. Srb, J. J. Stankovský (i pseud. Diavolo), F. Šimeček, K. Šípek (i vl. jm. J. Peška, pseud. A. K. Šepoj a šifra A. K. Š.), J. Thomayer (pseud. R. E. Jamot, Majordómus), F. Ulrich (pseud. A. Trnavský), J. Váňa (podp. J. Váňa Prachatický, J. V. Prachatický), F. R. Vognar, J. Wunsch (pseud. Beppo da Vinci), V. Žižala (pseud. V. Z. Donovaný). – *Za redakce R. Pokorného se v P. nejčastěji vyskytovali* zejména F. Chalupa (i šifry Fr. Ch., Fr. Chlp., Chlp.), B. Kaminský (i šifra Kam.), K. Leger a R. Pokorný (i pseud. Heřman Městeček), Petar, Petar Ranko, Ranko a šifry R. P., R.) a dále P. Albieri (i podp. Albieri), J. Arbes (i pseud. Aldebaran, dr. V. Blauhaas, Ivan Kopřiva, Med. U. Dr. d'Arbes, Orion), L. Arietto (i podp. Ariett), F. Bačkovský, F. Bayer (podp. Francek Bayerů, F. B. Rožnovský), F. Brábek (i pseud. Branovický), J. Braun (pseud. Kutnohorský, Z. Mirceltic), L. Brtnický, K. Bubník, A. Burdich, O. Bystřina, A. Čacký, K. Čupr (pseud. K. Č. Kolčavský), G. Dörfel, J. Dunovský (i pseud. J. D. Hradišský a šifry Dý, Jan Dý, J. D...ý, J. D., J. D. Hrad.), C. L. Frič, J. Havlík, J. Herben (i pseud. J. Kalina a šifry J. Hn., J. H...r), F. Herda (podp. Jaroslav H.), F. Herites (pseud. J. Stoleček, šifra H...s), I. Herrmann, J. Holeček, V. Houdek (i pseud. Kilián Karásek), J. M. Hovorka (i pseud. J. M. Akrovoh), J. K. Hraše, J. L. Hrdina, J. Hrubý (pseud. Pavel de Angelis), J. V. Hrubý (i šifra Jos. Vl. H.), P. Jehlička (pseud. Dr. Vagus), E. Jelínek (pseud. Ed. J. Pražský), J. Ježek (i pseud. Lerison, Sef. Lerison), K. Jiránek, H. S. Kaizl, J. V. Kalaš (pseud. J. Drachovský), O. Klazar (pseud. O. Horský, Ot. Horský, Vendelín Brk, Venda Brk), I. Klicpera (i pseud. Starý štu-dent), B. Klimšová, A. Koldinský, J. D. Konrád, J. Kosina (pseud. Jaroslav Nasiko, Skalný), S. A. Košťál (i šifry S. A. K., -ál), A. Koukl (pseud. Filištin, Petr, Petr Filištin, P. Filištin), E. Krásnohorská (pseud. Gambrius, Jeden žíznavý), R. J. Kronbauer, J. Křišťan (pseud. J. Calvi), J. Kubelka, J. Kuchař, K. L. Kukla (podp. K. Kukla Sedlčanský), J. Lacina (pseud. Kolda Malínský), E. Ludvík (pseud. Jan Ruda, šifra J. R.), F. L. Menhard (i pseud. Fr. Mhd. Litoměřický), E. Miřiovský (i pseud. K. Horský), O. Mokry, S. Mráz, A. E. Mužík (i pseud. Ivan Pravý), J. Nečas (pseud. J. Čas), A. Peška (i podp. A. Peška Otaslavský), A. Pikhart (pseud. Bezplatný, Pro-tiva), V. Pittnerová (podp. V. G. Pittnerová), J. V. Pokorný, J. Polívka, G. Preissová (i šifra Elka P.), F. Procházka, F. S. Procházka, F. X. Procházka, P. Projsa, O. Prokoš (i pseud. Ratibor Vtipálek), K. V. Rais (pseud. Prokop Bodlák), V. Rakous, F. Roháček, F. K. Rosůlek, V. Řezníček, O. Seykora (i pseud. Oldřich S. Kostelecký, šifry O. S. K., O. S. Kost., O. S. Ký.), J. Skřivan (pseud. J. V. Višňovský), P. Sobotka (pseud. Pr. Spurius, Václav Votroubek), J. J. Stankovský, P. Starý (i pseud. Polykarp, Mařenka Polykarpo-vá), F. Šimon, K. Šípek (i pseud. Tandariáš), A. Šnajdauf (i pseud. Lad. Severin), A. B. Šťastný (i šifra A. B. Š.), J. Štolba, J. Šváb (i pseud. Malostranský, šifra J. Šv. M-ý), F. Tomek (i pseud. Isidor Kuliferda), J. L. Turnovský, J. Váňa (pseud. Abraham Vasmacuky, Jan Bečman, J. V. Prachatický, Kristián Plačič Sládkovič), B. Viková (podp. B. Kunětická), F. Zákrejs, E. Zitek, E. Züngel (i šifry E. Z., Z.), ojedinele též O. Auředníček, B. Čermák, A. Do-stál, J. Flekáček, K. B. Hájek, K. V. Havránek, B. Herbenová (podp. B. Foustková), K. O. Hubálek, J. Klecanda, A. Klose, L. Kuba, F. Lorber, B. Mühlsteinová, R. Svobodová, M. A. Šimáček, A. Škampa, A. V. Šmilovský, F. Táborský, T. E. Tisovský, J. Vrba. – S publikováním *překladů* začal až I. Herrmann, když 1876 (roč. 4) otiskl svůj převod Vernova románu *Zimní pobyt v ledovém moři*. Následovala Vernova práce *Doktor Ox* (L. Schmidt), próza Ch. Dickense (J. Váňa, pseud. V. Prachatický) a F. Bret Harta (O. Klazar). Za redakce R. Pokorného se okruh tlumočených autorů značně rozšířil, zejména ze slovanských literatur, což odpovídá také redaktorově základní orientaci. Ruskou literaturu překládali hlavně J. Hrubý, C. L. Frič a J. Hu-dec (oba N. V. Gogola), F. Chalupa, J. Kalaš (pseud. Drachovský), F. Mach, F. Marjánko, epigramy A. S. Puškina J. Hejduk, polskou J. Hu-dec a zejména R. Pokorný, F. Holinka (pseud. F. H. Časlavský, šifra F. H. Č.) a E. Jelínek (pseud. Ed. J. Pražský, šifra Ed. J.) a bulharskou E. Jelínek a tvorbu jihoslovanských národů J. Holeček. Z neslovanských literatur H. Balzaca uváděl V. Černý, A. Daudeta a F. Spielhagena B. Klimšová, Marka Twaina G. Dörfel a C. L. Frič (i pseud. Fr. Nebeský a šifra P. P.),

M. Jókai a F. Brábek (šifra Fr. Br.) a A. Bella. V roč. 14 a 15 (1886 a 1887) J. V. Frič a J. Nečas otiskovali seriál překladů evropských bajek (Ezop, G. E. Lessing, F. D. Morawski). – Podstatnou složku P. tvořil výtvarný doprovod. Vedle portrétů významných osobností se v něm soustavně vyskytovaly ilustrace prozaických a básnických děl i národních písní, kreslený humor a vtipné obrázky k ustáleným jazykovým frázím, často i celé cykly k určité aktuální události nebo ze zajímavého prostředí. Hlavní ilustrátor v 70. letech (někdy takto i výslovně označený v záhlaví časopisu) byl G. J. Schulz, od 1883 (roč. 11) K. Krejčík. Do P. častěji přispívali M. Aleš, F. Chalupa, K. L. Klusáček, F. Kolár, B. K. Kutina, E. K. Liška, K. Maixner, K. L. Thuma, dále pak K. Klíč, L. Marold, V. Oliva, H. Schillinger, J. Věšín, E. Zillich, K. Žádník, J. Ženíšek aj. – Příloha *Ozvěna* podle programu vyhlášeného ve svém vstupu chtěla seznamovat s dobrými cizojazyčnými romány, především ze slovanských literatur. Celý ročník byl však zaměřen hlavně na literaturu francouzskou. Na pokračování tu vycházely prózy A. Dumase ml. (Offland), É. Erckmanna a A. Chatriana (Přeslavný doktor Matheus), V. Huga (Legenda o krásném Pécopinu) v překladech B. Fridy, K. Šípka (šifra K. Š.) aj., z angličtiny přeložil B. Frida Oudinovu novelu *Růže z Provence*. Jediný český původní román pocházel z pera S. Podlipské (Nalžovský). Poezie se v *Ozvěně* objevila jen výjimečně (J. Vrchlický, anonymní překlad pěti Baudelairových Malých básní v próze). V rubrice *Fejeton* vedle stejnojmenného žánru vycházely i kratší syžetové prózy domácí (S. Podlipská) i cizí (Voltaire, Th. Gautier, A. Houssaye, É. Zola), také obšáhlejší recenze vyšlých knih, zejména J. Vrchlického, ale též např. almanachu Zora i různé zeměpisné, historické a kulturní zajímavosti a aforismy historických osobností. *Ozvěna* si kladla vyšší umělecké ambice, ale nový majitel R. Pokorný se rozhodl vydávat P. bez příloh. – Příloha *Šotek*, vedená J. Arbesem, navazovala na předcházející jeho časopis stejného jména (1880–81). Zpočátku byla především beletristickým listem, jehož podstatnou část vyplňovaly humoristické a satirické povídky, alegorické básně a epigramy. Satira se uplatňovala hlavně v prózách, které psal J. Arbes (otiskoval je nejen pod svým obvyklým pseudonymem Ivan Kopriva, ale i jako J. Ar., Šebestían Kašparides, Kdosi od nás, Karel Pudil, L. Ro-

bin, Petr Šafařík, Em. Velebín). Přispěvatelský okruh byl podobný jako v P., do prozaické části přispěl O. Bystřina, E. Miřiovský, V. Obránov, V. Pejša, F. X. Svoboda (pseud. Fr. Anger), dále mezi básníky najdeme vedle K. V. Raise (pseud. P. Bodlák) J. Antoše, K. Čupra (pseud. K. Č. Kolčavský), F. Chalupu, K. Jiráňka, J. S. Machara (pseud. Dr. Leo přijímá Leonardí, Leon Leonardí), E. Miřiovského (i pseud. A. Krim), A. E. Mužíka (i pseud. Catilina a Ivan Pravý), O. Příkryla (pseud. Šebřít Gazda) a další. Byly zde otiskeny také Havlíčkovy Tyrolské elegie (s ilustracemi M. Alše) a jeho zapomenuté epigramy a básně, především proticírkevní. Po převzetí redakce R. Pokorným okruh přispěvatelů zůstal víceméně zachován, ale proměnil se ráz časopisu: ubyly povídky a větší básnické skladby, přibýly stále rubriky *Politický přehled*, *Šotkův telefon*, *Šotek ve Vídni*, *U našeho stolu*, různé *Luciperkovy dopisy*, v kterých byly vyslovovány komentáře k aktuálním politickým událostem a ostré satirické výpady proti vládě, obecně proti Němcům a Maďarům i proti církvi. Tím přibývalo cenzurních zásahů a konfiskací čísel, zejména ve 2. roč. Satira byla zaměřena i na poměry v české kultuře, zejména v Národním divadle, na problémy s budovou Národního muzea, s rozdělením univerzity, i proti kritikům RKZ. Výpady byly často zaměřeny proti časopisu Pokrok, proti „modernímu stříhu“ v básnictví i ve výtvarném umění a také proti O. Hostinskému za jeho kladné hodnocení díla Z. Fibicha. Více se také uplatňovaly epigramy, aforismy, krátké glosy, často nepodepsané a pocházející asi především z pera šéfredaktora. V tomto období se v Š. výrazně rozšířila výtvarná stránka.

LITERATURA: ● ref. P: H-a. (H. Babička), Koleda 1879, příl. k č. 2; an., NL 1. 1. 1880; an., Čas 1, 1886/87, s. 201 ●; P. Skřivan: Procházka literaturou humoristickou, *Vlasť* 3, 1886/87, s. 498 a pokr.; J. Štolba in *Z mých pamětí* 2 (1906, s. 204); F. Strojček in *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880* (1915, kap. Literární boje kolem r. 1880); I. H. (Herrmann): *Za A. Nevšimalem*, *Zlatá Praha* 33, 1915/16, s. 486, 498 a Malý komentář k všelikému čtení o mně, *Topičův sborník* 4, 1916/17, s. 250; J. Thomayer in *Z pouti životní* 3, část 3 (1920); J. V. Sedlák: *Z činnosti R. Pokorného*, *LF* 1922, s. 135, 213, 270; J. Máchal in *Boje o nové směry v české literatuře* (1926); M. Novotný: *Listy rozlehlé z literární kroniky* 2, *Lit. rozhledy* 13, 1928/29, s. 187; F. Borový: *Hlasy z obecnstva*, *Rudolf Pokorný, Lit. rozhledy* 13, 1928/29, s. 235.

ks

Páleníček

Ludvík Páleníček

* 16. 7. 1904 Kroměříž

† 13. 5. 1991 Praha

Literární a divadelní kritik a historik, historik výtvarného umění, kulturní publicista, spojující zájem o celonárodní dění se zájmem o regionální kulturu, zvláště na Kroměřížsku; editor, autor literárních učebnic a pedagogických prací, též prozaik pro mládež.

Otec byl přespolním listonošem. P. studoval na reálce v Kroměříži, kde ho orientoval k literatuře prof. A. Hladký a k výtvarnému umění prof. A. Boháč (se spolužáky K. Minářem, J. Císařem, tj. P. Denkem aj. navštěvoval literární besedy a výtvarný kroužek Aleš). Po maturitě (1922) se stal mimořádným a po doplňovací maturitě na reálném gymnáziu v Chrudimi (1923) řádným posluchačem češtiny a němčiny na Filoz. fakultě UK v Praze (profesoři J. Jakubec, M. Hýsek, O. Fischer, J. Janko, A. Kraus), v zimním semestru 1926 studoval ve Vídni; jeho další zaměření ovlivnily zvláště semináře M. Hýska (spolužáci F. Branislav, J. B. Čapek, P. Fraenkl, J. Fučík, A. Grund, V. Závada aj.) a O. Fischera (mezi účastníky V. Jiráta, K. Polák, E. A. Saudek aj.); tehdy působil také ve studentském hnutí, zvláště ve Sboru pro sociální péči o studentstvo (s I. Sekaninou). 1935 získal na filoz. fakultě v Praze doktorát prací *Jaroslav Vrchlický divadelním kritikem*. Od 1927 byl profesorem na obchodní škole v Kroměříži. V rodném městě patřil již od studentských let k agilním činitelům kulturního života: jako člen Dramatického odboru Spolku pokrokového studentstva Milíč organizoval ochotnické divadlo, v němž vystupovali i známí profesionální herci, a vedl časopis *Divadelní kultura*; po rozštěpení odboru založil *Nezávislou scénu*, vydával stejnojmenný časopis, který svým záběrem problematiky moderního divadla přesahoval místní působnost (několik čísel 2. roč. spoluredigovali P. Fraenkl a E. F. Burian), a další publikace (informativní pojednání k premiérám, almanach). Když byla za okupace divadelní činnost utlumena, obrátil se k výtvarné kultuře Kroměřížska. Po válce přesídlil do Prahy a učil na obchodní akademii a pak na obchodní škole v Resslově ul., od 1957 (externě již od 1953) na Vysoké škole ekonomické dějiny české a slovenské literatury a kultury. 1962 se habilitoval na filoz. fakultě pracemi o J. Mošnovi, 1966 získal na pedagogické fakultě

hodnost kandidáta věd na základě práce *Problémy středního ekonomického školství v Československé socialistické republice*. 1974 byl penzionován. V Praze pokračoval v divadelně-kritické i literárněkritické činnosti, věnoval se historii umění a pedagogice, jako člen redakční rady a dlouholetý výkonný redaktor působil v časopise *Odborná škola*. V souvislosti se svou kulturně organizační a odbornou prací navázal četné přátelské kontakty s umělci (M. Švabinský, K. Minář, J. Průcha, J. Spáčil aj.). Vykonal cesty do Rakouska, Německa, Itálie, Jugoslávie, Francie, Polska a Sovětského svazu.

Konkrétní vyhranění P. odborných zájmů určovala již filologická příprava zahrnující i teatrologickou problematiku (vliv O. Fischera), postupně pak rozmanité podněty kulturní a pedagogické praxe i osobní zaujetí uměním rodného kraje a fenoménem regionální kultury vůbec. Jako kritik a historik sledoval P. literaturu a divadlo většinou souběžně. Historické práce obojího zaměření spojovalo zvláště v počátcích téma umění 19. století a analogický postup pramenného zkoumání (návaznost na metodu M. Hýska), výsledně se uplatňující v materiálových studiích nebo v biograficky založeném portrétu. Ze zájmu o málo probádanou oblast české divadelní kritiky vznikla vedle menších profilových prací (Šimáček, Neruda) obsáhlá studie *Jaroslav Vrchlický divadelním kritikem*, která na časopiseckém materiálu odkrývala význam básnickových konfrontací domácí a cizí tvorby a takto přibližovala repertoárové a inscenační směry v počátcích Nár. divadla i jistou kontroverznost lumírovské koncepce „divadla poezie“ s prosazujícím se jevištním realismem. Pokračováním nastoupeného směru bylo zpracování divadelní publicistiky J. K. Tyla pro kritické vydání příslušného svazku *Tylových spisů*. Průběhem doby se do centra P. pozornosti dostávaly herecké osobnosti, jimž věnoval studie a medailony (H. Kvapilová, E. Vojan, Z. Baldová, L. Dostalová aj.) i větší monografie. Především rekonstruoval životní a umělecké osudy J. Mošny a podnikl tak s pomocí kritických ohlasů, memoárové literatury, korespondence a dalších pramenů „pouť od legendy k živému člověku“ (*Jindřich Mošna, herec realistický, Jindřich Mošna*). Na témže dokumentárním základě, doplněném však autopsií, a v kontinuitě s mošnovskou tradicí realistického herectví představil také život a dílo sou-

časníka v knize *Jaroslav Průcha* (vydal též z pozůstalosti Průchovy paměti a chybějící kapitolu doplnil vlastním výkladem). Jestliže tyto práce tlumočily dané téma i s cílem popularizačním, paralelně vznikající práce literárněhistorické tuto orientaci ještě více podtrhly. Tak knižní portrét *Karolína Světlá, bojovnice revoltující*, jenž vstupoval do kontextu 50. let jako aktualizace spisovatelčina uměleckého a ideového odkazu, sledoval širší publicitu jak informativní přehledností, tak přístupným podáním. Obdobně postupoval P. v dalších studiích (např. o kroměřížském spisovateli J. Spáčilovi), v jubilejních článcích a v doslovecích k titulům, které i edičně připravoval (Siréna M. Majerové, Černí myslivci R. Svobodové, Maryša bratří Mrštíků aj.). Pedagogická činnost přivedla P. k přípravě středoškolských a vysokoškolských učebnic literatury, později vypracoval učební texty spojující vývoj literatury s vývojem jiných druhů umění. Jedním z východisek této širší kulturněhistorické orientace bylo P. studium výtvarného umění. Motivován zprvu regionálním zájmem napsal slovníkovou příručku *Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku* a její rozšířenou dějepisnou verzi *Za pochodní krásy*, dále monotematické stati a hlavně práce o kroměřížském rodákovi M. Švabinském, které završily dvě „svědecké“ životopisné monografie *Okouzlený satyr a Max Švabinský*; sledovaným hlediskem zde i v samostatných studiích byl i Švabinského vztah k literatuře (portréty spisovatelů, knižní ilustrace, studie *Švabinský a Vrchlický, Švabinský a česká kniha*). P. je též autorem četných medailonů a pojednání ve výstavních katalozích (M. Švabinský, C. Bouda, M. Holý, K. Müller, V. Sedláček, V. Silovský, K. Tondl aj.). V jeho pokusech o beletrii pro mládež (próza *Pampelišky* a převyprávění divadelních her *Z pohádky do života*) dominovaly výchovné a didaktické záměry.

ŠIFRY: -e-, -ek, -l-, lp-, (lp), L. P., L. Pál. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Celostátní oslavy stého výročí narození nár. umělce Dr. h. c. Maxe Švabinského r. 1973 (Kroměříž 1972); sb. Československo (1948); Čin (1929, 1935–36); sb. Čtení o Berouně (1965, Výtvarný Beroun, J. Preisler, Z. Kratochvíl, A. Porket, J. Jelínek); Dar (1948–50, cyklus Naše škola umění, divad. kritiky); Divadelní kultura (Kroměříž 1930); Divadelní noviny (1959–61); Divadlo (1955–56); Dramatické umění (1983); Hlas revoluce (1978); Hollar (1941); Hospodářské aktuality a metodické rozhledy pro ekonomické školy (1963); Hospodářské noviny (1968); roč. Chudým dětem (Brno, 1937

Živý Vrchlický, i sep., 1940 Dětské hry V. Baldessari-Plumlovské, 1948 Od Mánesa k Švabinskému, i sep.); Index (1935); Kroměřížský divadelní almanach (1941); Kroměřížský rok (1948); Kuryr Odeonu (1972); Kytice (1947–48; 1948 O. Fischer historikem Nár. divadla); Lid. demokracie (1978, 1983); sb. Listy z dějin českého divadla 2 (1954, J. Mošna); sb. Naše Kroměříž (1948, Divadelní Kroměříž, K. Minář, M. Švabinský); Naše rodina (1975); Nezávislá scéna (Kroměříž 1930–31, divad. ref.); Nové knihy (1978); Novinky Odeonu (1971–72); Obzor (Přerov, pro Kroměříž s tit. Haná, 1929–40, lit. a kult. ref.); Odborná škola (od 1954); sb. Od Moravy k Dyji (Kroměříž 1941); sb. Památce Otokara Fischera (1948); Práce (1947, 1971–78); Rovnost (Brno 1969, 1974); Socialistickou cestou (1977); alm. Sto let střední ekonomické školy v Praze, Resslerova 5 (1972); Středisko (1932–33); Středisko. Sborník Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci 1976 (1977); Štafeta (Prostějov 1972); Tribuna (1972); Výr. zpráva veřejné obchodní školy města Kroměříže za rok 1929–30 (1930, M. A. Šimáček jako divadelní referent a kritik Světozoru); Vyšehrad (1945–47, divad. ref.); Zpravodaj (Uher. Hradiště 1974); Zpravodaj města Kroměříže (1967–79); Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze (1978–79, 1981); Zprávy Spolku sběratelů a přátel exlibris (1973, 1978); Zprávy Vlastivědného muzea v Prostějově (1965). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a umění a beletrie*: Soupis grafických prací Karla Mináře (1935); Knižní značky Karla Mináře (1937); Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku (1940); Hana Kvapilová, první česká moderní herečka (1941); Neruda a české divadlo (1941); Max Švabinský (1943); A. M. Machourek (1944); Za pochodní krásy. Výtvarný místopis Kroměřížska a Zdounecka (1945); Pampelišky (P pro ml., 1947); Setkání s Karlem Vikem (1947); Švabinského okna pro katedrálu Svatého Víta (1947); Z pohádky do života (povídková adaptace divad. her, pro ml., 1947); Kroměřížský skicář mladého Maxe Švabinského (1949); Karolína Světlá, bojovnice revoltující (1949); Jaroslav Vrchlický divadelním kritikem (1949); Jindřich Mošna, herec realistický (monografie, 1951); Místopis českého jeviště (skripta, 1953, s jinými, kap. J. Mošna); Metodický průvodce k čítankám pro čtyřleté odborné školy (1956, s jinými); Přehled dějin české a slovenské literatury 1. Od obrození do roku 1918 (skripta pro Vysokou školu ekonomickou, 1957); Mladý Švabinský (1958); Stručné dějiny české a slovenské literatury (učebnice, 1958, s jinými); Jenda Rajman, knihař umělec (1959); Jindřich Spáčil (1959); Rukověť dějin české a slovenské literatury od roku 1918 (učební text pro 11. tř. střed. škol, 1959, slovenská část J. Sedláka, definit. vyd. učebnice 1961, od 1966 slovenská část J. Gregorec, V. Petřík); Přehled dějin české a slovenské literatury (učební text pro potřebu min. zahr. obchodu, 1960); Švabinského prázdniny (1960); Jindřich Mošna (medailon, 1961); Přehled dějin české a slovenské literatury (skripta pro

Páleníček

Vysokou školu ekonomickou, 1962); Josef Jambor (1963); Jaroslav Průcha (monografie, 1963); Pozdrav k sedmdesátinám. Josefu Ciprovi (1964); Kroměřížské ochotnické divadlo 1865–1965 (1965); Přehled české a slovenské kultury (skripta pro Vysokou školu ekonomickou, 1965, upr. vyd. 1971); Jaroslav Vodrážka (1967); Chvilka s fotografem Václavem Ševčíkem (1969); Jindřich Spáčil (1969); O Švabinském (medailon, 1970); Jindra Schmidt, grafik a rytec Švabinského (1971); Okouzlený satyr (monografie o M. Švabinském, 1972, upr. vyd. 1987); Česká a slovenská kultura (učební text pro potřeby ekon. předmětů, 1973); Švabinský a Vrchlický (1973); Vzpomínka na tiskaře Josefa Cipru (1974); Švabinský a česká kniha (1976); M. Švabinský. Grafické dílo (sopis, 1976, se Z. Švabinskou); Ela Vejrychová, Švabinského první múza (1978); Švabinský a hudba (1979); Max Švabinský o Josefu Václavu Myslbekovi (1982); Jindřich Mošna (monografie s výběrem z korespondence, 1983); Max Švabinský (monografie s výběrem Š. projevů a korespondence a ohlasů jeho díla, 1984); Exlibris Maxe Švabinského (1988); Švabinský očima jeho žáků (1990). – *Překlady*: H. Zerkaulen: Hudba na Rýně (1944) + Ohnivý bůh (1944); K. A. Widén: Örjan (1945). – *Ostatní práce*: Problémy středního ekonomického školství v Československé socialistické republice (1965); Podnikový písemný styk. Úvod do odborného stylu (1967, s J. Kaňkou, K. Sommrem); mimoto tematické soupisy článků z čas. Odborná škola. ■ **REDIGOVAL ČASOPISY**: Divadelní kultura (Kroměříž 1930, č. 5–8), Nezávislá scéna (Kroměříž 1931–32, č. 1–4 1932 s P. Fraenklem, E. F. Burianem), Odborná škola (1970–84, s jinými); *sborníky*: Kroměřížský divadelní almanach (1941), Od Moravy k Dyji (Kroměříž 1941, s jinými), Naše Kroměříž (1948), Čtení o Berouně 1265–1965 (1965); mimoto výstavní katalogy zvl. děl M. Švabinského, dále K. Mináře, R. Vejrycha, B. Vejrychové-Solarové. ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Dva dopisy Svatopluka Čecha učiteli Ignáci Jandovi (1931); Čítanka pro 1. a 2. ročník vyšších odborných škol (1953, s jinými); Čítanka pro 2. ročník pedagogických škol pro vzdělání učitelů národních škol (1954, s jinými); Vložka k čítance pro 10. postupný ročník středních všeobecně vzdělávacích škol (1954); Jindřich Mošna (obrazová publikace, 1954); Čítanka pro 4. ročník čtyřletých odborných škol (1956, s O. Hönigem, V. Týmlem); M. Majerová: Siréna (1957 a 1959); R. Svobodová: Černí myslivci (1957 a 1971); K. Čapek: Matka (1958, s M. Halíkem); A. a V. Mrštíkové: Maryša (1958); A. Jirásek: Proti všem (1960); J. K. Tyl: Divadelní referáty a stati (1960, s jinými); J. Š. Baar: Obrácení kupce Šorčíka a jiné povídky (1970); Švabinského český Slavín (1973, upr. vyd. 1985); J. Průcha: Kladenské divadlo a dělnictvo (1975); Josef Šusta píše Švabinskému (1976); Švabinský píše Josefu Václavu Myslbekovi (1976); J. Průcha: Má cesta k divadlu (1977, poslední kapitola o Průchově činnosti v Nár. divadle od L. P.). ■

BIBLIOGRAFIE: Bibliografie prací doc. PhDr. L. P., CSc. (Kroměříž 1979). ■ **LITERATURA**: ● ref. čas. Nezávislá scéna: vbk (V. Běhounek), Čin 1, 1929/30, s. 1226; tg. (J. Träger), LitN 5, 1930/31, č. 17; A. G. (Grund), RA 7, 1931/32, s. 102; Ot. F. (Fischer), LidN 4. 9. 1932 ●; ne (A. Novák): ref. ed. Dva dopisy S. Čecha..., LidN 2. 4. 1932; A. Pražák: ref. studie Živý Vrchlický, Naše věda 1938, s. 263; p. (A. M. Píša): ref. H. Kvapilová, první moderní česká herečka, Nár. práce 19. 4. 1941 + (amp.) ref. Neruda a české divadlo, Nár. práce 20. 9. 1941; -Há. (L. Helclová): ref. Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku, Čas. Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1941, s. 141; ● ref. Za pochodní krásy: Dr. K. Svoboda, Čas. Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1946, s. 400; J. Pavelka, Památky archeologické, ř. hist., 1948, s. 139 ●; ● ref. Pampelišky: Kap. (R. Kapounová), Rovnost 23. 12. 1947; N. Č. – F. H. (Černý, Holešovský), Komenský 73, 1948/49, s. 221 ●; ● ref. Z pohádky do života: Ný (J. O. Novotný), Moravskoslezská osvěta 2, 1947/48, s. 155; N. Č. – F. H. (Černý, Holešovský), Komenský 73, 1948/49, s. 58 ●; ● ref. K. Světlá, bojovnice revoltující: D. Jeřábek, LF 1949, s. 277; V. Tichý, Práce 15. 12. 1949; bs (B. Slavík), LD 24. 2. 1950 ●; ● ref. J. Vrchlický divadelním kritikem: jtg (J. Träger), Práce 4. 5. 1949; J. Polák, LF 1949, s. 222; J. Moravec, Slovesná věda 1950, s. 148 ●; J. Honzl: ref. J. Mošna, herec realistický, Divadlo 1951, s. 899; J. Průcha: Dík zanícenému pracovníku kultury (k padesátinám), LitN 1954, č. 29; M. Obst: ref. J. Průcha, Divadelní noviny 1961, č. 26; ● k sedesátinám: Š. a L., Kroměřížská jiskra 9. 7. 1964; F. Hampl, Věstník muzea v Kroměříži 1964, č. 17 ●; M. Živný: Dva jubilanti (L. P. a A. Skoumal), Kroměřížská jiskra 31. 7. 1968; J. Spáčil: L. P., jeden z pražských konzulů našeho města, K 69. Zpravodaj města Kroměříže 1969, s. 125; Z. Skoupil: Příspěvek k poznání souvislostí mezi jevy výtvarného a slovesného umění (ref. Okouzlený satyr), Čes. jazyk a literatura 24, 1973/74, s. 90; ● k sedmdesátinám: (VM) (V. Müller), LD 16. 7. 1974; Z. Skoupil, Čes. jazyk a literatura 25, 1974/75, s. 87; J. Spáčil, K 74. Zpravodaj města Kroměříže 1974, s. 126 ●; O. F. Babler: Pěťasedmdesátiny L. P., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1979, s. 47; V. Císar: Osobnost s pochodní (k osmdesátinám), Učitelské noviny 1984, č. 31; F. Černý: P. práce z dějin českého divadla, AUC Praha, Philosophica et historica 3, Theatralia 6 (1984, s. 91); Z. Černohorský: Doc. dr. L. P., CSc. a Odborná škola, Odborná škola 32, 1984/85, s. 11.

et

Quido Albert **Palička*** 12. 9. 1892 *Moldava* u Teplíc† 24. 1. 1962 *Praha*

Plodný překladatel zejména soudobé francouzské, anglické, německé a severské prózy; okrajově i autor původních próz a časopisecky otiskovaných veršů.

Pokřtěn Albert; podle mylného výkladu zkratky Al. někdy uváděn jako Alois. Podespisoval se i Quido, Quidon, O., R. Palička. – Pocházel z rodiny železničního úředníka v Moldavě, později přednosta stanice v Lenešicích u Loun. Základní školu začal navštěvovat patrně v rodišti, v Lounech, kam se po otcově smrti (1904) matka s dětmi přestěhovala, krátce navštěvoval měšťanskou školu a 1904–10 vychodil 1.–6. třídu reálky (studia nedokončil, propadl mj. také z francouzštiny). Jeho matka Božena Paličková, roz. Horská se živila jako učitelka cizích jazyků, zejména francouzštiny, a od konce 20. let i jako překladatelka dobrodružných, napínavých a nostalgicky laděných próz současných, ponejvíce francouzských autorů (R. Sabatini: *Bouřlivák Saint Martins Summer*, 1931 a *Návrat kapitána Blooma*, 1932; M. R. Rinehartová: *Zločin ve spacím voze*, 1931; J. Buchan: *Spiklenci*, 1932; E. H. Porterová: *Pohádka mládí*, 1932; J. Gregory: *Tajemství španělské haciendy*, 1932; H. de Leew: *Ostrov radostného mládí*, 1934; A. Gatti: *Albert a Ilie*, 1937); její syn se údajně na řadě těchto překladů podílel. P. se pokoušel existenčně uchytit v různých redakcích, nejprve v místním tisku (např. týdeník *Průboj*, vydávaný komunistickou stranou; P. navázal i osobní styky s tehdejšími redaktory Rudého práva A. Mackem a I. Olbrachtem). Od 1926 byl činný v Praze; čtyři roky v časopise *Gentleman* (též jako člen red. rady), zároveň 1928 v redakci listu *Tribuna* a jeho přílohy *Módní revue*, poté v družstevních časopisech *Náš rozvoj* a (sedm let) *Družstevník*. Působil i jako lektor různých nakl. (zejm. V. Čejka a Julius Albert; jako lektor této firmy např. 1937 svědčil v trestní kauze spisovatele V. Petříka zapleteného do smrti mladé kokainistky, jehož román *Karavana snů* posuzoval a upravoval). Od 1945 pracoval v časopise Ústřední rady družstev *Nový svět* a ke konci života v *Zemědělských novinách*.

Debutoval již 1914 lyrickými verši náladového a meditativního zaměření v časopise *Moderní revue*. Později tiskl překlady a drobné

příspěvky v Lounech, ale publikoval i v pražském listu *Tribuna* (fejetony) a v některých časopisech literárních (básně, překlady francouzské poezie, drobná publicistika). Ve 30. letech pak vydal pod pseudonymy román o erotickém hledání pasivního mladého muže ve vztahu ke čtyřem rozdílným typům žen (*Obratník Panny*) a dobrodružný román pro chlapce. Podstatnější část P. literární aktivity však představovaly překlady ze soudobé prózy. Výběr děl podřídl v některých případech osobnímu zájmu o prózu se širší sociální tematikou a uvedl do češtiny romány, jež ve své době vyvolaly značný čtenářský i kritický ohlas (P. S. Bucková, L. Aragon). Překládal však i významná díla psychologické prózy (F. Mauriac aj.), popisující duševní trýzeň hrdinů v životních krizích či na okraji smrti. Dalším objektem P. překladatelské aktivity byly knihy dobrodružného, napínavého či vzrušujícího obsahu: detektivky, špionážní romány, dokumentární próza o hrůzách světové války (A. Munthe); přeložil i několik titulů s výrazně erotickou či sexuální tematikou. Podle pozdějšího vlastního údaje přeložil P. v desetiletí 1927–37 celkem 77 knih; to poznamenalo jeho práci chvatem, který se odrazil v kvalitě jeho převodů a vyvolal (v případě Aragonova románu *Basilejské zvony*) i negativní kritickou reakci. Možná i jejím vlivem lze vysvětlit fakt, že se od 40. let P. jméno na nových překladech už neobjevuje (v redakcích, vyvolaných čtenářským zájmem, vyšlo jen několik starších titulů).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Delys, Jean Delys, J. Trenčín; -al., Q. P., Quička, -qu. p.-. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Družstevník*; *Gentleman* (1926–29); *Host* (1924–26); *Lit. noviny* (1930–31); *Moderní revue* (1914–17, debut); *Módní revue* (1928, na pokr. překl. F. Mauriac: *Srdce ženy*); *Náš rozvoj*; *Nový svět* (od 1945); *Odeon*; *Pestré květy*; *Pramen* (1925); *Průboj* (Louny 1924–27); *Salon*; *Sobota*; *Topičův sborník* (1922); *Tribuna* (1927–28, FF); *Večerník Práva lidu*; *Zeměd. noviny*. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Obratník Panny* (R 1936, pseud. Jean Delys); *Vyzvědači na Píavě* (R pro ml., 1938, pseud. J. Trenčín). – *Překlady*: P. Mac Orlan: *Atamanka Elsa* (1927); F. Mauriac: *Thérèse Desqueyroux* (1929); J. Buchan: *Tricet devět stupňů* (1929, s B. Paličkovou) + *Zelený plášť 1, 2* (1930, s B. Paličkovou); T. von Harbou: *Paní na Měsíci* (1930); R. Sabatini: *Rytíř z taverny* (1930, s B. Paličkovou); J. A. F. Sade: *Justina čili Prokletí ctnosti* (1931, šifra Q. P.); G. Seton: *Válečný zvěd* (1931, s B. Paličkovou); N. Chorier: *Škola žen. Rozhovory o milování* (1933); M. Aymé: *Zelená kobyla*

Palička

(1934); E. D. Biggers: Černý velbloud (1934); L. Golding: Silverovy dcery 1, 2 (1934); A. Munthe: Červený kříž a železný kříž (1934); F. Timmermans: Delfíni (1934); J. M. Velter: Polární milenka (1934); L. Aragon: Basilejské zvony (1935); P. Hogan: Biskup z Havany (1935); V. K. Kaledin: K 14–OM66. Paměti vyzvědače (1935); V. Williams: Skrčené zvíře (1935); M. Yurlova: Kozácké děvče (1935); P. S. Buck: Synové (1936) + Rozdělený dům (1936); Ph. Hériat: Trh na hochy (1936); A. Maurois: Anglické studie (1936); A. Paul: Klarissino stádo. Liber prohibitus (1936; t. r. i bibliof. vyd. s tit. Coctail neřesti); J. F. Perkonig: Lopud (1941). ■ REDIGOVÁL časopis: Módní revue (přil. listu Tribuna) 1928, č. 24–52. ■

LITERATURA: vbk (V. Běhounek): ref. překl. P. Hogan, Čin 1935, s. 379; M. Wajs: ref. překl. L. Aragon, NŘ 1939, s. 283 (k tomu polemika: jer, tj. J. Pober: Opožděný filolog, LidN 24. 1. 1940).

mhs

Josef Palivec

* 7. 10. 1886 Zbirov (Zbiroh)
† 30. 1. 1975 Praha

Autor esoterické poezie, esejista, zabývající se poezií i teoreticky, překladatel básní z francouzštiny (především P. Valéryho), též z angličtiny a španělštiny.

Narodil se na zámeckém dvoře Švabín u Zbirova, kde byl jeho otec panským kočím; matka Marie Muchová byla vzdálená příbuzná malíře A. Muchy. Látku první třídy gymnázia se P. učil v břevnovském klášteře, kde bydlel jako vokalista (vytvořil zde pro spolužáky několik drobnějších hudebních skladeb pro čtyři nástroje). Gymnázium studoval od 1899 v Rokycanech a od 1904 v Plzni, kde řídil studentský časopis Hemeis (nejprve psaný, později litografovaný). Kvůli tomuto časopisu byl v septimě vyloučen, 1905 odešel do Prahy, nejprve (na doporučení A. Sovy) dělal půl roku pisáře J. Vrchlickému a na jeho přímělu pak byl přijat na Akademické gymnázium; od 1906 však místo studia pracoval postupně v redakcích listů Venkov, Den, Tábor, 1913 řídil v Berouně týdeník Kruh, poté opět v Praze krátce redigoval obrázkový časopis Svět a odborný časopis Svět zvířat. Protože se dříve nehlásil k náhradním vojenským cvičením, byl při mobilizaci 1914 zaznamenán jako dezertér a poslán na srbskou frontu. Ještě t. r. byl těžce raněn a po více než

ročním léčení pracoval od 1916 v pražské odbožce rakouské informační kanceláře Korburo (Korespondenzbureau) (dodával přitom tajná úřední rozhodnutí ilegálnímu Nár. výboru), od listopadu 1918 na tiskovém prezidiu minister-ské rady. Po jednoletém externím studiu maturoval 1918 na vinohradském reálném gymnáziu. 1919 byl min. zahraničí vyslán nejprve do Ženevy, kde založil úřad pro spolupráci se Společností národů, a pak až do 1930 pracoval v Paříži jako tajemník, legační rada a konečně první tajemník českosl. vyslanectví pečující o kulturní propagaci. 1928 byl vyznamenán francouzským řádem Čestné legie. V Paříži se seznámil s ovdovělou spisovatelkou H. Čapkovou, s níž se 1930 oženil (po rozvodu svého prvního manželství s francouzskou malířkou S. Guerzoniovou); poté se vrátil do Prahy, kde zůstal zaměstnán na min. zahraničních věcí jako ředitel tiskové služby. 1934 získal na Karlově univerzitě doktorát práv (na fakultu se dal zapsat už po maturitě). Za okupace působil na min. školství, 1943 byl poslán na trvalou dovolenou. Od počátku okupace byl zapojen do protinacistického odboje v Ústředním vedení odboje domácího (ÚVOD), později spolupracoval s Přípravným nár. revolučním výborem a byl členem skupiny Lípa, v níž měl na starosti kontakty s komunistickým odbojem; v lednu 1945 byl uvězněn. Po osvobození byl zaměstnán opět na min. zahraničí, ale kvůli neshodám o svém budoucím pracovním zařazení se načas uchýlil do západního pohraničí na tvrz Brložec, kterou vlastnil od konce první republiky, a jako předseda nár. výboru ve stejnojmenné osadě měl na starosti její osídlování. 1948 byl dán do výslužby. Poté, co odeslal do zahraničí několik zpráv o poměrech v českosl. věznicích, byl v prosinci 1949 zatčen a 1951 odsouzen na 20 let; 1954 mu byl trest snížen na polovinu. Vězněn byl nejprve v Praze, 1951–52 na Borech, do 1956 na Mírově a do prosince 1959 v Ilavě s výjimkou pobytu v pankrácké vězeňské nemocnici od června 1958 do ledna 1959. Po propuštění (1959) žil v Praze; plně rehabilitován byl v květnu 1969; 1971 osvobozující rozsudek zrušen. Zemřel na následky zranění, které (v posledních letech silně nahluchlý) utrpěl sražen vozem elektrické dráhy. – K nedožitým devadesátinám mu byl věnován ineditní sborník (1976, ed. B. Novák).

Před 1. světovou válkou uveřejnil P. časopisecky dvě drobné povídky a jeho první (ne-

publikované) básnické pokusy krátce po ní byly psány latinsky. Pro francouzské literární revue přeložil koncem 20. let nejprve řadu Wolkrových básní a pak práce dalších moderních českých básníků (J. Hory, V. Nezvala, J. Seiferta, F. Halase aj.). Zároveň začal za konzultací s autorem s mnohaletou prací na překladech poezie P. Valéryho do češtiny (později přeložil básně jiných francouzských autorů a také Coleridge a Góngory). Dbal na uchování složitě komponované výstavby Valéryho básní, jejich výrazného pravidelného rytmu i hudebnosti. Tyto rysy, vznosný alexandrin a jednotlivé motivy Valéryho poezie spolu s celkovým charakterem klasicistní záměrnosti a odtažitosti se promítly i do vlastních P. básní, které chtějí z trýzně „svít krásna vykřísnout“. Lyrická skladba *Pečetní prsten*, tvořící nejrozsáhlejší část pozdějšího souboru *Síta*, má s Valéryho Mladou Parkou společně také téma a kompozici, obě jsou monologem hrdinky, která v souznění s proměnami noční oblohy vybojovává vítězný zápas s ničivými silami tmy a která se v nejednoznačném významovém vyznění spíše než lidskou bytostí stává alegorií Země a místy i vlasti. Kosmickou perspektivou v kontextu temné noci navazuje P. také na máchovskou tradici, ale zatímco Máj je rozeklán dramatickými sváry, Pečetní prsten v melodicky splývavém ladění tragiku harmonizuje. P. poezie vzniklá za okupace mříží do dobového kontextu prostřednictvím jinotajů a symbolů básnickovy úzkosti a naděje, a to zvláště ve skladbě *Naslouchání*. Jednotlivé básně vytvářejí svébytnou, ornamentálně stylizovanou, slovně vynalézavou (např. v novotvarech vzniklých substantivizací adjektiv a adverbii, složených slovech, častém užívání obrozenecké slovní zásoby, cizojazyčných výrazech), bohatě eufonickou jazykovou strukturu. Několika pozdějšími krátkými básněmi je provázen soubor esejů *Poezie stále budoucí*; autor se v nich vyznává ze své dvojí celoživotní víry, v národ a v poezii, přičemž střídá zasvěcené teoretické úvahy se vzpomínkami na odboj za okupace a na přátele básníky. V lapidárních charakteristikách především tvorby J. Seiferta, F. Halase a V. Holana a v básnický laděných sentencích proniká k tajemství poezie objasňováním magické moci slova.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. Ramiro (Život), Jan Marcel, Marcel Jean (obě Kruh); J. P., p (Život).
 ■ PŘÍSPĚVKY in: Anthologie de la poésie tchèque (Paříž 1930, ed. H. Jelínek; překlady);

Arch (1968); Českosl. voják (1969); Host do domu (1965, 1967); Knižní kultura (1965); Kritický měsíčník (1940–48; 1942 B Spáč); Kruh (Beroun 1913, též an., na pokr. překl.: Molière: Sganarelle, pseud. Jan Marcel); ant. Křik Koruny české (1947); sb. Kunštátské akordy (1966); Kvart (1930); Kytice (1947); La Revue Européenne (Paříž 1929, překl. BB čes. autorů); La Revue Nouvelle (Paříž 1929, překl. BB čes. autorů, s F. Baumalem); Le Monde Nouveau (Paříž 1929, překl. BB J. Wolkra, s R. Moraxem); Lid. demokracie (1967, 1973); Lid. noviny (1931, 1941); Listy pro umění a kritiku; Lit. rozhledy (1931); Lumír (1928–30); sb. Muži a válka (1966); Nár. obzor (1907, PP: debut Dobrák, poté Hlad); Nár. práce (1941); Plamen (1966); Plán (1932); Ranní noviny (1933); Sešity pro lit. a diskusi (1969); Signal (Paříž 1929, překl. BB J. Wolkra, s R. Moraxem); ant. Sto moderních básníků (1967); Studentské listy (1969); Světozor (1931); Svob. slovo (1945); Zprávy pro češtináře (1946–47); Život (překl.); – posmrtně: Akord (1992, překl.); Proglas (1992, z pozůstalosti). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pečetní prsten (B 1941); Naslouchání (B 1942); Síta (obě předchozí a B Spáč, 1943; v tomto 1. vyd. B Naslouchání s tit. Tesknění); *Poezie stále budoucí* (EE, BB 1969). – *Překlady*: P. Valéry: Hřbitov u moře (1928, bibliof.) + Had (1929, bibliof.) + Jitřenka (1930, bibliof.) + Pythia (1931, bibliof.) + Kouzla (1933) + Mladá Parka (1937) + Básně (1966); Doumergue nad Barthouovou rakví... (1934); S. T. Coleridge: Píseň o starém námořníku (1949). – *Výbor*: Via dolorosa (Toronto 1977, Brno 1990, ed. A. Kratochvíl, též BB Z. Rotrekla a V. Renče). – *Souborná vydání*: Básně, eseje, překlady (Torst, 1993, ed. J. Rambousek); Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel (Torst, 1996, ed. J. Rambousek). ■ KORESPONDENCE: I. Jelínek: J. P. (I. Jelínkovi z 1966–69), Svědectví 13, 1975/76, č. 51, s. 512 → (ve výběru) LitN 1991, č. 38; Listy psané na Moravu (J. Glivickému z 1961–72; Prostějov 1976, inedit.); Strach jsem měl, ale nebál jsem se... (L. Kunderovi o F. Halasovi, asi z 1970; Blansko 1992); Milý vzdálený příteli (O. Malevičovi z 1963–64), LitN 1994, č. 26 (dopis z 1965 in sb. O Karlu Poláčkovi a o jiných, 1995, s. 91); Mezi Ostravou a Prahou (Z. Pavlovské ze 70. let), Alternativa nova 1996, č. 10; in J. P.: Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel (různým institucím z 1945–71, H. Čapkové-Palivcové z 1950–59; 1996, ed. J. Rambousek). ■ REDIGOVAL časopis: Kruh. Svobodomyšlný týdeník Berounska, Hořovicka a Křivoklátska (Beroun leden–srpen 1913). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: P. Valéry: Básně (výbor, 1966). ■

LITERATURA: Pozdravení J. P. k 80. narozeninám (1966, ed. I. Wernisch). ■ A. N. (Novák): ref. překl. P. Valéry: Had, LidN 25. 3. 1929; ● ref. překl. P. Valéry: Kouzla: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 120; A. Novák, LidN 19. 8. 1934 ●; bs (B. Slavík): ref. překl. P. Valéry: Mladá Parka, Zvon 39, 1938/39, s. 294; ● ref. Pečetní prsten: F. Götz, Čte-

me 1941, s. 126; V. Černý, KM 1941, s. 109 → Tvorba a osobnost 1 (1992); J. Chaloupecký, Volné směry 1941, s. 317 → Obhajoba umění (1991); F. Oberpfalcer (o jazyce), LidN 16. 11. 1941; M. Dvořák, Akord 9, 1941/42, s. 71 ●; ● ref. Naslouchání: h (J. Heyduk), LidN 19. 7. 1942; p (A. M. Píša), Nár. práce 28. 8. 1942; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 50, 1942/43, s. 184 ●; ● ref. Síta: J. Kopecký, LidN 27. 7. 1943; M. D. (Dvořák), Akord 11, 1943/44, s. 156; J. Morák, Řád 1944, s. 209 ●; J. Janů: Jinotaje v české poezii okupačních let, KM 1945, s. 227; ● k šedesátinám: AMP (A. M. Píša), Práce 6. 10. 1946; m., Svob. slovo 6. 10. 1946; G. (F. Götz), NO 8. 10. 1946 ●; G. (F. Götz): Okrajové poznámky k Horovi a P., NO 24. 10. 1947; ● k odsouzení: K. Dvořák, Práce (mor. vyd.) 8. 6. 1950; V. Lacina, LidN 8. 6. 1950; I. Skála, J. Glazarová, oboje RP 11. 6. 1950 ●; J. Jíra: k sedmdesátinám, Sklizeň (Hamburk) 1956, č. 11; A. Kratochvíl: k 75. narozeninám, Archa 1960/63, č. 3; ● k osmdesátinám: (y) (J. Heyduk), LD 3. 6. 1966; M. Topinka, Plamen 1966, č. 10 ●; J. Heyduk: Nazýváli ho knížetem básníků (interview), LD 5. 2. 1967; (m) (M. Topinka): Dvě stránky pro J. P. (interview), Sešity pro lit. a diskusi 1968, č. 26; J. Seifert, V. Černý in J. P.: Síta (1969) → V. Černý: V zúženém prostoru (1994); V. Falada: Návrat po čtvrtstoletí (interview), Mladá fronta 23. 7. 1969; V. Černý: Básník J. P., HD 1970, č. 5 a 6 → Tvorba a osobnost 1 (1992); J. T.: nekrolog, Svědectví 13, 1975/76, č. 50, s. 308; A. Kratochvíl in ant. Via dolorosa (Toronto 1977, Brno 1990); J. Rambousek: Básnické dílo J. P., Sborník Kruhu přátel česk. jazyka 1986, s. 53; (fc) (G. Francl), Básnický a překladatelský odkaz, LD 7. 10. 1986; zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Pečetní prsten); V. Černý: Vážený a milí přátelé, Akord 15, 1989, č. 2 (inedit.) a tamtéž 17, 1991/92, č. 1 → V zúženém prostoru (1994, s. tit. Proslav k poezii J. P. a jeho překladům); Z. Rotrekl: K počátkům české literární rezistence a odbojová činnost J. P., Akord 16, 1990/91, č. 5 → Barokní fenomén v současnosti (1995); M. C. Putna: Udeří hodina Palivcova?, Souvislosti 1991, č. 2; M. Komárek: K významové stránce P. Pečetního prstenu, AUP Olomouc, Philologica – Studia bohemia 65, 1992, sv. 6 (1993) + K rytmické stavbě P. Pečetního prstenu, SaS 1993, s. 107; Z. Rotrekl: Společně v jedné cele s J. P., sb. Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 1 (1993); J. Rambousek in J. P.: Básně, eseje, překlady (1993); ● ref. Básně, eseje, překlady: R. Matys, LidN 22. 12. 1993, příl. Národní 9; V. Justl, Denní Telegraf 16. 7. 1994, příl. Telegraf na neděli; J. Pechar, LitN 1994, č. 19; Z. Pešat, ČLit 1994, s. 439; M. Langerová, Tvar 1994, č. 8 ●; J. Vojvodík: Zapomínání vězeň – lyrik J. P., sb. Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy 3 (1996); ● ref. Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel: P. Kosatík, Mladá fronta Dnes 12. 11. 1996; J. Opeřík, LitN 1997, č. 2 ●.

pb

Viktor Palivec

* 23. 12. 1908 *Příbram*

† 30. 12. 1989 *Praha*

Autor pověstí lokalizovaných do středních Čech, lyrický básník; kulturní historik, bibliograf.

Pocházel ze starého selského rodu z Paliva u Příbrami. Obecnou školu navštěvoval v Palivu (Milín-P.) a Příbrami, kde také vystudoval reálné gymnázium (mat. 1926). Rok strávil na Vysoké báňské škole v Příbrami a po doplňovacích zkouškách na gymnáziu v Praze-Libni pokračoval od 1928 ve studiích v Praze na UK: přírodní vědy, filozofie, dějiny, knihovnictví (RNDr. 1934). Krátce vyučoval v kursech a na školách. Od 1932 pracoval jako vedoucí knihovník Ústřední lékařské knihovny a správce archivu Lékařského domu, stál při založení Lékařského muzea (již tehdy se projevili P. široký zájem o kulturní a literární historii, vlastivědu, kronikářství, rodopis). 1943 se oženil. Za okupace byl činný v ilegální organizaci Victoria. 1945–46 působil v Berouně ve funkci ředitele městské knihovny, zároveň jako městský kronikář, krátce i jako vedoucí archivu a muzea. Pak se stal vedoucím oddělení retrospektivní bibliografie a později náměstkem ředitele Nár. knihovny v Praze. 1970 odešel do důchodu. – Jako student byl od konce 20. let členem literárního sdružení Druza v Příbrami (další členové např. J. Biskup, M. Elpl, F. Kučera, L. Stehlík, J. Týml, K. Vokáč), jež vplynulo v berounskou Podbrdskou kulturní pospolitost; v Praze se účastnil činnosti skupiny Roje a Spolku mladých literátů a umělců Forum. Před válkou navštívil Jugoslávii, Itálii, Rumunsko a Podkarpatskou Rus.

V P. básnické tvorbě – zpočátku formálně inspirované poetismem, později evokující antické starořecké, starofrancouzské i germánské prostředí (*Triptych o Asklepiovi, Klaretce a Artušovi*) – se výrazně projevuje motiv lásky jak k rodnému kraji (*Harfa domova*), tak k celé české zemi (*Český chorál*). Speciální zájem o region středních Čech, zvl. Příbramsko, Berounsko, Křivoklátsko, ovládl i P. prózu (např. časopisecky publikovaná románová kronika *Skok přes kůži*), hlavně jeho pověsti, a také jeho práci odbornou, ať již díla kulturněhistorická či literárněhistorická, nebo bibliografická. Při fabulování pověstí vztahujících se k lokalitám Koněpruských jeskyň (*Pověsti Zla-*

tého koně), Karlštejna (*Pověsti karlštejnského podhradí*) a Křivoklátu (*Křivoklátské pověsti*) vychází z dochovaného lidového vyprávění i z historických pramenů. Svých rozsáhlých znalostí kulturního historika využívá obzvláště v *Bójských pověstech*, v nichž na základě archeologických nálezů vypovídajících o životě keltských kmenů na našem území (tzv. Bójů) rekonstruuje šerosvitný obraz dávných časů a života starých Bójů. Vycházejí z faktů a hypotéz týkajících se hmotné kultury, ze známých mytologických bájí, antických i středověkých literárních děl, z místních pověstí i pověr, domýšlí i psychiku tehdejšího člověka a zákony existujícího společenství, a to v podobě „variací na torza zkazek a archeologických nálezů“. V souboru lyricky laděných historických črt *Hájemství zelené* se autor ocitá v roli průvodce milovaným krajem, jehož minulost ožívá v osudech významných osobností (J. Jungmann), v pověstech, v lidových, literárních a kulturních tradicích a přetrvává v kráse přírody a v lidech k ní patřících. – P. odborný zájem širokého spektra se promítl v mnoha pracích z oboru genealogie, heraldiky, z dějin českého lékařství (*Erbovní lékaři v Čechách*), v publikacích monografického (*Hornický básník Fráňa Kučera*) a biografického rázu (*Aleš Hrdlička*), v literárněmístopisných a bibliografických příručkách, v knižních soupisech i vlastivědných průvodcích.

PŘÍSPĚVKY in: Almanach sběratele (1973); Berounsko (1947–48; 1947 Z Jungmannových vzpomínek na rodný kraj, i sep.); Časopis lékařů českých (1986); Časopis Rodopisné společnosti v Praze; Čes. bibliografie (1963, 1968, 1973); Čes. slovo; Čtenář (1968); sb. Čtení o Berouně (1965); Divadlo (1951); Heraldika (Jilové u P., 1974); sb. Hornické písně (1950, hudba F. Suchý); Hobby (1971); sb. Kdo je kdo na Podbrdsku (Beroun 1947–48); Knižovník (1962); Květy; Lid. demokracie (1973–74); Listy Genealogické a heraldické společnosti (1970, 1972, 1975–76); Masarykův lid; sb. Město stříbra a slávy (Příbram 1966); Nár. osvobození (1926–27); Nár. politika; Naše obrana (Příbram, 1928 PP Temné oči, 1938 R Skok přes kůži); sb. Nemocniční knihovny (1940); Osvětová práce; sb. Padesát let městské knihovny v Berouně 1896–1946 (1946); Podbrdsko (Příbram 1947); Práce; Praktický lékař; Právo lidu; Rodokmen (1941); Rudé právo, příl. Haló sobota (1972); Rybářství (1969–70, 1972); Sborník Podbrdské kulturní spopolitosti (1932, 1933); Studentský časopis (1926–28); Svoboda (1978, 1980); Venkov (1941); Vesmír; Věstník čes. lékařů (1939–45); Vlastivědný sborník Podbrdsku (Příbram 1966, 1968,

1980); – posmrtně: Fráňa Kučera: Strž (1997, text z 1969). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Vyzvání (BB 1928); Souhvězdí (BB 1930); Triptych o Asklepiovi, Klaretce a Artušovi (BB 1945); Harfa domova (BB 1946); Hornický básník Fráňa Kučera (studie, b. d., 1947); Český chorál (B 1949, novoročenka); Literární místopis Berounka (1957); Literární místopis Příbramska (1958); Pověsti Zlatého koně (1964); Pověsti karlštejnského podhradí (1970); Křivoklátské pověsti (1971); Bójské pověsti (1976); Kdeže loňské sněhy jsou (B 1978, novoročenka); Hájemství zelené (P 1981). – *Ostatní práce:* Rasové hnutí dnešního Německa (1935); Rodina a rodokmen (1939); Erbovní lékaři v Čechách (studie, 1941); Heraldický slabikář (1945, s J. Mildem); Lékařská bibliologie (1946); Aleš Hrdlička (životopis, 1947); Podbrdské kulturní krajinství (1947); Berounsko v památném roce 1848 (1948); Berounská knížka (1948); Bibliografické zkratky (1958); Vlastivědný průvodce Berounskem (1959); Berounsko. Bibliografie historicko-vlastivědných prací Berounska (1960); Dějiny průmyslových závodů, podniků a příslušných průmyslových odvětví (bibliografie, 1962); Beroun (1965, s J. Königem); Česká regionální bibliografie. Přehled publikací a článků z let 1945–65 (1966); Latinsko-český slovník genealogický (1970, s V. Elznicem); Minimum pro rodopisce a heraldiky (1970); Oznaky a vlajky ve sportovní heraldice (1970); Knižnická hygiena (1973); Heraldická abeceda (1975); Heraldická symbolika (1978); Prokop Koudela (1984); Erbovní lékárníci v českých zemích (1986); Křivoklátsko (1986, s jinými). ■ **REDIGOVAL časopis:** Forum (1928–29); *sborníky:* Padesát let městské knihovny v Berouně 1896–1946 (1946); Kdo je kdo na Podbrdsku (1947–48, soubory biografii kulturních pracovníků, s F. Šikem); *bibliografický soupis:* Bibliografie české knižní tvorby 1945–1960 1. A–G (1973). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** J. Biskup: Trpký úsměv (1929); Z knih a o knihách (1946). ■

LITERATURA: ● ref. Vyzvání: K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 344; -pa- (F. Š. Procházka), Zvon 29, 1928/29, s. 461 ●; Zk (J. Zika): ref. Triptych..., Knihovna 1, 1945/46, s. 311; J. Vinař: ref. Aleš Hrdlička, Praktický lékař 1947, s. 225; ● ref. Harfa domova: an., Od Stříbrných hor 15, 1947/48, s. 48; J. Kubát, Náš kraj 14. 2. 1948 ●; ● ref. Hornický básník Fráňa Kučera: J. Kubát, Náš kraj 28. 2. 1948; Jul. S. (Skarlandt), LD 10. 3. 1948 ●; ● ref. Literární místopis Berounska: S. Krajník, Středočeský sb. historický 1958, s. 237; -m, Naše vlast 1958, č. 10; J. Šp. (Špetko), Knižnica 1958, s. 91; an., Osvětová práce 1958, č. 4 ●; ● ref. Literární místopis Příbramska: an., Svoboda 1958, č. 104; J. Kl. (Klepl), ČSPS 1959, s. 64 ●; J. Jech in Pověsti Zlatého koně (1964); J. Tafel, B. Stehlíková: ref. Pověsti Zlatého koně, ZM 1964, s. 466; J. Kunc: V. P. (k šedesátinám), Bibliografický časopis 1968, s. 177; J. Skutil: Zamyšlení nad dílem dr. V. P., Vlastivědný sb. Podbrdsku 1980, s. 131 + Nad dílem dr. V. P., Vlastivědná ročenka Okres. archivu Blan-

sko 1981, s. 32; Z. Franc: Životní jubileum dr. V. P., Zpravodaj Státní knihovny ČSR 1983, č. 6; -ič-: Tulák po archivech, Kulturní rozvoj 1986, č. 19.

vs

Gustav Pallas

* 21. 7. 1882 *Víska* u Hořovic (Hořovice –
Velká V.)

† 12. 4. 1964 *Praha*

Literární historik a kritik, autor populárně koncipovaných dějin české literatury, literárních učebnic a příruček, překladatel a vykladač severských literatur, tvůrce pohádek vycházející převážně ze severských předloh, editor.

Byl synem vrchnostenského zahradníka. Obecnou školu začal navštěvovat v Berényi u Velké Kanyže (Kanyza) v Maďarsku, kde dočasně pracoval jeho otec, 4. a 5. třídu vychodil v Chrudimi. Od 1893 studoval na gymnáziu v Hradci Král. a po maturitě 1901 do 1905 slavistiku, germanistiku a srovnávací literatury na filoz. fakultě v Praze (doktorát 1908 prací *F. X. Svoboda. Literárněhistorická studie*). Od 1905 působil jako středoškolský profesor češtiny a němčiny, nejprve na vinohradském gymnáziu, 1906–07 v Místku, 1907–09 v Benešově, 1909–19 na reálce v Praze-Vršovicích a pak až do předčasného penzionování za okupace na dívčím gymnáziu E. Krásnohorské v Praze na Novém Městě. Při zaměstnání se věnoval literárněhistorické, kritické a překladatelské práci; o domácí původní i cizí přeložené literatuře pravidelně psal 1912–13 v Přehledu, 1915–19 ve Zlaté Praze, 1916 v kulturní rubrice Venkova, 1917–29 byl redaktorem časopisu Zlatá Praha, od 1928 patřil k stálým spolupracovníkům Lid. novin, kam takřka výhradně přispíval posudky a články o severských literaturách, redakčně spolupracoval také s nakl. J. Otto a Sfinx, řídil i několik knihnic. Vykonal četné cesty do zahraničí, především do zemí svých literárních zájmů: Dánska, Finska, Norska, Švédska a na Island (podpory Svatoboru a 4. třídy ČAVU).

P. byl typem literárního historika a kritika zaměřeného přednostně na popularizační práci, a to jak v oblasti české literatury, tak v oblasti severských literatur, k jejichž nejhorlivějším propagátorům ve své době patřil.

Popularizační zřetel i pozitivistická orientace na biografii tvůrce a genezi díla vedly k tomu, že se jeho nejčastějším interpretačním útvarem staly medailony, portréty a dějepisné přehledy. Z české literatury záhy připravil učebnicová kompendia pro obchodní školy a na jejich základě vypracoval rozsáhlejší verzi určenou k širší publicitě *Populární dějiny literatury československé*, které s přehledem beletrie poskytly stručnou informaci o různých společenskovědních oborech a v dodatcích i poučení z poetiky; opíraly se sice o soudobé vědecké poznání (dějiny J. Vlčka a A. Nováka), ve vlastním výkladu však zůstávaly u plošných charakteristik a popisu. Text této příručky přešel po opravách a doplňcích do *Obrazových dějin literatury české* (spoluautorem V. Zelinka). Pro běžnou potřebu zájemců o literaturu P. sestavil bez potřebné preciznosti *Slovníček literární*, jenž vedle hesel autorů a děl české a výběrově cizích literatur zahrnul i teoretické poučky (byly převzaty z poetiky F. Bílého) a údaje o významných českých literárních časopisech, nadacích, knihovnách (v dodatcích též jejich výpůjční řády), akademických aj. institucích. V podstatě s týmž vzdělavatelským cílem realizoval P. sám nebo s kolektivem spolupracovníků rozměrné antologie, jejichž základní český materiál doplňoval pro srovnání a pro navození kontextu ukázkami jinonárodními (Světlem humoru a obrazově vybavená antologie legendické tvorby a motiviky od středověku po současnost Nová legenda zlatá). Ve svých překladech, které pořizoval zásadně z originálů, prokazoval jak odbornou erudici, tak cit pro autorskou jedinečnost a pro její adekvátní vyjádření v češtině; k jeho nejvýznamnějším převodům patří kompletní soubor pohádek a povídek H. Ch. Andersena, mimoto přetlumočil některá (i dříve překládaná) díla K. Hamsuna a H. Ibsena, uváděl k nám prózy švédských autorů G. af Geijerstama, O. Levertina a V. Rydberga i Dána J. V. Jensena; další drobné překlady (i poezie) věleňoval do svých antologií a studií. Zpočátku doprovodnou, posléze převážující činnost vykladačskou, již se věnoval v člancích, medailonech a dosloveh a v níž prospěšně uplatnil na základě své bohemistické literárněhistorické zkušenosti srovnávací zřetel, postupně koncentroval k větším knižním pracím, jimiž českému čtenáři přibližoval významné osobnosti: H. Ibsena (zvláště studie

z 1927 uvádějící jubilejní vydání spisů, které P. redigoval a k nimž pak ještě připojoval další bližší charakteristiky) a dále K. Hamsuna, S. Lagerlöfovou a A. Strindberga (samostatné portréty v souboru *Moderní literatura severská v hlavních představitelích a směrech*); monografické pojetí studií sice nebránilo uvádět autory do širších souvislostí směrových, jádro prací však tvořil biograficky osnovaný portrét, sledující především vztahy mezi spisovatelovým životem a jeho tvorbou. Přehledy celých historických údobí a drobnými autorskými medailony provázal také své antologie (Mistři novelistiky severské, Severské literatury nové doby); završením těchto pojednání se stala kniha *Hvězdy severu*, podávající s obrazem skandinávských literatur i bilanci jejich recepce v Čechách a též pohled na českou účast v kulturním životě Severu. Převážně ze severských literatur vycházel P. i jako beletrista, adaptátor pohádek (*Severské pohádky*), a dovolával se jich také v souboru konfesijních úvah o mravnosti, náboženském citu a poznání (*Idea života*), v němž dospěl k apoteóze umění jakožto poselství Boha-Pravdy a vyzvedl významnou prostředkující roli umělecké kritiky.

ŠIFRY: G. P., GP., GP. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1916–17); Čas (1912); Časopis pro moderní filologii (1911); Čin (1929); Čtème (1940); Hlas národa (1903); Lid. noviny (1928–45); Lumír (1929); Moravskoslezská revue (1918); Nár. listy; Novina (1911–12, studie Knut Hamsun); Osvěta (1917–18; 1918 Studie ibsenská); Pokroková revue (1912–13); Přehled (1910–14); Rozhledy (1932); Samostatnost (1912); Středa (1912); Svob. noviny (1946–47); Topičův sborník (1916–17, 1925); Venkov (1913, 1916–17, 1928, 1932); Výr. zpráva čes. vyššího gymnázia Místek (1907); Zlatá Praha (1915–29); Zvon (1919). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Veselé čtení pro děti (adaptace podle H. Fraungrubera, J. P. Hebela aj., 1916); Dějiny literatury československé pro školy obchodní (1919, od 1920 s tit. Dějiny literatury české pro školy obchodní, upr. vyd. 1926, s V. Zelinkou); Populární dějiny literatury československé (1919); Henrik Ibsen (1922, upr. vyd. 1927); Slovníček literární (1923); Obrazové dějiny literatury české 1, 2 (1925, 1926, s V. Zelinkou); Čarovná skříňka kouzelníka Merlína a jiné pohádky (1933, 1948 upr. vyd. s tit. Čarovná skříňka kouzelníka Merlína); Moderní literatura severská v hlavních představitelích a směrech 1–3 (1933; 1. Knut Hamsun a souborá beletrie norská, upr. vyd. 1944, 2. Selma Lagerlöfová a novoidealismus ve Švédsku, 3. August Strindberg a naturalismus švédský); *Idea života* (EE 1940); *Hvězdy severu*. Kapitoly z kulturních dějin severských (1948); Severské

pohádky (1957). – *Překlady*: V. Rydberg: Štědrovečerní dobrodružství malého Vigga (1911); K. Hamsun: Pan (1912) + Poslední radost (1918); J. V. Jensen: Exotické novely (1914); H. Ch. Andersen: Úplný soubor jeho pohádek a povídek 1–4 (1914–16) + (výbory): Nejlepší pohádky a povídky (1922), Vybrané Andersenovy pohádky (1927), Křišťálové vidiny (1947), Pohádky (1951, s il. J. Nováka), Pohádky (1958, jiný výbor, s il. J. Trnky); – posmrtně: O princezně na hrášku (1968), Ošklivé kačátko (1974); O. Levertin: Rokokové novely (b. d., 1916); H. Ibsen: Císař a Galilejský (1917) + Nápadníci trůnu (1929, překlad J. Vrchlického upr. podle norského originálu); G. af Geijerstam: Moji hoši (1918). – *Ostatní práce*: Slovníček cizích slov v češtině (1916). ■ SCENICKY. *Překlad*: K. Rössler: Pět frankfurtských (1913). ■ REDIGOVAL *časopis*: Zlatá Praha (1917–29); *knížnice*: Světové pohádky (1914–16), Knihovna Zlaté Prahy (1917–21), Nové cíle (1927–30; 1927 Mistři světového románu, 1928–30 Dramata H. Ibsena), Knihovna klasických memoárů (1929), Životopisy a paměti (1930). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. K. Šlejhar: Dějiny literatury české pro potřebu obchodního školství (1909, podstatná úprava a rozšíř. práce, s P. Zenklem); A. Chamisso: Peter Schlemihls wundersame Geschichte (1916); Mistři novelistiky severské 1, 2 (1920, 1921; 1924 v úpravě pro střední školy); Výbor z literatury české (čítanka) pro školy obchodní (1921); Světem humoru 1–4 (1921–22); Nová legenda zlatá 1–6 (1927–28, s A. Dolenským, F. Šimkem, V. Zelinkou); Souborné vydání životního díla F. Sockola-Tůmy (1928–34); Nový soubor spisů Heritesových (1931–34); Severské literatury nové doby (1939); viz též KNIŽNĚ. *Překlady*. ■

LITERATURA: ● ref. překl. K. Hamsun: Pan: A. Vyskočil, Přehled 11, 1912/13, s. 584; M. Lesná-Krausová, Čas 3. 8. 1913 ●; F. X. Š. (Šalda): J. Vrchlický a kritika literární (též o P. studii v čas. Středa), Čes. kultura 1, 1912/13, s. 125 → KP 9 (1954); an.: ref. překl. J. V. Jensen, Besedy Času 1913, s. 334; F. (V. Flajšhans): ref. překl. H. Ch. Andersen: Úplný soubor jeho pohádek a povídek, Topičův sborník 4, 1916/17, s. 236; ● ref. překl. O. Levertin: Mil., Topičův sborník 4, 1916/17, s. 284; A. N. (Novák), Lumír 1917, s. 377 ●; Kaz. (F. S. Procházka): ref. Slovníček cizích slov v češtině, Zvon 17, 1916/17, s. 167; M. L.-K. (Lesná-Krausová): ref. H. Ibsen: Císař a Galilejský, Kmen 1, 1917/18, č. 19; F. X. Š. (Šalda): O trhavé kritice a nedemokratické bibliofilii. Příspěvek k literárním mravům českým (reakce na P. články ve Zlaté Praze), Kmen 1, 1917/18, č. 10, 23 → KP 10 (1957); ● ref. překl. G. af Geijerstam: A. Novák, Venkov 26. 2. 1918; an., NŘ 1918, s. 297 ●; ● ref. Populární dějiny literatury československé: K. P., Tribuna 1. 11. 1919; K. E. (Engelmüller), Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 127; J. Folprecht, Čes. revue 13, 1919/20, s. 159; M. Hýsek, Kmen 3, 1919/20, s. 229; J. Vrba, Pramen 1920, s. 36; A. Procházka, Naše věda 4, 1921/22, s. 67 ●; ● ref. překl. H. Ibsen: Nápad-

Palma Močidlanský

níci trůnu: J. H. (Hilbert), Venkov 15. 6. 1920; K-ček (J. Kodiček), Tribuna 15. 6. 1920 ●; ● ref. Mistři novelistiky severské: -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 517, 546; K. Sezima, Lumír 1921, s. 159; -ach- (E. Vachek), PL 17. 7. 1921 ●; ● ref. ant. Světem humoru: F. Š. (Šimek), Zlatá Praha 1922, s. 79; V. Z. (Zelinka), tamtéž: s. 319; R., Čes. osvěta 19, 1922/23, s. 93 ●; ● ref. H. Ibsen: A. N. (Novák), LidN 13. 10. 1922; F. Š. (Šimek), Zlatá Praha 1922, s. 199; J. L. F. (Fischer), Nové Čechy 6, 1922/23, s. 161 ●; ● ref. Slovníček literární: A. G. (Gregor), MSIR 16, 1922/23, s. 18; an. (J. O. Novotný), Cesta 5, 1922/23, s. 250; B. P. (Polan), Nové Čechy 6, 1922/23, s. 40; an., Zvon 23, 1922/23, s. 110; J. V. Klíma, Střední škola 1923, s. 29 ●; ● ref. Obrazové dějiny literatury české: drb. (J. Borecký), Zvon 26, 1925/26, s. 559; Š. J. (Jež), Lumír 53, 1926/27, s. 273; F. Šimek, Střední škola 7, 1926/27, s. 80; J. V. Sedlák, Naše věda 8, 1926/27, s. 210 ●; ne. (A. Novák): ref. překl. Vybrané Andersenovy pohádky, LidN 18. 12. 1927; ● ref. H. Ibsen (převrac. vyd.): P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 247; vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 461; F. Šimek, Střední škola 1928, s. 318; Š. Jež, Lumír 55, 1928/29, s. 138 ●; ● ref. Moderní literatura severská v hlavních představitelích a směrech: an. (J. Vodák), Čes. slovo 30. 12. 1933; Š. Jež, Lumír 60, 1933/34, s. 403; K. J. (Juda), Střední škola 14, 1933/34, s. 235; Ad. Veselý, RA 9, 1933/34, s. 100; Kp. (J. Knap), Rozhledy 1934, s. 16; A. N. (Novák), LidN 4. 5. 1934 ●; ● ref. ant. Severské literatury nové doby: vz. (V. Zelinka), Zvon 39, 1938/39, s. 529; b. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1939, s. 67; jpb, LitN 1939, s. 80; amp. (A. M. Piša), Nár. práce 15. 6. 1939 ●; ● ref. Idea života: V. Zelinka, LidN 25. 5. 1941; b. (V. Běhounek), Nár. práce 2. 7. 1941; -e-, Čteme 1941, s. 146; jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 49, 1941/42, s. 190 ●; ● k 65. narozeninám: M. Pražák, LD 20. 7. 1947; F. Šimek, NO 20. 7. 1947 ●; ● ref. Hvězdy severu: M. Drápal, LidN 13. 5. 1948; bs (B. Slavík), LD 2. 7. 1948; F. Šimek, Obrana lidu 10. 7. 1948 ●; O. Srovátka: ref. Severské pohádky, LD 7. 8. 1957; (om): Osmdesátiny G. P., LD 21. 7. 1962.

et

Sixt Palma Močidlanský

* 6. 8. 1569 Praha

Tiskař a náboženský spisovatel, protestantský literární agitátor proti katolické protireformaci.

Psal se též Sixt Palma, Močidlanský, Pražský, Novopražský. – Pocházel z nuzného prostředí, existenční potíže mu znemožnily vystudovat bohosloví, a nezbytnosti se věnoval krejčovskému řemeslu. Náležel k husitské sektě miku-

lašenců. Měl od mládí styky s literáty a tiskaři, sám si 1597 pořídil skromnou tiskárnu, v níž tiskl hlavně vlastní spisy. V srpnu 1602 byl pro nepovolené vydání vlastní invektivní *Písně horlivé o M. Janovi z Husince*, aktualizovaného staršího anonymního Mandátu Ježíše Krista, a dobové, rovněž anonymní politicko-satirické *Písně o dobývání pevnosti Kanýže* zatčen a po osmi měsících věznění vypovězen na doživotí. Pobýval potom nejspíš ve Wittenbergu. 1606 se tajně vrátil do Čech a žil u různých přátel mimo Prahu. Po vydání Rudolfova majestátu 1609 úspěšně podal stížnost proti odsouzení k vyhnanství a dosáhl vrácení zabavené tiskárny. Pokračoval pak v tiskařské i básnické činnosti. Stopy po něm se ztrácejí v předbělohorských letech.

Ve svých původních pracích vycházel P. z biblických látek a z křesťanských dogmat v protestantské interpretaci. V letech 1595 až 1602 a 1608–14 vydal na 30 drobných tisků svých prozaických i veršovaných nábožensko-moralistických úvah, výkladů, modliteb, ale i příležitostných a časových skladeb, nepřekračujících horizont tehdejšího prostého obecnstva. Největšího ohlasu z nich dosáhla vedle *Písně horlivé o M. Janovi z Husince* modlitbová sbírka *Perlička dítek božích* (kolem 1610), vydaná do 1784 celkem osmnáctkrát (od Bílé hory vycházela hlavně na Slovensku); byla také přepracována a rozšířena D. Sinapiem. P. vydával i starší zábavné a naučné, agitačně využitelné spisy.

KNIŽNĚ: *Písně duchovní z písem zákona božího vybrané* (1595, výt. nezjišť.); *Rozmlouvání pobožné o Kristu Pánu...* (1597); *Písně a modlitby na ochranu proti Turku* (1597); *Píseň o svatém Jáně apoštolu...* (1598); *Rozjímání pobožné, kterak a čím den Páně... svécen býti má* (1598); *Svědectví starých svatých otců... o důstojném přijímání těla a krve Pána Ježíše Krista pod obojím způsobem* (1598); *Píseň pohřební na smrt...* Brikciho zvonáře z Cinperku (1600); *Písně křesťanské pobožné o Trojici svaté* (1600); *Vejkład na evangelium sv. Jana* (1600, výt. nezjišť.); *Vejkład na žalám Davida svatého* 78. (1600); *Lekárství duchovní* (1602); *Píseň horlivá o M. Janovi z Husince* (1602, výt. nezjišť.); *Dialog krátký... anebo Rozmlouvání milostné ducha s duší...* (asi 1608); *Perlička dítek božích* (kolem 1610, výt. nezjišť.); *Epithalamion aneb Píseň svadební nová o nejslavnějším a nejkrásnějším ženichovi nebeském... Pánu Ježíši Kristu* (1610); *Píseň pohřební na smrt p. Hedvíky Smiřické z Hasenburku* (1610, výt. nezjišť.); *Kázání utěšené o slavném proměnění Pána Ježíše* (1611); *Píseň o slavném příjezdu... Matyáše Druhé-*

ho... do... Prahy (1611); Písně nové utěšené o umučení a smrti... Ježíše Krista... (1611); Rozmlouvání lva českého s králem Matyášem (1611, výt. nezjišť.); Dar zlatý potěšitelný, obsahující v sobě rozjímání milosrdenství božího... (1612); Kázání na nový rok šestnáctistý dvanáctý... (1612); Srdečné potěšení pobožných... (1612); Skrejše zlatá Boha nejvyššího... (1612); Jiskřičky duchovní... (1613, výt. nezjišť.); Písně na sedm žalmu kajících (1613, výt. nezjišť.); Vade mecum, modlitby nábožné (1613, výt. nezjišť.); Monumentum, píseň a památka pohřební... Albrechta Smiřického (1614, výt. nezjišť.); Písně o nebeském učení, svatém životu, dobromyslném utpení a veselé smrti M. Jana z Husince (zač. 17. stol.). ■ EDICE: A. Škarka in *Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací, ČČH 1936, s. 503* (Píseň horlivá o M. Janovi z Husince, část dochovaná v starém opisu). ■ Z PRODUKCE: Petr z Mladoňovic: Počíná se život a skonání slavného mistra Jeronýma... (1597) + Počíná se život v naději boží mistra Jana Husi..., jenž jest byl upálen v Konstanci (1597); Mandát Ježíše Krista (1602); Píseň o dobývání pevnosti Kanýže (1602); Historie o bratru Janovi Palečkoví (b. d., asi 1610). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 6763–6811, srov. i 1075–76, 2745, 3034, 3036, 3964, 7041, 7044, 13 066. ■ LITERATURA: A. Škarka: S. P. M., poeta český (rkp. disertace, 2 sv., LA PNP). ■ J. Jireček in *Rukověť 2* (1876); Z. Winter in *Řemeslnictvo a živnost v Čechách v 16. století* (1909); J. Volf: Stížnost arcibiskupa pražského na Močidlanského a Adama z Veleslavína, *ČČM 1922, s. 79*; A. Škarka: Pikardský netopýř Brosiova Ohlášení a jeho anonymní polemika, *ČMM 1931, s. 58* + *Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací, ČČH 1936, s. 1, 286, 484*; J. Hejnic: *Humanistica, LF 1965, s. 73*; *Rukověť humanistického básnictví 4* (1973).

jk

Jan Palovic

* 15. 8. 1892 *Kolín*

† 13. 10. 1966 *Praha*

Autor historických románů, překladatel a publicista.

Vl. jm. Karel Žalud, podepisoval se též Karel Žalud-Palovic. – Vystudoval gymnázium v Praze na Vinohradech (mat. 1911). 1915 pracoval jako kancelářský pomocník u okresního hejtmanství v Čáslavi. T. r. byl povolán do válečné služby, 1918 padl do zajetí, 1919 sloužil v českosl. armádě. 1919–20 působil na Zemské správě politické v Praze. Po složení státní zkoušky z účtovědy nastoupil 1920 jako účetní asistent na min. zahraničních věcí, 1934 do-

sáhl hodnosti vrchního účetního tajemníka. 1940–45 pracoval v účtárně a později v prezidiu Zemského úřadu v Praze. V září 1945 nastoupil opět službu na min. zahraničních věcí jako aktuárský ředitel, od 1947 jako pracovník Úřadovny ústřední reparační a restituční komise. V březnu 1948 byl dán na dovolenou s čekatelným, v září t. r. do trvalé výslužby. Byl členem Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (od 1932), Společnosti Jaroslava Vrchlického a Svatoboru. Po soukromém studiu u A. Kalvody působil též jako malíř (hlavně akvarelů) a uměleckoprůmyslový výtvarník.

P. se soustřeďoval především na napoleonskou tematiku. V samostatně vystavěných románech trilogie *Spiklenci* (spojujících suchý historický výklad a didaktičnost s dumasovskou romantikou) vylíčil protivládní spiknutí francouzské šlechty na přelomu 80. a 90. let 18. století (*Bouřlivé léto*), Napoleonův vzestup a období konzulátu (*Březnová noc*) a život na jeho dvoře v roce 1808 (*Týden v Tuilleriích*). V románu *Udatný světák* zachytil život a vládu Jana Lucemburského od sňatku s Eliškou Přemyslovnou po bitvu u Kresčaku. Sympatie k Napoleonově vládě „geniálního jedince“ jsou patrné i z P. překladu Mussoliniho a Forzanovy hry s antidemokratickou tendencí a z jeho publicistiky, kterou pod pseud. otiskoval v Horkého Frontě (fejtony a beletrizované úvahy o diplomatických jednáních velmocí za napoleonských válek i v průběhu následujícího století až do rozpadu Rakouska-Uherska). P. psal rovněž historické rozhlasové hry (Washington aj.); v rukopise zůstala jeho historická dramata *Metternich* a *Eliška Přemyslovna*.

PSEUDONYM: Jaromír Kunz. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Fronta* (1927–38). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Spiklenci 1–3* (RR: *Týden v Tuilleriích*, 1930, 3. d.; *Bouřlivé léto*, 1932, 1. d.; *Březnová noc*, 1935, 2. d.); *Udatný světák* (R 1939). – *Překlad: B. Mussolini, G. Forzano: Napoleonových sto dní* (D 1934). – *Dramatizace: H. de Balzac: Evženie Grandetová* (1960, prem. 1932, s L. Danešem). ■

LITERATURA: J. M. Augusta: ref. *Spiklenci. Týden v Tuilleriích*, *Samostatnost 1930, č. 24*; ● ref. překl. B. Mussolini, G. Forzano: *Ot. F. (Fischer)*, *LidN 28. 9. 1934*; kd. (E. Konrád), *NO 28. 9. 1934*; AMP (A. M. Píša), *PL 28. 9. 1934*; J. Pavlánský, *Fronta 7, 1934/35, s. 92* ●; Sk. (F. Skácelík): ref. *Spiklenci. Březnová noc*, *Samostatnost 1935, č. 17*; ● ref. *Udatný světák: Kt., LitN 1940, s. 142*; kp. (K. Polák), *Nár. práce 9. 3. 1940* ●; -vh- (V. Hánek): *k padesátinám, Venkov 15. 8. 1942.*

bd

Anna Pammrová

* 29. 6. 1860 *Kralice* u Náměště nad Oslavou

† 19. 9. 1945 *Žďárec* u Tišnova

Teosofka a feministka, překladatelka a básnířka, známá zejména jako adresátka dopisů O. Březiny.

Narodila se v rodině lesníka v myslivně mezi Kralicemi a Jinošovem. Od 1865 byla vychovávána příbuznými v Jasenicích, poté v Náměšti n. Oslavou a Znojmě. Na sklonku 70. let se vrátila k rodičům, kteří ji však zakrátko poslali do Vidně, kde pracovala jako vychovatelka v několika rodinách. 1884 se jí v Linci narodila dcera († 1906), s níž se zanedlouho vrátila do jinošovské myslivny, kde pokračovala v sebevzdělávání a literární činnosti, podporována sestrou Leonorou P. (1863–1945), která sama psala beletrii a překládala (i pod pseud. L. Pohorská). Na podzim 1887 v Jinošově poznala O. Březinu, který zde působil jeden rok jako učitel; porozumění jejich duší do jisté míry poznamenalo život i tvorbu obou a vyústilo v rozsáhlé dlouholeté korespondenci (trvala až do Březinovy smrti, s ročním přerušením 1891–92 a posléze třiletým, po sňatku P., 1893–96). Později se přestěhovala s lesníkem F. Krohem do Kozínku u Mohelna a dále do Sedlce, kde se jí 1891 narodil syn a kde se 1893 provdala. Po třiletém nešťastném manželství (rozvedeno až 1903) se P. přestěhovala do lesní samoty u Žďárce u Tišnova. Po synově odchodu z domova (1914) zde žila poustevnický až do své smrti, věnovala se skromnému hospodářství, filozofickému studiu, psaní a překládání (z němčiny, francouzštiny a angličtiny). V 10. a 20. letech spolupracovala s klatovským mazdaznanským hnutím. Čas od času byla navštěvována pražskými intelektuály a umělci. Jen výjimečně se setkávala s přáteli, s nimiž udržovala bohatou korespondenci: s P. Moudrou, Th. Lesingem, M. V. Ježkovou (publicistkou a básnířkou, 1872–1951), A. Procházkou (plumlovským kronikářem a beletristou píšícím hanáckým dialektem, 1902–1975), s členy rodiny V. Havla (P. se s nimi sblížila za jejich letních pobytů v nedaleké vile) aj. S Březinou se setkala již jen třikrát (1925 v Tasově u J. Demla, 1927 a 1928 ve Žďárci).

Od 80. let psala P. úvahy, básně a prózy, zprvu v němčině (román *Dryada* zničila 1897). Tvorbu P. všestranně poznamenal její osobitý, subjektivně idealistický světónázor, ovlivněný

rousseauovskou přírodností, schopenhauerovskou skepsí, intuitivností a meditativností indické filozofie, v němž se mísily prvky teosofie, okultismu a iracionalismu a který vyústil v radikální, eticky a metafyzicky pojatý feminismus. P. hlásala návrat k přírodě a k archetypálnímu a transcendentálnímu praženství jako výrazu božského lidství, produkujícího nejvyšší lásku a dobro. Úsilí o lidskou nezávislost spekulativně podmiňovala zánikem lživého „mužského“ uspořádání společnosti a obrazu světa, zavržením konvencí, erotiky, civilizace a moderní kultury, znovunalezením spiritualizovaného a univerzálního mateřství. Svě názory P. vyslovovala v časopisech a zejména v několika knihách (psaných od počátku 90. let): v polemických feministických a filozofujících úvahách a esejích, formulačně neobvyklých, plných přerývů a paradoxů, prokládaných verši a beletristickými pasážemi (především románové pojednání *Alfa*). Feminismus P. se promítl i do její nekomplikované a tezovité poezie (*Zrcadlo duše*), zachycující přírodní impresy i úvahy nad tajemnými životními silami, neklid i okouzlení, smutek i vůli v cestě za ideálem ženství. P. psala i o svém přátelství s O. Březinou (*Mé vzpomínky na Otokara Březinu*), polemicky se vyjadřovala (časopisecky a v korespondenci) i k básníkovu myšlenkovému odkazu. Vlastním nákladem vydala *Listy Otokara Březiny A. P.* (z 1905–28 a dodatky z 1890–1926) v edici J. A. Vernerova (1933). Napak její dopisy Březinovi zůstaly – až na fragmenty – dosud nepublikovány. V pozůstalosti a v archívech zůstaly i další netištěné dopisy, rukopisy, překlady a deníkové záznamy.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Antieva, Žďárecká; A. P. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Dobrá myšlenka* (Klatovy 1924–29, 1932); *Dvacátý věk* (Brno, Praha 1901–05); *Isis* (Přerov 1905–06); *Kolo* (Brno 1930–36; mj. 1930–31 polemiky o výklad O. Březiny a 1934 *Mé vzpomínky na O. Březinu*); *Lid. noviny* (1945); *Mladé proudy*; *Niva* (Brno 1932–33); *Šlépěje* 19, 22, 23 (Tasov 1933, 1937); *Vesna*, příl. *Kosmická žena* (Brno 1913–14); *Záduha* (1912–14); *Ženský obzor* (1909, 1929, 1932, 1936); – posmrtně: sb. *Nad meditacemi věků* (Brno 1992, deníkové záznamy); *Souvislosti* (1992, BB); *Tišnovsko* (1995, úryvek z životopis. R Antieva); *Tvar* (1990, B). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a úvahy*: *Alfa* (P, E 1917); *O mateřství a pamařečství* (EE 1919); *Cestou k zářnému cíli* (EE 1925); *Zápisky nečitelné* (EE 1936); *Odezva z lůna stvoření* (EE 1937); *Mé vzpomínky na Otokara Březinu* (1940 ← *Kolo* 1934); – posmrtně: *Zrcadlo duše*

(BB 1945, ed. J. Vitula); Poselství Antievy. Fragmenty tvorby A. P. (1995, ed. J. E. Karola); Anagogické meditace (1995, soukromý tisk, ed. P. Holman); Antieva (R 1997, faksimile rukopisu). – *Překlady*: C. Flammarion: Výlety do nebe (b. d., 1909); E. Gevinn: Zdravovědné pokyny dle mazdaznanu (1916); O. Z. A. Ha'nish: Život Ježíšův (1918); Th. Lessing: Evropa a Asie (1918, an.) + Dějiny jako vsunutí smyslu v nesmyslné (1919) + Prokletá kultura (1922, an.); Co jest mazdaznan? Rozumná výživa (brožura, 1925, z franc. letáku). ■ KORESPONDENCE: Dopisy O. Březiny A. P. z let 1889 až 1905 (fragmenty P. odpovědí 1889–1900), Nová Říše 1931/32, příl. → s týmž tit. (b. d., 1932, ed. A. P. a J. Křemen); V. Hellmuth-Brauner: Z dopisů A. P. Žofii Pohorecké (z 1934–42), Glosy ze Strahova 1964, č. 1–2; L. Kuchař: Z dopisů A. P. neteří Almě (Křemenové, z 1917–30), Vlastivědná ročenka Okres. archivu v Blansku 1969, s. 89; Žena s duší lesa (L. Pammrové-Pohorské, z 1922–45; 1970, ed. L. Kuchař); J. Pánek: Pavla Moudrá (P. Moudré, fragmenty z 1907–36), Středočeský sb. historický 1974, s. 215; A. P.: Dopisy (rodině Havlově z 1915–25 a M. Zinfelové z 1916–23 a 1940; inedit., b. d., 1983, ed. I. Havel, an.); L. Kuchař: Žena s duší lesa (A. Procházko, fragmenty z 1940–42), LD 7. 1. 1988; P. Holman: O. Březina v dopisech A. P. M. Ježkové (z 1930–36), ČLit 1992, s. 393. ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: Z dopisů O. Březiny A. P. (faksimile, 1931, s. Ant. Veselým); Dopisy O. Březiny A. P. z let 1889 až 1905 (b. d., 1932, s. J. Křemenem). ■

LITERATURA: B. Pernica: Dvě ženy (1942); V. Urbánková: Navštivte mne s podzimem (1994); J. E. Karola: Joséphin Péladan očima A. P. (1997). ■ Z. Hásková: ref. Alfa, Ženský svět 1917, s. 202; B. Neumannová: Žena v životě Otokara Březiny, RA 5, 1929/30, s. 417; Th. Lessing: Antieva, Kolo 1931, s. 120 (přel. J. Křemen z kn. Blumen, Berlín 1928) → (s tit. Moravská země) Dopisy O. Březiny A. P. (b. d., 1932); Ant. Veselý in Z dopisů O. Březiny A. P. (1931); J. Křemen in Dopisy O. Březiny A. P. (b. d., 1932); E. Saudek: Útěk k A. P., PL 28. a 29. 2. 1936; A. Janáček: ref. Zápisky nečitelné, Magazin DP 4, 1936/37, s. 122; Ant. Veselý: K osmdesátinám A. P., Kolo 1940, s. 203; J. Křemen: Básník a žena, sb. Stavitel chrámu (1941); L. Palas: O. Březina a A. P., LidN 5. 4. 1942; bs. (B. Slavík): A. P. zemřela, Vysočina 1 (1946); B. Pernica in Otokar Březina intimní (1947); O. Králík: A. P. a O. Březina, LF 1949, s. 38; L. Hynková: Na okraj Březinova životopisu, LD 4. 8. 1968; P. Holman: Dva listy (O. Březiny Anně P.), Wiener slawistischer Almanach 1979, s. 205 (k tomu: J. Zika, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1980, s. 40); V. M. Havel: Jak jsem znal paní A. P., in A. P.: Dopisy (b. d., 1983, inedit.) → Tišnovsko (1995, léto); J. Pěničák in O. Březina v Jinošově (1988); I. Bednářová: Životní přátelství v listech, Universitas 1989, č. 3; J. Vitula: Tajemná přítelkyně básníkovy, LD 24. 3. 1989; J. E. Karola: A. P. O. Březinovi,

Rovnost 29. 6. 1990 + A. P., myslitelka a básnířka ze Žďárce, Mor. noviny 27. 9. 1990; P. Holman: Březina očima P. (obs. i A. Křemenová: A. P. – životopis), sb. Nad meditacemi věků (Brno 1992); B. Jiroušek: Otokar Březina v dopisech A. P. Pavle Moudré (s ukázkami z korespondence), Výběr 1996, s. 114; V. Urbánková: Havlovské sousedství v nových souvislostech, Věstník Společnosti A. P. 1997, č. 2; J. E. Karola: Theodor Lessing a A. P., tamtéž + A. P. – literární počátky, tamtéž, č. 4.

lm

Tomáš Antonín Pánek

* 22. 2. 1901 *Příčina* u Rakovníka
† 15. 1. 1983 *Kralupy nad Vltavou*

Autor dobrodružných románů převážně s leteckou tematikou pro mládež i pro dospělé a populárně-technických knih; v mládí publikoval básně, později se pokusil i o drama.

Syn horníka zahynuvšího při důlním neštěstí. Profesí byl P. železničním úředníkem v Kralupích n. Vltavou, kde prožil většinu života a kde jako důchodce zemřel. Jako technik-samouk se věnoval propagaci rozvíjejícího se československého letectví (1930–38 byl členem ústředního výboru Masarykovy letecké ligy).

P. romány, většinou situované do cizího, až exotického a z autopsie evidentně nepoznaného prostředí (Balkán, Skandinávie, Grónsko, Ohňová země, Austrálie, jihoamerický prales, severská tundra), charakterizuje dobrodružná romantičnost s přemírou fantazie někdy až futurologické (zájem o skutečné i fiktivní vynálezy). Vystupuje v nich celá škála postav od námořních rybářů, potápěčů, hledačů jantaru po špiony, podloudníky a námořní a letecké piráty. Jako příkladní hrdinové jsou většinou exponovány typy pilotů, konstruktérů a vynálezců, v jejichž jednání a charakterových rysech (odvaze, sebevědomí, statečnosti, vytrvalosti, věrnosti příteli i ideji, oddanosti práci, zdravé sportovní soutěživosti i harmonickému smyslu pro přírodu a její krásu) je idealizována kladná demokratická osobnost; letce a jeho psychiku v různých profesních situacích postihl P. s věrohodnou znalostí odborné problematiky i s uplatněním osobní zkušenosti z létání (obojí uložil i do několika příruček). Epická plynulost poutavého děje bývá přerušována exaltovanými lyrickými pasážemi při líčení

pocitů letce ve větru, v bouři, při letu nad oceánem, při selhání motoru, nouzovém přistávání i při tragédii pádu; letecké tematice, kterou ve 20. letech inicioval v české próze, věnoval P. i svou jedinou básnickou sbírku *Lyra větru*. P. vypravěčské přednosti – jednoduchost a názornost vyjadřování – směřovaly často k průhledné propagaci demokratické humanity v masarykovském duchu (některé P. knihy byly Masarykovi, Benešovi, Štefánikovi, Šaldovi aj. přímo věnovány); tak vyznívá např. odsouzení plynové války v románu *Na vlnách* nebo myšlenka mezinárodní letecké policie ve službách celosvětového míru *Tajemství námořní letky*. P. próza pro mládež, jež se od počátku 40. let stala P. doménou, byla cele podřízena mravně i občansky výchovnému záměru, který ji většinou poznamenal barbotiskovou příkladností a ušlechtilostí hrdinů. 1935 vydal P. dějově napínavý román s bulvárními prvky *Živé dílo*, inspirovaný životními osudy T. Bati a oslavující baťovskou organizaci práce, který byl soudobou komunistickou kritikou odmítnut jako „Antibotostroj“ – polemika s nedávno vydaným románem T. Svatopluka. Výjimečně se P. pokusil o drama (*Stavíme město* o průkopnickém boji za využití bažinatého kraje proti intrikám egoistického jedince) a psal i rozhlasové hry. – Po 1948 ztratil z názorových i faktických důvodů (vydával vlastním nákladem nebo v malých soukromých firmách) možnost dále publikovat a jeho literární činnost byla předčasně ukončena.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Tom Pansen; T. A. P. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Kralupský vlastivědný sešit 8–9 (1957); Letec (1934); sb. Naše křídla (1939); Objevy techniky (1940–43); Právo lidu (1931); sb. Spirála (1939); Svět techniky (1957–58); Širým světem (1941–44); Výběr (Zlín 1940–44); Zlín. Sdělení zaměstnanců firmy Baťa (1934); Zlín. Velké vydání (1935). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: V písni motorů (R 1927); Na vlnách (R 1927); Aeolos (R 1929, s V. Rylem); Křídla ve větru (R 1929); Lyra větru (BB 1930); Slunce a křídla (PP 1930); Luboš plachtař (R 1931); Ostrov č. 2 (D 1932); Tajemství námořní letky (R 1933, přeprac. vyd. 1945); Noční supové (R 1934); Živé dílo (R 1935); Hnízdo nad vodou (R b. d., 1936); Letec Jenda (obrázková P pro ml., b. d., 1940); Dobrý vítr (P 1941); Nad Orinokem (P 1941); Vítězný motor (P pro ml., b. d., 1941); Stavíme město (D b. d., 1942); Pod plnou plachtou (P 1943); Pobřeží vraků (R pro ml., 1943, pseud. Tom Pansen); Bílá jachta v oblacích (R pro ml., 1945, pseud. Tom Pansen); Bouřňák (R 1946); Hledači pokladů (R pro ml., 1946, pseud. Tom Pansen); Křídla a mo-

ře (R pro ml., 1946, 1. část volné trilogie); Smělá křídla (PP pro ml., 1946, 2. část volné trilogie); Metelice (R pro ml., 1946); Nejmladší kapitán (R pro ml., 1946, 3. část volné trilogie); Osudná loď (R pro ml., 1947); Piráti vzduchu (R 1947, pseud. Tom Pansen); Křídla nad propastí (P pro ml., 1948). – *Ostatní práce* (popularizační knížky a technické příručky): Od ocelových pák k jasnému slunci (1926); Nový sport (1935); Křídla mladých (1946); Mořeplavba (1948). ■ REDIGOVAL *sborníky*: Naše křídla (1939, předseda red. kruhu), Spirála (1939, člen red. rady). ■

LITERATURA: drb. (J. Borecký): ref. Aeolos, Zvon 29, 1928/29, s. 671; ● ref. Slunce a křídla: –as (M. Holas), RA 6, 1930/31, s. 84; J. Popelová, Nové Čechy 1932, s. 115 ●; an.: Interview s autorem knihy Živé dílo T. A. P., Zlín. Sdělení zaměstnanců firmy Baťa 1934, č. 49; ● ref. Živé dílo: F. Novotný, LitN 7, 1934/35, č. 7; an., Rudá zřáf 5. 3. 1935 ●; -te-: ref. Hnízdo nad vodou, Rozhledy 1936, s. 294; ● ref. Letec Jenda: chb. (V. Cháb), Naše zprávy 1940, č. 98; M. M. (Majerová), LidN 14. 12. 1940 ●; ● ref. Pobřeží vraků: J. Machoň, LidN 27. 3. 1944; kp. (K. Polák), Nár. práce 18. 7. 1944 ●; an.: Dobrá rozhlasová hra pro mládež (ref. Pavlův Sivák), Mladá fronta 21. 7. 1945; -O. A.- (Audy): ref. Křídla a moře, Štěpnice 1, 1946/47, s. 282.

em

Panoráma

1923–1951

Měsíčník vydavatelství Družstevní práce informující o jeho knižních novinkách, knižním družstevnictví a členských záležitostech; přinášel rovněž články o aktuálních literárních otázkách, knižní a umělecko-průmyslové kultuře.

Titul: 1923/24 (roč. 1) Zpravodaj Družstevní práce (dále DP); 1924–27 do č. 6 (nový roč. 1–4) Kulturní zpravodaj (přítom roč. 1 je v závorce označen jako druhý, roč. 2 jako třetí, roč. 3 a další už nezapočítávají Zpravodaj DP); 1927 od č. 7 – 1951 (roč. 4–26) Panoráma. – *Podtitul*: 1923/24 (roč. 1) List věnovaný knižnímu družstevnictví a literatuře; 1924 (nový roč. 1) List věnovaný literatuře, umění a družstevnictví; 1926/27 (roč. 3) Panoráma a na obálkách jednotlivých čísel ještě i List věnovaný literatuře, umění a družstevnictví; 1927 (roč. 4) na tit. listě Kulturní zpravodaj (titul už Panoráma), ale na obálkách do č. 6 ještě List věnovaný literatuře, umění a družstevnictví a teprve od č. 7 Kulturní zpravodaj; 1928–34 (roč. 5–12) Kulturní zpravodaj; 1935–51 (roč. 13–26) Literární měsíčník. – *Redaktoři*: Zpravodaj DP 1923/24 (roč. 1) a 1924–26 (nový roč. 1–2) M. Novotný (odp. red.), V. Poláček; 1926/27–1936 (roč. 3–14)

odp. red. J. Cerman a redakce: 1926/27 (roč. 3) M. Novotný, V. Petr, V. Poláček, oba do č. 5, od č. 7 M. Grimmichová; 1927 (roč. 4) M. Novotný, M. Grimmichová do č. 6, místo ní od č. 7 V. Poláček; 1928–30 (roč. 5–7) M. Novotný, V. Poláček; 1930/31 (roč. 8) na titulním listě V. Kaplický, B. M. Klika, M. Novotný, V. Poláček, L. Sutnar, v tiráži do č. 4 M. Novotný, V. Poláček, L. Sutnar, od č. 5 do č. 9 místo M. Novotného P. Kříčka, od č. 10 jen red. kruh; 1931–34 (roč. 9–12) V. Kaplický, B. M. Klika, P. Kříčka, V. Poláček, do č. 7 L. Sutnar; 1935–36 (roč. 13–14) red. kruh; 1937 (roč. 15) K. Nový (odp. red.) s red. kruhem J. Cerman, B. M. Klika, L. Sutnar; 1938–40 (roč. 16–18) K. Nový; 1941–42 (roč. 19–20) J. Seifert; 1945–48 do č. 2 (roč. 21–23) J. Cerman (odp. red.) a 1947 (roč. 22) M. Pašek; 1948 od č. 3 – 1950 do č. 3 (roč. 23–25) V. Hanč (odp. red.) a J. Šnobl, od č. 4 K. Konrád; 1951 (roč. 26) K. Konrád. – *Vydavatel*: Zpravodaj DP 1923/24 (roč. 1) a 1924–51 (nový roč. 1–26) Vydavatelstvo DP v Praze. – *Periodicitá*: měsíčník; Zpravodaj DP (roč. 1) 10 čísel od února 1923 do ledna 1924; 1924 (nový roč. 1) 10 čísel; 1925/26 (roč. 2) od března do ledna 12 čísel; 1926/27–1927 (roč. 3–4) od března do ledna a od března do prosince 10 čísel; 1928 (označeno jako půlročník 5/1) od ledna do května 5 čísel; 1928/29 (roč. 6, označeno jako půlročník 5/2) od června do února 10 čísel; 1929/30 (roč. 7) od března do ledna 10 čísel; 1930/31–1931/32 (roč. 8–9) od února do března a od března do února 12 čísel; 1932/33–1933 (roč. 10–11) od března do ledna a od února do prosince 10 čísel; 1934–35 (roč. 12–13) 10 čísel; 1936 (roč. 14) 11 čísel; 1937–38 (roč. 15–16) 10 čísel; 1939 (roč. 17) 11 čísel; 1940–41 (roč. 18–19) 10 čísel; 1942 (roč. 20) od ledna do května 4 čísla; 1945/46 (roč. 21) od září do prosince následujícího roku 15 čísel; 1947 (roč. 22) od března do prosince 11 čísel; 1948–51 (roč. 23–26) 10 čísel. – P. zanikla 1952 při reorganizaci nakladatelství DP. Od 1952 vycházela P. v malém rozsahu s podtitulem Členský oběžník DP bez označení ročníků. Leták z dubna 1954 určený členům DP ohlašuje P. nadále jako informační oběžník Ústředního družstva uměleckých řemesel. – *Přílohy*: 1926/27 (roč. 3) Panoráma, Umění, Trochu beletrie, Literární rok; 1928–34 (roč. 6–12) Zpravodaj DP.

Měsíčník Zpravodaj DP, zasílaný zdarma členům DP, informoval o práci družstva, o nových knihách DP a jejich autorech. Místo tohoto informačně a organizačně zaměřeného věstníku začala DP 1924 vydávat Kulturní zpravodaj, měsíční literární list, s úkolem informovat přítele družstevní knihy o edičních počinech nakladatelství, o domácím i zahraničním knižním družstevnictví vůbec a také usměrňovat aktivitu členstva v zájmu šíření dobré knihy. Ročník 1926/27 obsahoval i přílohu Panoráma,

kteřá však byla ještě v témže 3. roč. z ekonomických důvodů zrušena. Tehdy se též v záhlaví jednotlivých čísel střídalý tituly (Kulturní zpravodaj – Panoráma) i podtituly (Panoráma – Kulturní zpravodaj). Další ročník se opět nazýval Kulturní zpravodaj s podtitulem Panoráma, od č. 7 však list přijal natrvalo název Panoráma. Měnil se i jeho formát a rozsah (za protektorátu a po únoru 1948 měla např. čísla omezený rozsah). Informativní charakter P. vyvířazňoval značné množství proměňujících se rubrik, z nichž nejstálější představovaly *Různé zprávy* a *Z kulturního světa*, v obměnách pak *Knižní zprávy*, *Z nových knih*, *Nové knihy*, v počátcích pak *Co vyšlo a co vyjde*, *Dokumenty*, *Družstevnictví*, 1933 (roč. 11) vznikla rubrika *Konfrontace*, otevřená podnětům i stížnostem, komentářům i vyznáním členstva. K dobrým zvyklostem P. se ve 30. letech přifadily i citace z kritik o knihách DP a zprávy o činnosti členských skupin v jednotlivých místech. S novým formátem 1937 (roč. 13) prodělaly změnu i rubriky. Zavedly se souhrnné informační oddíly *Literatura* (hlavně M. Novotný i pod šiframi M. N., m. n. a N., pak i J. Ošmera a B. Novák pod šifrou Nk), *Výtvarné umění* (A. Birnbaumová, T. Bláha), *Divadlo* (J. Träger pod šifrou äg), *Hudba* (K. J. Beneš, S. Hippmann). Samostatný oddíl patřil *Krásné jizbě DP*, od 1935 (roč. 13) vycházela v P. pravidelně *Bytová poradna*, řízená J. E. Koulou. P. věnovala také pozornost bibliofilím. V průběhu vydávání listu se měnila úprava obálek i grafická stránka, vždy však obě měly vysokou úroveň (A. Heythum, L. Sutnar, K. Svolinský, A. Strnadel). Po válce se v několika číslech publikoval obsáhlý výčet obětí války z řad členů DP.

O členských otázkách a ohlasech činnosti DP a především o edicích a knihách vydavatelství P. informovala různými formami: úvahami a statěmi o domácích i cizích autorech, o jejich jednotlivých knihách často spolu s ukázkami z nich, případně i z jejich ilustračního doprovodu, autorskými komentáři i sledováním ohlasu u kritiky i u čtenářů. Přitom redakce od počátku usilovala o to, aby se neztrácel ze zřetele základní cíl, tj. obecná kultivace literárního a výtvarného vkusu čtenářů, později i orientace v uměleckoprůmyslové produkci směřující k vytlačení kýče z domácností, v čemž měla vydatně napomáhat i vlastní tvorba DP (od 1935, roč. 13 viz i rubriku *Krásná jizba*), a aby propa-

Panoráma

gační a reklamní záměry podniku hrály v listu ve vztahu k uměleckým hodnotám podřízenou roli. Ani v době ohrožení republiky a pak za obtížných podmínek válečných se P. nezpro- nevěřila svým uměleckým nárokům, uchovála si též svůj demokratický charakter. Opustila přitom výlučnou orientaci na knihy DP, přiná- šela i obecnější úvahy k rozmanitým literárním otázkám (K. Bednář, P. Eisner, M. Hýsek, J. Mařánek, J. Mukařovský, J. Nebesář, M. No- vák, K. Nový, V. Procházka, J. Rey, J. Seifert, J. Sekera, J. Šnobl, V. Vančura) a rovněž kometo- vala soudobé kulturní dění, nejčastěji v úvodních K. Nového (též šifry kn a -ý). Sil- ná orientace na klasickou literaturu 19. století pak souvisela nejen s edičními počiny naklada- telství, ale též s národně obrannou rolí, která byla této literatuře přikládána. Zcela novým jevem se staly kritické recenze soudobé litera- tury (K. Bednář, B. Březovský, Z. Urbánek). Po válce byly výraznou složkou P. vzpomínkové stati na umělce, spolupracovníky a členy ze- mřelé během okupace, články sumarizující čin- nost DP za války (J. Cerman) a úvahy o per- spektivách další činnosti. – Během celého svého působení P. projevovala snahu probudit činnost členů: na začátku prostřednictvím brzy pak opuštěného hlasování o tom, zda re- dakci navrhovaná kniha má nebo nemá vyjít, dále jejich účastí v různých šetřeních, jako by- lo (1926–27, roč. 3–4) jmenování 50 nesmrtel- ných knih, kdy vedle odpovědí spisovatelů (J. Hora, J. Krezar, J. Mahen, V. Martínek, J. V. Ple- va, P. Spiess, F. Vavřín) vznikl i čtenářský žebří- ček (na prvním místě se ocitl F. M. Dostojev- skij a za ním W. Shakespeare), 1936 (roč. 14) proběhla anketa o četbě členů (98 % četlo no- vou prózu, 50 % poezii a 32 % divadelní hry). Zvláštního zájmu DP o vydávání soudobé slo- venské literatury (P. Jilemnický, F. Král, L. Ná- daši-Jégé, M. Urban, Z. Zguriška) využila 1930/31 (roč. 8) P. k diskusi se členy, zda vydá- vat tuto literaturu v originále, jak praktikovala DP, nebo v překladech. Odbornější ráz měla 1938 (roč. 16) rozprava o česko-slovenských kulturních vztazích, již se z české strany účast- nili M. Kálal, J. Kopta, A. Kybal, J. Mukařovský, J. Nebesář, J. Rybák a J. Sekera, z slovenskou N. (Nikolaj, tj. Mikuláš) Bakoš, I. Hrušovský, J. Lettrich, E. B. Lukáč, L. Novomeský, M. Pi- šút, K. Šimončíč a za maďarskou R. Szalatnai. Obdobný ráz měla 1941 (roč. 19) diskuse o tom, jak pořizovat čtenářské vydání textů

starší české literatury; vystoupili v ní P. Bezruč, A. Grund, B. Havránek, M. Hýsek, K. Janský, M. Novotný, K. Polák, A. Pražák, K. Sezima, K. Zeman (I. Olbracht). – Někdy celé číslo, ně- kdy alespoň jeho podstatná část patřila jednot- livým autorům domácím (roč. 11, 1933, č. 5 J. Herbenovi a jeho Hostišovu; roč. 17, 1939, č. 11 V. Vančurovi a jeho *Obrazům z dějin národa českého*; roč. 20, 1942, č. 3 J. Johnovi) i cizím (roč. 5, 1928, č. 3–4 U. Sinclairovi; roč. 7, 1929, č. 7 G. B. Shawovi) a výtvarníkům (roč. 6, 1928/29, č. 3–4 V. H. Brunnerovi). Po válce 1945/46 (roč. 21) bylo č. 2 zasvěceno památce V. Vančury. Pro přiblížení vydávaných autorů čtenářům vedla P. s autory rozhovory o jejich práci (např. roč. 6, 1928/29 s E. Vachkem; roč. 12, 1934 s J. Johnem; roč. 15, 1937 s K. J. Be- nešem; roč. 17, 1939 s V. Vančurou; po válce roč. 23, 1948, s V. Černým; roč. 25, 1950 s M. Pujmanovou a V. Řezáčem). Soustavně uplatňovaným rysem P. se stalo seznamování členů s knihami vydávanými v DP a s jejich autory. Sami spisovatelé se zpovídali, hovořili o svých záměrech a o zrodu svých knih, a tak se postupně čtenářům představilo pestré spek- trum autorů, mezi nimiž jediným pojtkem by- la náročnost vydavatelství na kvalitu vlastních edičních počínů. Zpravidla tato vyznání do- provázely i *ukázky z vydávaných prací*. V růz- ných časových úsecích do 1942 v této roli v P. vystoupili: J. Aul, J. Bednář, K. J. Beneš, J. Böhm, B. Březovský, P. Buzková, H. Dvořá- ková, V. Fryček, J. Glazarová, M. Haller, J. Her- ben, R. R. Hofmeister, J. Honzl, J. Hořejš, E. Hostovský, J. Jenčík, J. John, H. Klenková, B. Klička, R. Konečný, J. Kopta, M. Kornelová, F. Kropáč, V. Krška, P. Křička, L. Kuba, J. Š. Ku- bín, F. Kubka, J. Kvapil, J. Lada, J. Mahen, V. Martínek, J. Mařánek, Z. Němeček, S. K. Neu- mann, V. Nezval, M. Nohejl, K. Nový, J. Pakos- ta, J. J. Paulík, J. V. Pleva, J. Průšek, J. V. Rosůlek (i pseud. V. Drnák), J. Rypka, V. Řezáč, J. Sei- fert, K. Scheinpflug, B. Sílová, A. Sova, J. Spil- ka, P. Sula, H. Šmahelová, J. Šusta, F. Téver, J. Toman, J. Trojan, A. J. Urban, E. Vachek, V. Vančura, J. R. Vávra, L. Vladyka, B. Vlček, K. Vokáč, J. Weil, J. Weiss; ze Slovenska pak P. Jilemnický, F. Král, L. Nádaši-Jégé, M. Urban, Z. Zguriška a v menší míře i autoři cizí vycházející v překladech. Po válce se přidali L. Aškenazy, K. Biebl, B. Četyna, J. Drda, J. Hanzelka a M. Zikmund, V. Hlaváček, J. Horal, K. Konrád, M. Pašek, F. Pecháčková, E. Petiš-

ka, F. Pražák, B. Říha, K. Sezima, V. V. Štech, G. Včelička, J. Zhor. V podstatně menší míře byla v P. zastoupena *poezie*, už proto, že jádro ediční činnosti DP spočívalo v próze. Nicméně i tu vedle ukázek z edic (např. J. Bednář, S. Buonaccini, J. Čarek, V. Dyk, V. Fischl, F. Gottlieb, J. Hora, J. Hořejší, F. Kropáč, O. Lysohorsky, A. Macek, J. Mahen, J. Mach, V. Nezval, K. Šelep, J. Zavadil) se objevovaly i verše příležitostné (k životním jubileím aj.) i epigramy a satirické básně (malíř V. Rada vytvořil ve spojení s vlastními obrázky v roč. 6–8, 1928/29–1930/31 celý seriál veršů, próz i drobných výstupů nejprve s titulem Družstevní radio – Práce – žurnál, v posledním ročníku pak Rozhlas DP; se satirou v próze vystoupil V. Lacina). Vedle toho ovšem P. tiskla i jednotlivé původní básně K. Bednáře, K. J. Beneše, I. Blatného, F. Branišlavy, B. Březovského, J. Daniela, F. Halase, M. Hallera, S. Hanuše, J. Haussmanna, M. Hlávky, M. Holase, J. Hory, F. Hrbka, J. Chaloupky, H. Jelínka, B. Kličky, J. Knapa, R. Konečného, P. Kříčky, S. Loma, V. Martínka, R. Medka, M. Novotného, K. Nového, J. Ortena (i pseud. K. Jílek), J. Ošmery, J. Pilaře, V. Renče, J. Reye, J. Rybáka, J. Seiferta, A. Sovy, J. Šnobra, F. Šrámka, J. Valji, Z. Vavříka, F. Velkoborského, B. Vlčka, K. Vokáče, J. Zhora, ze Slovenska pak E. B. Lukáče, L. Novomeského, J. Roba Poničana, J. Smreka. Po 1945 přispěli J. Alda, K. Biebl, M. Bieblová, P. Bojar, V. Nezval, S. K. Neumann, J. Noha, E. Petiška, V. Závada. – Vlastní vystoupení autorů a ukázky z jejich děl doplňovaly jejich portréty podávané kritiky i literárními historiky, ale též spisovateli samými, pokud šlo o autora jim blízkého. Jestliže v prvních ročnících tuto základní funkci listu plnil takřka výhradně M. Novotný, záhy se okruh spolupracovníků P. značně zvětšil a postupně zahrnul autory několika generací a rozličné umělecké orientace. *O české literatuře* v první fázi listu do 1942 v P. psali: K. J. Beneš, B. Benešová, V. Černý, L. Čivrný, P. Eisner, O. Fischer, P. Fraenkl, J. Frejka, F. Götz, A. Grund, F. Halas, J. Haller, J. Heidenreich (Dolanský), K. H. Hilar, J. Holečková, J. Hora, M. Hýsek, E. Chalupný, K. Janský, M. Kácha, J. Karásek, B. Klička, J. Kotrlý, J. Kratochvíl, F. Krčma, J. Krecar, P. Kříčka, F. Kubka, V. Lišková, J. Mahen, H. Malířová, J. Mašek, B. Mathesius, O. Mrkvička, J. Mukařovský, A. C. Nor, Arne Novák, B. Novák, J. O. Novotný, K. Nový, I. Olbracht, J. Opolský, A. M. Piša, V. Poláček, K. Po-

lák, B. Polan, V. Raffel, M. Rutte, V. Řezáč, J. Seifert, J. Sekera, K. Sezima, K. Scheinpflug, H. Siebenschein, F. Soldan, F. Springer, P. Sula, F. X. Šalda, J. Šnobl, F. Tetauer, F. Tichý, V. Tille, J. Träger, J. Týml, B. Václavek, E. Vachek, V. Vančura, J. R. Vávra, K. Vokáč, J. Volf, J. Weil, ze Slovenska pak hlavně A. Göllnerová, J. Kostra, M. Pišút a G. Vámoš; o slovenské literatuře z českých autorů uvažovali Z. Bár, J. B. Čapek, J. Dvořák a A. Pražák. Po roce 1945 se českou literaturou navíc zabývali i M. Fáběra, H. Helceletová, I. Herben, J. Honzl, F. Hrubín, J. John, E. Konrád, K. Konrád, Z. Nejedlý, J. Noha, M. Novotný, J. Ošmera, V. Pekárek, I. Petřtyl, A. Skýpala, Z. K. Slabý, J. Spilka, J. Strnadel, L. Špačková, o V. Vančurovi promluvili i historici V. Husa, J. Charvát a J. Pacht. – V referátech *o překládaných dílech a jejich autorech* se vedle specialistů na určitou národní literaturu velice výrazně uplatnili i překladatelé pojednávány knih a opět čeští spisovatelé, někdy i zahraniční znalci. Z domácích autorů se mezi přispěvatele na tomto poli zařadili: A. L. Bém, K. J. Beneš, F. Bicek, V. Černý, V. Červinka, L. Drůbek, P. Eisner, J. Falta, L. Faltová, A. Felix, O. Fischer, Z. Franta, M. Grimmichová, V. Groh, M. Haller, P. M. Haškovec, J. Heyduk, A. A. Hoch, J. Hora, J. Horák, M. Houska, J. Hruša, J. Hudec, V. Cháb, V. Jiráč, M. Jirda, V. Jiřina, J. Kakos, S. V. Klíma, J. Knap, J. Kodíček, M. Kojecká, O. Kolman, E. Konrád, K. Konrad, H. Kosterka, M. Kratochvíl, A. Kraus, F. V. Krejčí, P. Kříčka, V. Kučera, V. Leščenko, P. Levit, B. Lifka, M. Majerová, B. Mathesius, J. Michálková, Z. Münzerová, B. Novák, M. Novotný, J. J. Paulík, A. Pelantová, A. Pflanzler, J. Pober, J. Poch, A. Poláček, V. Procházka, J. Průšek, V. Renč, M. Renčová, K. V. Rypáček, J. Rypka, O. Schiezlová, G. Schiffová, V. Schwarz, V. Skalička, A. Skoumal, M. Slomková, M. Sotonová, K. Šafář, A. Šikl, J. Šnobl, B. Štěpánek, J. Štyrský, F. Tetauer, R. Thonová, V. Tille, J. Träger, N. Tučková, B. Václavek, E. Vachek, E. Vajtauer, Z. Vančura, F. Vavříň, B. Vlček, O. Vočadlo, J. Vodák, L. Vokrová-Ambrosová, R. J. Vonka, E. Walter, J. Weil, G. Winter, J. Zaorálek, po válce ještě B. Beneš, M. Fáběra, J. Fantl, J. O. Fischer, G. Flusser, J. Haasová-Nečasová, H. Hodačová, H. Klenková, M. Kornelová, F. Kubka, M. Pašek, K. Růžička, J. Spilka, D. Steinová, Z. Štolba, E. Táborský, H. Ungar, A. Vaněček, J. Zapletal, J. Žalman. Přitažlivost P. zvětšovaly i drobnosti

Panoráma

jako např. seriál anekdot s nietzscheovským titulem *Tak pravil G. B. Shaw* (roč. 6–9, 1928/29–1931/32) a další s obměňovaným titulem *Z knihy (palety, jeviště) do srdéčka* (roč. 5–11, 1928–33). – Značnou pozornost věnovala P. *výtvarnému umění*. Projevovala se reprodukcemi ilustračních doprovodů knih DP, publikováním kreseb, obálek i karikatur, ty hned ve dvou miniseriálech: první 1926/27–1929/30 (roč. 3–7) s titulem *Knihomilové pod lupou* obsahoval veselé charakteristiky bibliofilů, a to nejčastěji od A. Nováka a V. Poláčka, druhý přinášel 1928–1928/29 (roč. 5–6) autotypy malířů (mj. J. Čapka a V. Rady). Výtvarnou složku listu ještě doplňovaly články zabývající se různými stránkami výtvarného umění, včetně užitého, a knižní grafiky. Z dalších umění se P. v menší míře zajímala o hudbu, fotografii, film a architekturu. *Zatímco hudební část* listu sporadicky naplňoval takřka jen S. Hippmann a ojediněle se vyskytli J. Kříčka a O. Zich, *výtvarnou část* ve všech uvedených družích v P. články zastupovala řada autorů: E. Bass, J. Čapek, E. Filla, F. Halas, L. Halasová, K. Herain, B. Hula, J. Jíra, J. Konůpek, P. Kotík, J. E. Koula, F. Kovárna, J. Krecar, J. Krejčí, A. Kybal, J. Lada, J. R. Marek, A. Masaryková, A. Matějček, F. Muzika, V. Nezval, V. Nikodem, Arthur Novák, K. Novotný, J. Pečírka, V. Poláček, F. X. Procházka, V. Rabas, V. Rada, J. Rambošek, H. Sáňka, L. Smrčková, L. Sutnar, E. Svoboda, J. B. Svrček, K. Šourek, V. V. Štech, J. Štyrský, K. Teige, V. Volavka, H. Volavková. Fotografii a filmu se pak zvláště věnoval J. Duchy, J. Ehm, J. Funke, L. Linhart, K. Smrž.

LITERATURA: an.: Anketa o P., *Panoráma* 1929, příl. s. 35; Pol. (V. Poláček): *Rozloučení a přivítání* (změny v P.), *Panoráma* 8, 1930/31, příl. s. 21; -x: *Levé a pravé umění v DP*, *Venkov* 1. 4. 1931; ● ref. P.: p. (A. M. Příša), *PL* 25. 1. 1935; -chb- (V. Cháb), *NO* 10. 1. 1937 ●.

zt

Duchoslav Panýrek

* 19. 1. 1867 *Rokycany*

† 27. 12. 1940 *Praha*

Autor polobeletristických žánrů, zvláště cestopisných a lékařských fejetonů a causerií, literární a divadelní referent a publicista; autor odborných lékařských spisů a zdravotnickoosvětových článků; překladař.

Obecnou školu a gymnázium (mat. 1885) absolvoval v Hradci Král., kde jeho otec, básník Jan Duchoslav P., působil jako pedagog. Po studiích medicíny na pražské univerzitě (1895 MUDr.) pracoval od 1896 jako operační elév české chirurgické kliniky prof. K. Maydla, od 1899 jako samostatný chirurg v Karlíně (Praha-K.) a od 1901 v Praze. Zároveň byl městským školním lékařem (od 1903), posléze lékařem Nár. divadla pro choroby zevní a chirurgické, od 1905 lektorem a od 1909 soukromým docentem nauky o první pomoci při úrazech a náhlých onemocněních na české technice (byl též docentem zdravotní na pokračovací škole pražského grémia knihkupců a soudním znalcem). V době balkánské a 1. světové války působil jako chirurg. Od 1919 pracoval jako vedoucí školních lékařů hlavního města, od 1934 jako městský zdravotní rada. 1937 odešel do důchodu. Zemřel na mrtvici, pohřben byl v Praze-Strašnicích. – Již od studií se P. pohyboval v literárních kruzích: 1894 byl krátce členem nakl. družstva, které financovalo vydávání *Moderní revue*. V polovině 90. let se stal členem Svatoboru a Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (řadu let byl též v jeho výboru), 1901 byl jedním ze zakladatelů Nakl. družstva Máje (posléze zde působil též jako předseda, místopředseda a člen správní rady), byl také blízkým spolupracovníkem redakce časopisu Máj. P. lékař vyvíjel rozsáhlou organizační, osvětovou, přednáškovou a expertizní činnost, redigoval lékařské časopisy, sborníky, příručky a slovníky. Jako člen mnoha lékařských organizací (Spolku čes. lékařů, Ústřední jednoty čes. lékařů, Čes. společnosti pro veřejné zdravotnictví, předsednictva Lékařské komory, místopředseda Lékařského muzea, prezident a viceprezident Pražského sboru doktorů, stálý člen mezinár. komitétu pro lékařský tisk v Bruselu, pokladník nár. komitétu Vseslovanského svazu lékařů apod.) se zúčastňoval zahraničních kongresů a podnikl řadu cest: mj. do Itálie (1893, 1908, 1910), Ruska (1897), Francie (1900, 1901, 1911), Bulharska (1911, 1937), Jugoslávie (1930), Polska (1931, 1933), dále do Rakouska, Švýcarska a Finska.

P. literární činnost úzce prostupovalo autorovo celoživotní úsilí popularizovat lékařské a zdravotnické znalosti. Od konce 80. let přispíval do beletristických časopisů, rozvíjel zejména žánr lékařské causerie a lékařského fe-

jetonu. Informace z různých oborů medicíny vztahoval k rozmanitým (často etickým) aspektům života a hojně je doprovázel odkazy k světu umění a připomínkami zpracování dané problematiky v českém i světovém písemnictví (především v souborech *Psáno ženám*, *Lékařské fejetony*, *Znamenání*, *Lékaři a traviči z říše rostlinné*, *Lékařské epistoly* aj.). P. rozsáhlou, osvětově zaměřenou fejetonistiku a publicistiku (zahrnující též místopisné a memoárové články i časové glosy) doplňovaly časopisecky publikované vzpomínky a náladové črty z cest po Itálii, Rusku, Francii a Balkánu, charakteristické analyzujícím vyprávěním, historickými a sociologizujícími úvahami, ale i subjektivními reflexemi a meditacemi. Jediný knižní soubor cestopisných causerií (*Od Něvy po Kuru*) tematizoval autorovy zážitky z cest a z několikaměsíčního pobytu v carském Rusku (Varšava, Moskva, Petrohrad, Finsko, Kavkaz a Krym). Rovněž v P. překládové tvorbě převažovala lékařská a zdravotnická tematika; knižně a v časopisech však vycházely i jeho překlady beletrie z polštiny (I. Dąbrowski, V. Gomulicki, W. Zyndram-Koscialkowska, J. I. Kraszewski, H. Sienkiewicz, G. Zapolska aj.), francouzštiny (F. Coppée, F. R. de Chateaubriand, A. Theuriet aj.), italštiny (E. De Amicis, M. Seraová, J. U. Tarchetti, G. Verga) a z ruštiny (F. M. Golicyn). Od počátku 90. let P. hojně pěstoval literární publicistiku, recenzoval původní a překladovou beletrii i odborné práce, od počátku století psal též hojně divadelní referáty; často se zaměřoval na lékařskou analýzu tvůrčí osobnosti (G. G. Byron, S. Čech, H. Heine, M. Luther, A. de Musset aj.). – Jako lékař P. vydal řadu knižních a časopiseckých odborných pojednání o chirurgii, úrazovém a školním lékařství, první pomoci, hygieně, kosmetice, farmakologii, onkologii apod. Značnou část svého popularizačního díla věnoval také lidové zdravotědě a zdravotní výchově mládeže i rodičů. Napsal rovněž četná lékařská hesla pro Ottův slovník naučný, Malý Ottův slovník naučný a Hospodářský slovník naučný, svými hesly významně přispěl i do (nedokončeného) slovníku Klinická terminologie a na sklonku života do prvních svazků Encyklopedie praktického lékaře.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Alexander Mrak, Alexander Mráz, Alex Mráz, Bajraktar, Dr. Alexander Mrak, Dr. Alexander Mráz, Dr. Alexandr Mráz, Dr. Jan Černý, Dr. Jaroslav Květ, Dr. Jiří Lípá,

Dr. Václav Černý, Jaroslav Květ, J. Květ, Kerýnap, Mr. Ureique; a. e., a-e, a-e., -a-e-, D. P., Dr. D. P., Dr. P., -nr-, n-v, P., -sa-, -s-a., -s-a-, -s-a-., -s-a-., -sl-, -s-l, ý, -ý., -ý-. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého (1927); Almanach čes. divadel na r. 1908 (1907, Zdravověda herce a ochotníka); Almanach praktického člověka (1907–09); Besedy lidu (1893–1900); Časopis čes. turistů; Časopis lékařů českých (1898 Příspěvek ku poznání glycerofosfátů, i sep., 1899 K nauce o aktinoterapii, i sep.); Čes. mysl; Čes. nár. politika (1897); Čes. svět; Dalibor; Dámské besedy (1898); Divadelní list Máje (1905–07, divad. kritiky); Domácí hospodyně (1891); sb. Domácí lékař (1901–02); Domácí lékař (i příl. Pohlaví, 1926–30); Hlas národa (příl. Nedělní listy, 1899, 1903–06); Květy (1889–1908; 1905 anketa Nostalgie na cestách, usp., i sep.); La médecine scolaire (Brusel); Lada; Lékařské rozhledy (od 1898); Lumír (1893–1906; 1901 Dekadence v básnictví, jak o ní soudí psychiatrie); Máj (1902–14; 1906 Literární profil tuberkulózy, 1907 Koktaví na jevišti, 1910 Choroby literatury, 1911–12 FF Paříž, 1913 FF Náš slovanský Balkán; pravidelně divad. a lit. ref.); Malý čtenář (1899, 1909–15); Moře (1922–24); Nár. listy (1889–97; 1891 Nejmladší polské beletristky, též rubriky Naučný obzor a Z kruhů lékařských); Nár. politika (od 1898, též rubrika Zdravotní hlídka); Naše zahraničí (1924); Niva (Brno 1895); Noviny mládeže (1906–07); Obzor lit. a umělecký (1900–01; 1901 Jazyková ryzost v české literatuře lékařské); Osvěta (1894–1921); Osvětové rozhledy (1922); Pedagogické rozhledy; Pozor; sb. Praha přírodovědecká, lékařská a technická (1928); Praktický lékař; Právo lidu (1924); sb. Přírodní léčba a domácí lékař (1923); Revue v neurologii, psychiatrii, fyzikální a dietetické terapii (1904); Rudé květy (1908); Sborník klinický (1904); Sborník lékařský; Sokol; Sokolské besedy; sb. Spiritismus a věda lékařská (1922); Světozor (1891–1904); Škola života (1921); Topičův sborník (1917); V boj! (Čekanice u Blatné 1905); Venkov (Sokolská příloha, 1916, 1920); Vesmír; Vesna (1891); Věstník sokolský (od 1910, rubrika Zdravovědná hlídka); V. Rohlena: Školy v přírodě (1928); sb. Vzpomínky na Svatopluka Čecha (1908); Wiener medizinische Wochenschrift; Zábavné listy (1891–95); Zájmy lékařské; Zdraví (1901–03); Zdraví lidu (1907–12); sb. Zdravotnické dílo čes. sokolstva (1914); Zdravotnictví (1914); Zeměd. listy; Zlatá Praha (1904–07, 1923; 1905 O smrti Byronové); sb. Zpráva o zdravotních poměrech hl. m. Prahy 1910–1925 (1928); Zvon (1901–04, 1923, 1938, 1940; 1904 H. Heine, jeho život a smrt); Ženské listy (1888–1914); Ženský obzor (1924); Živa; sb. Život muže a ženy v lásce a manželství (1932). ■ **KNIŽNĚ. Cestopis:** Od Něvy po Kuru (b. d., 1901). – *Překlady:* J. M. Charcot: Nervové příznaky vzbuzené bleskem (1890); H. Sienkiewicz: Rodina Polanieckých 1–3 (1901); E. Sonnenberg: Meze odborné oprávněnosti lékaře z hlediska zákona a etiky

Panýrek

(1901); É. Fougere: Empirické a chirurgové (1902); I. Dąbrowski: Smrt (b. d., 1913); B. M. Mensendieck: Pěstění krásy ženského těla 1, 2 (1923, 1929). – *Ostatní práce* (lékařské fejetony a lékařská pojednání): Poučení o choleře (1893, pseud. Jaroslav Květ); Vizity (1894); Substituční terapie (b. d., 1894); Pěstěl krále Ludvíka XIV. (b. d., 1895, pseud. Alexandr Mráz); Zdravověda (1896); Z cechu sv. Kosmy (1896); Psáno ženám (b. d., 1900); Buďte zdraví! (pro ml., 1900); O tzv. spondylose rhizomélique (1901); Lékařské fejetony (b. d., 1901, pseud. Jaroslav Květ); Alkoholismus a škola (1901); Ošetřování nemocných (1901, s J. Štátným); Vole čili tlustý krk a o chorobách štítné žlázy vůbec (b. d., 1902); Znamenání (b. d., 1904); Co lékař vyprávěl (pro ml., b. d., 1904, pseud. Jaroslav Květ); Zdravé mlsky (1904, pseud. Jaroslav Květ); Zdravotnické epistoly pro lid 1, 2 (1905); Katechismus první pomoci (b. d., 1905); Lékař a škola (1905); Než přijde lékař (1905); Strnutí šíje (b. d., 1905); Vybrané kapitoly z hygieny školní (1905); Výroční zpráva o činnosti městských školních lékařů pražských za r. 1904–05 (1906, s V. Hüttele); Záškrť a mázdřivka (b. d., 1906); Stručná populární diagnostika nakažlivých a školních nemocí (1906, s R. Schönhöfferem a V. Sehnalem); Malincí nepřátelé (1907); Lékaři a traviči z říše rostlinné (1908); Den co den, rok co rok (1908); Lékařské epistoly (1908); Spála (b. d., 1908); Zdraví největší poklad (pro ml., 1909); Zdravotnické epistoly (1909); Poučení o nemocech kožních (1910); Hygiena hlasu (b. d., 1911); Kalendář zdraví (b. d., 1911); O novotvarech (nádorech), zvláště o rakovině (b. d., 1911); Choroby lidu a jak o nich soudí lékař (b. d., 1912); Nákaza ve škole (1913); Veliká hesla (b. d., 1913); Zdravověda rolníka a jeho rodiny (1913); Z nervózního století (1921); Zdraví sklářů (1921); Pohlavní pud a prostituce mládeže (1923); Jak rozřešíme pohlavní otázku (1924); Poučení o péči o zdraví a o první pomoci při úrazech (1924, s I. Lambergem); Kdo zvedne kámen? (1925); Zmije, její uštknutí a první pomoc při něm (1925); Zánět prsu po tyfu (thelitis posttyphosa) a hnisání potyfové vůbec (1927); Nevíme dne ani hodiny (1927); Tuberkulóza školní mládeže (1937). ■ **RÉDIGOVANÉ časopisy:** Lékařské rozhledy (1900–11, s I. Honlem a V. Preiningerem), Zdraví (1901–03), Zdraví lidu (1907–12), Zdravotnictví (1914), Škola života (1921), Moře (1922–24), Domácí lékař (příl. Pohlaví, 1926–27); *ročenkou:* Almanach praktického člověka (1907–09, 1907 s V. Štechem, 1908–09 s J. V. Bohuslavem); *sborníky:* Domácí lékař 1, 2 (1901, 1902, s jinými; přeprac. a rozšíř. vyd. 1903), Věstník 4., 5. a 6. sjezdu českých přírodopytců a lékařů (1908, 1914, 1928–29), Praha přírodovědecká, lékařská a technická (1928, s jinými); *slovníky:* Klinická terminologie (1900–03, nedokonč.), Slovník lékařský 1, 2 (1914, 1921), Encyklopedie praktického lékaře (1938–41); *knihnice:* Bibliotéka lékařských spisů populárních (1901–20), Lékařští autoři cizí (1902), Poučná knihovna Máje (1904–06), Pohlavní otázka

(1925). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** sb. Zdravotnické dílo českého sokolstva (1914); sb. Život muže a ženy v lásce a manželství (1932). ■

LITERATURA: Dr. Walter: ref. Psáno ženám, Mor. orlice 18. 7. 1900; ● ref. Od Něvy po Kuru: A. P. (Pražák), Lumír 29, 1900/01, s. 446; A. Tuček, Zvon 1, 1900/01, s. 455 ●; ● ref. Lékařské fejetony: Le^e*, Zvon 3, 1902/03, s. 238; r. (R. J. Kronbauer), Máj 1, 1902/03, s. 294 ●; an.: k čtyřicetím, Máj 5, 1906/07, s. 696; Ds. (J. D. Konrád): ref. Malincí nepřátelé, Máj 6, 1907/08, s. 559; Dr. -er.: ref. Lékaři a traviči..., Máj 7, 1908/09, s. 232; J. Šimsa: ref. Lékařské epistoly, tamtéž s. 388; -btk.- (V. Brtník): k sedmdesátinám, Zvon 37, 1936/37, s. 280; ● nekrology: S., Nár. politika 31. 12. 1940; FAN. (V. Fanderlík), NL 5. 1. 1941 ●

pš

Jan Duchoslav Panýrek

* 19. 6. 1839 *Lhotky u Březnice*
† 18. 8. 1903 *Hradec Králové*

Básník a epigramatik, autor přírodovědných učebnic.

Pocházel z rodiny ovčáka na březnickém panství. Obecnu školu vychodil v Bubovici, hlavní v Březnici. V Praze absolvoval reálku (1852–58) a polytechnický ústav. Poté učil na nižší reálné škole v Rokycanech (1862–70) a do 1899, kdy odešel do důchodu, na učitelském ústavu v Hradci Král. – Otec chirurga, publicisty a překladatele Duchoslava P.

K jedině básnické sbírce *Písňe z hladu* P. poskytl inspirační podněty J. Neruda svým Hřbitovním kvítím; jeho tematikou šíří však P. zůžil na monotematické, ostentativně posměšné znevažování všeho povznášejícího (láska, morálka, literatura a básníci, tradice, jarní příroda) a na stejné okázalou demonstraci hmotných potřeb člověka tísněného stavem nouze a hladu. Toto stálé napětí dvou postojů ještě zvýrazňuje vsudypřítomná ironie a také autoironie problematizující mluvčího jako básníka i jako milence. To vše je vyjádřeno jednoduchou dvoustrofovou, epigramaticky sevřenou fakturou krátkého trochejského nebo jambického verše. Po vydání sbírky se P. vracel k poezii jen sporadicky epigramy; cele se věnoval své učitelské profesi a sepisování přírodovědných učebnic.

PSEUDONYMY: Hanuš Zlívecký, H. Zlívecký. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Dalibor (1859–60); alm. Horník (1862); Hradečan (Hradec Král. 1871); Humorist.

listy (1860); Lada (1861); Lumír (1861); Obrazy života (1859); Rodinná kronika (1862–63); alm. Růže (1860); Škola a život (1866); Štěpnice (1867–80). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Písně z hladu. Nová růže stolistá (BB 1862). – *Ostatní práce*: Malý kouzelník. Hojná sbírka vybraných pokusů eskamotérských (1863, pseud. Hanuš Zlívecký); Skladná i rozborná chemie v úlohách (1868); Barvoslovná stupnice pro školu a dům, umění a průmysl (b. d., 1868, též něm.); Učebná kniha silozpytu čili fyziky (Vídeň 1872); Přírozené kouzelnictví (1873, pseud. Hanuš Zlívecký); Přírodopyt, to jest fyzika a chemie 1–3 (1878–80); Nařízení o zdravotnictví na školách obecných v Království českém (1891); Krátký přírodopis pro obecné a pokračovací školy (1892). ■

LITERATURA: ● ref. Písně z hladu: an., Lumír 1861, s. 1194; J. N. (Neruda), Čas 2. 12. 1861 → Literatura 1 (1957); A. W. (Waldau), Obrazy života 1862, s. 10 ●; ● nekrology: -r. (R. J. Kronbauer), Máj 1, 1902/03, s. 758; a-e., Zlatá Praha 20, 1902/03, s. 526; F. V. Vykoukal, Osvěta 1903, s. 945 ●; M. Pohorský: Poznámky o skupině Nerudových žáků, ČLit 1954, s. 188 + Hřbitovní kvítí a skupina Nerudových žáků, in Portréty a problémy (1974).

zp

Václav Panýrek-Vaněk

* 6. 1. 1865 *Praha*

† 6. 4. 1939 *Praha*

Prozaik poplatný konvencím žánrového realismu; odborný publicista.

Pův. jm. Vaněk, po adopci přijal jm. Panýrek. – Jeho adoptivní otec byl poštovním výpravčím. V Praze P.-V. studoval na gymnáziu (mat. 1884) a 1884–86 a 1891–94 na právnické fakultě. Pak pracoval jako koncipista ředitelství pošt a telegrafů v Praze. Za války sloužil u polní pošty. Po návratu (od 1918) působil na min. pošt a telegrafů: byl pověřen správou administrativní telefonní služby, 1919 byl jmenován centrálním inspektorem pošt ČSR (účastnil se mj. organizace a budování poštovníctví na Slovensku a byl generálním ředitelem českosl. polních pošt), 1921 vedoucím oddělení sociální péče a 1923 vedoucím personálně politického oddělení. 1925 odešel do důchodu. Jako prozaik se záhy odmlčel. Ve 20. a 30. letech redigoval odborné časopisy.

Rázem své tvorby se P.-V. začlenil mezi autory žánrového realismu z přelomu 19. a 20. století. Svě povídky a črty zakládá na reál-

ných faktech všedního života, jak je poznával v měšťanském prostředí, při své úřednické (právnícké) praxi i za vojenské služby, většínou jich však využíval jen jako rámce či kulisy pro intimní příběhy a humorné historiky. Tendence stavět prózu na anekdotě, na různých laškových epizodách nebo patáliích, způsobených nedorozuměním nebo klamáním partnerů a kamarádů, určila podobu knižní prvotiny *Lehký dým*. Epizodičnost vyznačuje i následující, vážněji laděné povídkové soubory *Brázdy života* a *Ovoce různých stromů*. Tematika jejich příběhů, často prostřednictvím vzpomínkové asociace spojovaných s dalším vloženým příběhem, je poměrně pestrá: vedle črt z cest, z vojenského života či z kanceláře a vedle ojedinelých povídek o vyděděncích (cikáni, propuštěný vězeň bezdomovec aj.) jsou zde nejčastěji zastoupeny prózy s náměty rodinných a milostných dramát, manželské nevěry a nešťastné lásky ztroskotávající na společenských přehradách i osobním selhání; stereotypnost motivů, zápletek i figur je však na překážku osobitosti těchto vyprávění, jejich občasné tragické pointy nebo sociálněkritické názvuky obvykle sklouzávají do sentimentality. – P.-V. též publikoval časopisecky překlady z polštiny (povídky A. Szymańskiego).

ŠIFRY: KD, K. D. Osi. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1898–1902); Čes. politika; Hlas národa (příl. Nedělní listy, 1901–06; 1905–06 překl. povídek A. Szymańskiego); Máj (1903–06); Mor. orlice (Brno); Nár. listy; Nár. politika; Paleček; Švanda dudák (1900); Zábavné listy; Zlatá Praha (1906). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Lehký dým* (PP 1900, rozšíř. vyd. 1909); *Brázdy života* (PP b. d., 1903); *Ovoce různých stromů* (PP b. d., 1907). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Časopis Spolku úřednictva poštovního úřadu šekového v Praze (1921–24), pokr. Časopis Spolku úřednictva poštovní spořitelny v Praze (1932–33), PSP. Časopis odborově organizovaných zaměstnanců poštovní spořitelny v Praze a Brně (1934–35). ■

LITERATURA: ● ref. *Lehký dým*: O. Theer, Rozhledy 10, 1900/01, s. 469; A. Novák, Obzor lit. a umělecký 1901, s. 86; (další vyd.:) Ds. (J. D. Konrád), Máj 9, 1910/11, s. 76 ●; V. Dresler: ref. *Brázdy života*, Srdce 2, 1902/03, s. 302; F. V. Vykoukal: ref. *Ovoce různých stromů*, Osvěta 1907, s. 844.

bs